CHARLES DICKENS

HLADNA KUĆA

NAKLADA: STJEPAN KUGLI : ZAGREB. ILICA 30.

Br. 3553

ODABRANI ROMANI

CHARLESA DICKENSA

PRERAĐENO ZA MLADEŽ

UREĐUJE

Dr. MILAN OGRIZOVIĆ

SVEZAK DRUGI

HLADNA KUĆA

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE KR. SVEUČILIŠTA I JUGOSLAVENSKE
AKADEMIJE ST. KUGLI, ZAGREB.

HLADNA KUĆA

NAPISAO

CHARLES DICKENS

PRIREDIO ZA MLADEŽ

M. L.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE KR. SVEUČILIŠTA I JUGOSLAVENSKE
AKADEMIJE ST. KUGLI, ZAGREB.

POGLAVLJE PRVO.

PARNICA JARNDYCE.

London. U velikoj kući u Lincolninnu zasijeda sud. Vani je ružno vrijeme mjeseca studenoga. Ulice prekriva žitko blato, u zraku visi magla, izmiješana s dimom. Po takvu vremenu voli naravno lord-kancelar biti u sudnici, gdje sjede članovi suda i ugojeni odvjetnici. Dvorana, u kojoj se zasijeda, mračnija je od najblatnije londonske ulice. Strašno je zaviriti u nju, jer od izvraćanja prava, što se ovdje dogadja, dospijevaju ljudi i u ludnice i na groblja. U sudbenoj dvorani svi zijevaju, jer se raspravljala beskrajna parnica Jarndyce s Jarndyceom (č. Džerndajs). Ta se parnica vuče bezbroj godina, pa su iz nje izvukli sve, što se je moglo izvući. Mjesta slušatelja obično se odmah prorijedjuju, čim dodje na red ova zamršena parnica. Jedino u dalekom kutu dvorane sjedi neizbježivo malena ženica te sa strahopočitanjem promatra lorda kancelara. To je napolak luda starica; ona svaki dan dolazi na početak sjednice i odlazi posljednja. Biti će, da ona zbilja ima neku tegobu, samo nitko ne zna za to.

Sud raspravlja stvar Jarndyce, tako zamršenu, da je njezina bitnost nepoznata i samim sudjelujućim strankama. Otkad je započela ta parnica rodilo se već mnoštvo djece, koja su odrasla, poudala se i oženila i pomrla. Jedan od sudionika, Tom Jarndyce, ustrijelio se iz očaja, a parnica još sveudilj teče.

Ova je parnica postala poslovičnom, pa kad na sudu žele opredijeliti kakav dugački rok, govore: budite mirni, to će se valjda onda urediti, kad svrši parnica Jarndyceov.

Uslijed ove parnice malodobni baštinici Jarndyceovi pod skrbništvom su suda i u ovom zasijedanju, kad je čitanje spisa bilo odgodjeno na neodredjeno vrijeme, obratio se na lorda kancelara za-

stupnik mra Jarndycea i zamolio, da se mladome čovjeku i mladoj djevojci, koji su pod sudbenim skrbništvom, dozvoli, da se nastane u kući svoga rodjaka, mr-a Jarndycea.

— Ja ću razgovarati s mladim ljudima, — odvrati predsjednik, — i promotriti, može li se dopustiti, da oni stanuju kod svoga rodjaka.

U nekim aristokratskim salonima takodjer se počešće bave s ovom parnicom.

Lady Dedlock netom se vratila sa svoga imanja, gdje se strašno dosadjivala. Rijeke su nabujale od kiše pa poplavile okoliš. Nebo poprimilo olovnu boju, voda zalijala sve cvijetno sudje na terasi; teške kapi dažda padaju jednolično na široke kamenite ploče hodnika, kojeg već odavno zovu »stazom duhova«. Mala crkvica u perivoju puna je mirisa plijesni i trulosti. Mylady Dedlock koja nema djece, pogledala je u jutarnjem sumraku na kućicu perivojnog čuvara: sjaj vatre blistao je kroz pukotine kapaka na prozoru, dim se dizao iz dimnjaka, a jedno dijete, kojeg je progonila neka ženska, pojurilo je napolje u kišu, u sustret nekome čovjeku, koji je ulazio na velika vrata od perivoja. Ovaj prizor ozlovoljio je milostivu gospodju. Ona veli, da joj je smrtno dosadno. Zato je lady Dedlock ostavila imanje i došla u London. Njezin suprug, sir Leicester Dedlock, jest tek baronet, ali jedan od najimućnijih i najuglednijih baroneta. Njegov je rod star kao što i brda. On općenito misli, da bi svijet mogao opstajati bez brda, ali bi propao bez Dedlocka. Zato on prezire svaku prostotu i niskost te bi volio umrijeti, nego dopustiti, da se njegva obiteljska čast ma najmanje okalja. On je dvadeset godina stariji od mylady i pokatšto trpi od nastupa kostobolje. Oženio se je iz ljubavi; to je tim vjerojatnije, što se mylady, kako se govorilo, nije mogla pohvaliti znatnim rodom; ali sir Dedlock bio je sam tako znamenita roda, da nije bilo potrebno te uveličava broj svojih predaka. Lady Dedlock pako odlikovala se takvom krasotom, ponositošću, častohlepljem, nadutošću i razumom, da bi ovim svojstvima mogla providjeti čitavu legiju otmenih gospodja i postala je središtem višeg obrazovanog svijeta, kojemu je prednjačila i u modi.

Dakle lady Dedlock stigla je u London. U večer onog dana, kada se na sudu raspravljala parnica Jarndyce, stigao je u palaču Dedlockovu pravni zastupnik obitelji, mr. Tulkinghorn (č. Teljkinghorn). Taj gospodin imao je na sebi crno odijelo, kratke hlače, podvezane pod koljenom crnim vrpcama i crne čarape. On vodi sve pravne poslove obitelji Dedlock.

U bogatom salonu sjede lord Leicester, mylady i mr. Tulkinghorn.

Tko je to prepisao?

— Danas se na sudu raspravljala parnica Jarndyceov, progovori odvjetnik, rasprostirući spise na stoliću ispred mylady, koja je takodjer zainteresovana u parnici Jarndyceov.

Mr. Tulkinghorn moli za dozvolu, da smije započeti čitanje donešene parnice. Mylady ga prekida s molbom, da po mogućnosti skrati čitanje dosadnih potankosti.

U kaminu jarko plamsa vatra, barunici je vruće i ona se rashladjuje mahalicom, zatim zagleda u spise i rek bi nehotice zapita:

— Tko je to prepisao?

Mr. Tulkinghorn šuti začudjen nad živahnošću gospodje i njezinim neobičnim upitom.

— To je, što vi nazivate pisarskom rukom? — pita ona dalje i gleda ga svojim besćutnim tonom, sigrajući se s lepezom.

— Ne sasvim. Po svoj prilici — mr. Tulkinghorn gledao u mylady govoreći, — ta je ruka s vremenom poprimila pisarnički karakter, pošto joj je prvobitni rukopis bio već i uobličen, protumači odvjetnik. — No zašto me to pitate?

— Samo za to, da prekinem jednolično čitanje, odgovorila mylady; — nastavite, molim vas.

Mr. Tulkinghorn posluhnu. Medjutim se vrućina od kamina uvećala i mylady krila lice za lepezu. Najednoč skoči sir Leicester, koji je počeo već drijemati.

— Što je? Što ste rekli? — upita baronet.

— Bojim se, da lady Dedlock nije dobro, — progovori mr. Tulkinghorn, ustavši naglo.

— Ja sam slaba samo, — prošaptala milostiva blijedim usnicama, ali to je rek bi slabost smrti. Ne govorite više. Pozvonite i dajte me odvesti u moju sobu!

Mr. Tulkinghorn povuče se u drugu jednu sobu; zvonca zvone, koraci dolaze i odlaze a tišina opet vlada. Napokon zamoli napršeni sluga mra Tulkinghorna, da se opet vrati u sobu.

— Sad će već biti bolje, reče sir Leicester i domahne odvjetniku, da sjedne te njemu samome dalje čita. Ja sam se zbilja prepao! Ne mogu se sjetiti, da bi se milostiva gospodja ikada onesvijestila. Ali vrijeme je gadno i njoj je na njezinom dobru bilo užasno dosadno.

POGLAVLJE DRUGO.

MLADENAČKI ŽIVOT. (PRIČANJE ESTHERINO).

Koliko pamtim, nikad nisam imala dosta duha i zato mi je teško pisati moj dio ove pripovijesti. Kad sam bila malena, često sam govorila mojoj lutki, kad sam se sama s njom sigrala: »Draga lutkice, ja nisam tako pametna, kao što su drugi, pa moraš biti strpljiva sa

mnom, milo srce moje!« I tako sam sjedjela u velikom naslanjaču i od plahosti nisam se usudila ni s kim razgovarati.

Suze me oblijevaju, kad se sjetim na to, kakvom mi je utjehom bila moja lutka, kad sam, vrativši se iz škole, utrčavala u moju sobu i ugledavši lutku, govorila joj uzbudjenim glasom: »Mila Dolly, ja

To je Esthera, sir.

sam bila potpuno uvjerena, da me čekaš!« a onda joj stadoh pripovijedati sve, što mi se toga dana dogodilo.

Odgajala me kuma. Bit će da je bila vrlo dobra, jer je svake nedjelje tri puta polazila crkvu, a druge je dane posjećivala propovijedi. Bila je lijepa ženska, ali se nikad nije smijala. O svojem ocu i majci nisam nikada ništa čula i učili su me, da se molim samo za kumu. To me učila mrs. Rahela, jedina naša služavka, inače surova žena.

U obližnjoj školi, kamo sam išla učiti se, zvali su me Esterom Summerson. Jednoč me jedna od naših sedam djevojčica pozvala

k sebi, kad je slavila svoj rodjendan, a ja izrazih mojoj kumi začudjenje, što se moj rodjendan nikad ne spominje.

— Bolje bi bilo da ne znaš za svoj rodjendan, — rekne mi ona; bolje bi bilo, da se nikad nisi rodila.

Počeh propitkivati za svoju majku, ali kuma mi je surovim, muklim glasom odgovarala:

— Tvoja majka sramota je za tebe, a ti si — sramota za nju. Doći će vrijeme, kad ćeš shvatiti smisao mojih riječi. Ne spominji mi nikad o njoj. Pokornost, samozataja, marljivost i ljubav za rad moraju odsele ispunjavati tvoj život, koji je žigosan od samog početka.

Kad sam to čula, vratila sam se u svoju sobu, pritisnula sam se licem k mojoj lutci i gorko zaplakala. Unatoč mojoj ograničenosti, ja sam osjećala, da ja ni za koga nisam ono, što je Dolly bila za mene. Jednoč, vrativši se iz škole, htjedoh otrčati gore, kad li me zovne kuma i pozove u salon. U salonu je sjedio neki strani gospodin, u crnom odijelu, s velikim privjescima na lancu od žepnog sata i s prstenjem na prstima.

— Eto ovo je to dijete, rekne mu šapćući kuma; a zatim doda glasno: — Ovo je Estera, sir.

Gentleman nadjene zlatni očalin, zamoli me, da pristupim bliže, pruži mi ruku i, pošto me pozorno razgledao, reče mi, da skinem šešir.

— Ah, — kliknu on najprije, a zatim doda: da!

On skide očalin, uloži ga u crveni tok i uzbaci se na oslon naslanjača.

— Ti možeš ići, reče mi kuma.

Ja se naklonim i otidjem.

Od onda su minule dvije godine i ja sam ušla već u četrnaestu godinu života. Jednoč u večer, vani je bilo strašno ružno vrijeme, sjedjeli smo do kamina. Ja sam čitala Evangjelje i došla sam baš do onoga mjesta, kada su k Isukrstu doveli griješnicu: »Kad su ga nastavili ispitivati, reče im Isus: tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci na nju kamen«.

Najednoč me kuma zaustavi, i podigne ruku k čelu; ona ustade sa stolca i strašnim glasom zaviče: »Bdijte, jer ne znate, kad će doći gospodar kuće, uvečer ili o ponoći, kad zapjevaju pijetli ili ujutro; ali da vas, došavši nenadano, ne nadje gdje spavate. A što govorim vama, govorim svima: bdijte!« — Ponavljajući te riječi, srušila se, kao da ju grom ošinuo. Za nedjelju dana ju sahraniše, a sutra dan poslije pogreba, pozvaše mene u salon, gdje je sjedio onaj isti gentleman, kojemu su me predstavili prije dvije godine.

— Ja se zovem Kenge (č. Kendž) i Carboy (č. Kërboj) iz Lincolnsinna

Odvratim, da ga se vrlo dobro sjećam.

— Sjednite polag mene, — nastavi on, — i ne tugujte — to vam ništa ne pomaže. Nemam razloga da vam napomenem, mrs. Rahela, — obrati se mr. Kenge na našu služavku, — da je sa smrću miss Barbary (č. Berberi) utrnula i njezina imovina, a djevojka poslije smrti svoje tetke...

— Moje tetke, sir?

— Sad nemam razloga držati tajne, — reče mr. Kenge; — ona je bila vaša teta. Mrs. Rahela, ja se nadam, da je ona čula već o parnici Jarndyce.

— Nikada nije ništa čula, — odvrati mrs Rahela. — Miss Barbary željela je, da Estera znade samo ono, što joj može koristiti.

— Dobro, to je vrlo pohvalno, primjeti mr. Kenge. — I tako, poslije smrti miss Barbary ne možemo očekivati, da vas mrs. Rahela hrani i uzdržava, i zato sam ja poslan, da ponovim predlog, što je stavljen bio prije dvije godine vašoj tetci.

Mr. Kenge kao da je uživao u tome, da sluša svoj vlastiti skladni glas.

— Mr. Jarndyce, — nastavi on, — znajući, kako je vaš položaj bezizlazan, predlaže da vas smjesti u jedan od prvih penzionata u Engleskoj. Ali on stavlja taj predlog pod uvjetom, da taj penzionat ne ostavite bez njegve privole i odobrenja. Što velite na to? Ja čekam vašu odluku.

Bila sam tako ganuta da nisam mogla govoriti. A što da i odgovori nesretno samotno djevojče?

Za nedjelju dana staviše me u deležanc i ja sam prešla u penzionat, gdje nas je bilo dvanaest djevojaka. Predstojnica penzionata, miss Donny, imala je pomoćnicu, svoju sestru. Pošto su me htjeli

učiniti učiteljicom, to su me učili svemu, što je za to bilo potrebno. U Greenleaufu (č. Grinlifu) sprovela sam šest mirnih godina, najprije kao učenica, a poslije kao učiteljica.

Kad sam svršila tečaj, napisala sam pismo mru. Kengeu, moleći ga da izrazi moju zahvalnost mome nepoznatome skrbniku. Poslije šest godina, što sam ih sprovela u penzionatu, primih nekoga jutra u mjesecu sudenom ovo pismo:

»Old Square Lincolnsinn.

U stvari Jarndyce i Jarndyce.

Miss! Naš klijent, mr. Jarndyce, spreman je po odredbi suda da uzme u svoju kuću jednu maloljetnicu, koja je pod skrbništvom toga suda. U toj stvari, za koju želi odgovarajuću družicu, zamolio nas je, da vas zapitamo, ne biste li htjeli preuzeti gore spomenute obveze?

Mi smo se poskrbili, da budete slijedećega ponedjeljka u osam sati ujutro odvedeni besplatnom kočijom iz Readinga (č. Ridinga) k »Bijelome konju«, Picadilly, London, gdje će vas čekati jedan od naših klerka (pisara) te otpratiti na odredjenu adresu. Čast mi je biti Vaš pokorni sluga Kenge i Carboy.

Miss Sstheri Summerson«.

Ovo pismo proizvelo je golem dojam u penzionatu i dokazalo mi je, kako sam silno bila ljubljena u penzionatu i kako su mi privržene bile moje učenice.

U Londonu jedva sam izašla iz deležanca, kadno k meni pristupi neki mladi čovjek sav poštrapan crnilom.

— Od Kengea i Carboya, rekne mi on: — Jeste li vi to miss?

— Jesam, sir, — odvratih.

On mi ljubezno pruži ruku i smjesti me u kočiju.

— Nije li negdje požar? — upitah ovog mladog čovjeka, jer su ulice bile prepune takvog dima, da se jedva moglo razabrati bliže predmete.

— Nije miss, — odvrati klerk, — to je obična prava londonska magla.

Napokon udjem u kabinet mra. Kengea, gdje mi moj pratilac učtivo ponudi naslanjač.

— Vas će odmah predstaviti lordu kancelaru, rekne on.

— Lordu kancelaru? — ponovim s neshvaćanjem.

— To je samo formalnost, — odgovori on: — mr. Kenge poručio mi je, da vas pozovem da se odmorite do njegova povratka od suda.

Za dva sata pojavi se i mr. Kenge. On se nije ni najmanje promijenio, ali se jako začudio, ugledavši, kako sam se ja silno promijenila i odrasla.

— Pošto ćete stupiti kao družica k mladoj lady, koja se nalazi u susjednoj sobi, pa ćete skupa s njom biti predstavljeni lordu kancelaru, to je potrebno, da se upoznate, — rekne mi on.

Mr. Kenge pruži mi ruku i mi udjemo u sobu, gdje su, podbočivši se o tri kamena, stajali i razgovarali mladi čovjek i mlada djevojka.

Kad smo mi ušli, oni podigoše glave. O, kako je prekrasno lice bilo u te mlade lady! Kako divotne modre oči, kako vedro, nasmiješljivo i nevino lice!

— Miss Ada, dopustite, da vam predstavim miss Sommerson, — progovori mr. Kenge.

Ona pristupi k meni, pruži mi ruku, a zatim, kao da se nečemu domislila, iskreno me poljubila. Baš kao da se brdo svalilo s mojih pleća. Obradovala sam se nadi, da zaslužim ljubav svoje nove družice.

Mladi čovjek, Richard Garstone (č. Ričard Karston), njezin podalji rodjak, bio je takodjer lijep mladi čovjek, vedra lica, pa se vrlo prijazno smješkao, što je svakoga osvajalo. Ona ga pozvala da pristupi k nama do prozora i on je čavrljao s nama kao bezbrižni dječak. Oboje su bili sirote; moglo mu je biti 19 godina i bio je dvije godine stariji od svoje kuzine. Unatoč svojemu rodbinstvu, oni se otprije nisu poznavali; i nije li čudno, da smo se sve troje sreli prvi put na takvom mjestu, gdje nisu obični ovakvi susreti?

K nam u sobu došao bi pokadšto sad ovaj, sad onaj gentleman u kabanici i vlasulji i odmah bi otišao. Napokon nam jave, da nas

lord kancelar čeka u svojem kabinetu, kamo nas uvede neki gentleman u vlasulji.

Za malenim stolom, u velikom naslanjaču do kamina, sjedio je lord kancelar, sav obučen u crno. Njegova kabanica, opšivena zlatom, ležala je prebačena na naslonu stolca. On nas znalično pogleda i uzevši u ruke neku pisarku, stao ju je listati.

— Miss Clare (č. Kler) — upita lord kancelar. — Miss Ada Clare?

Mr. Kenge predstavi moju malu družicu, koja se lordu kancelaru očito svidjela, kako je to mogao svatko opaziti; on je posadi do sebe.

— Jarndyce, o kojem govore, — rekne on, prebirući po spisima, što su stajali pred njim, — nije li Jarndyce iz Hladne kuće?

— Tako i jeste, mylord, — reče mr. Kenge.

— To je turobno mjesto, — rekne lord kancelar.

— Sad nije više, mylord, — odvrati mr. Kenge.

— I Hladna kuća je u —

— Hertfordshireu, mylord.

— Mr. Jarndyce iz Hertfordshirea nije oženjen? — upita njegovo gospodstvo.

— Nije, mylord.

— A je li mladi mr. Richard Carstone ovdje? — upita dalje lord kancelar, uperivši pogled u mladog čovjeka.

Richard se nakloni i stupi napred.

— Hm... — proizusti lord kancelar i nastavi listati spise.

— Mr. Jarndyce iz Hladne kuće, mylord, — primjeti mr. Kenge tihim glasom, — odabrao je, ako smijem reći, zgodnu družicu za —

— Za mr. Richarda Carstonea, — (činilo mi se, ali nisam sigurna) da je izreklo njegovo gospodstvo isto tako tiho.

— Za miss Adu Clare. Ovdje je mlada djevojka: miss Summerson.

Njegovo me gospodstvo pogleda prijaznom sklonošću i uzvrati milostivo moj naklon.

— Miss Summerson nije, ne varam li se, u toj stvari s nikim srodna?

— Nije, mylord.

Mr. Kenge sagne se k lordu kancelaru i prišapne mu nešto. Njegovo gospodstvo je slušalo, uperivši pogled u spise, kimnulo je dva tri put glavom i okreulo još nekoliko spisa a mene nije više ni pogledalo, dok se nismo oprostili. Zatim je njegovo gospodstvo govorilo nekoliko časaka s miss Adom i zapitalo ju, kako mi je ona kasnije pripovijedala, da li je dobro promislila svoju nakanu, da živi u Hladnoj kući? Dobivši jestan odgovor, progovori njegovo gospodstvo i nekoliko riječi s Richardom Carstoneom, a zatim nas prijazno otpusti i mi smo mu bili vrlo zahvalni za susretljivo vladanje.

U vratarevoj sobi sjeti se Kenge, da mora još nešto zapitati lorda kancelara i, ostavivši nas, otrča natrag.

— No, to bi sad bilo svršeno! — reče Richard Carstone; — a kuda ćemo sad ići, miss Summerson?

— Zar vi to ne znate? — rekoh ja.

— Nemam ni pojma, — rekne on.

— A znate li vi, draga Ada? — zapitah nju.

— Ne znam! — rekne i ona. A znate li vi?

— Zacijelo ne znam! — odvratih.

Mi se zgledasmo zamjenito i samo da se ne nasmijasmo što ovdje stojimo kao djeca, koja su zalutala u šumi, kad li najednoč pristupi k nama neka čudna mala starica, sa zgnječenim šeširom i velikom torbicom za pletivo, klanjajući se i smiješeći se.

— O, — rekne ona, — maloljetnici u stvari Jarndyce! Smatram se vrlo sretnom, što mi je u dio pala čast! Vrlo dobar znak za mladost, nadu i krasotu, naći se na ovome mjestu i ne znati, što će od toga biti.

— Luda je! — šapnu nam Richard, misleći, da nas ona ne će čuti.

— Pravo ste rekli, mladi gospodine, luda! — odvrati ona brzo, da se mladić zastidio; — ja sam sama bila štićenica. Onda nisam bila luda, — nastavi starica, prekidajući svoje riječi dubokim naklonima i smješkanjem; i ja sam imala nade i bila sam lijepa, ali sve mi to nije pomoglo, ništa me nije spasilo. Čast mi je točno prisustvovati svim ročištima sa svim ispravama. Očekujem konačno riješenje... i doskora će biti... Otkrila sam, da je šesti pečat u apokalipsi veliki

pečat višega suda. Molim vas, da primite moj blagoslov... A eto i mr. Kengea s njegvim ispravama... Kako vaše zdravlje, mr. Kenge?

— Vrlo dobro, vrlo dobro, ne uznemirujte nas, dobra gospodjo, — reče mr. Kenge i odvede nas.

Kad smo izašli na ulicu, reče nam mr. Kenge, da ćemo noćiti u gospodje Jellyby (č. Dželibi).

— Poznate li ju? — upita nas on.

Nitko od nas nije ju poznavao. Oprostivši se s mr. Kengeom, sjeli smo u kočiju; njegov pisar, mr. Guppy (č. Gopi) sjedne na kozlić, a mi se povezosmo po nepoznatome nam Londonu. — Pred kućom, do koje se dovezla naša kočija, stajala je čitava rpa dječice.

— Ne plašite se, — progovori mr. Guppy, — to je jedno od djece mrs. Jellyby, proveralo glavu kroz rešetku prozora i ne može ju natrag povući. S njezinom djecom vazda se nešto dogadja.

To nas ipak nije zaustavilo, da ne priskočimo u pomoć djetetu. Služavka, koja je izašla, obasula je čvrstim udarcima oslobodjenoga dječaka i zatim pošla, da nas najavi. Na svakome koraku sretali smo djecu i baš u onaj čas, kad smo dolazili k majci, jedno od te nesretne djece, koturalo se niza stube, a udaranje glave o stepenice ozvanjalo je čitavim domom; ali mrs. Jellyby, kako se čini, nije se na to mnogo osvrtala te nas je posve mirno dočekala. Bila je to okrupna žena od 40 do 50 godina, prijazna lica i prijazna glasa. Njezine prekrasne oči, kanda su običavale gledati samo na obzorje, kao da je najbliži predmet, što ga ona gleda, bio udaljeno brdo.

Ona izrazi pred nama svoje najdublje poštovanje pred mr. Jarndyceom; zahvalismo joj i sjedosmo na divan do vrata. Mrs. Jellyby imala je i lijepu kosu, ali je na nesreću bila tako zaposlena, da nije dospjela ni počešljati se.

Sobu, posutu papirima, zapremao je gotovo sasvim veliki stol, na kojemu su u neredu ležali zaprašeni spisi. Osobito nas iznenadila djevojčica, blijeda, ljepušna lica, koja je sjedjela za stolom s perom u ruci te nas turobno promatrala. Sigurno nisam još ni na kome vidjela toliko mrlja od crnila, koliko na njoj, — i počamši od kovrčave kose do lijepih noška u ponošenim papučama od atlasa, na njoj nije bilo ni komadića toalete, koji bi bio na svojem mjestu.

— Vi me vidite, — reče mrs. Jellyby, da sam, kao obično, optrpana poslom: osnova afrikanske kolonizacije privlači sada svu moju pažnju. Mogu reći, da se to djelo, s kojim simpatiziraju mnoga ugledna društva, pomiče naprijed. Nadamo se, da ćemo buduće godine imati do dvije stotine porodica, koje se bave sadenjem kave i prosvijetljivanjem urodjenika Boriobula-Gha na lijevoj obali Nigera.

Mistres Jellyby radi.

Pošto Ada nije na to ništa kazala, već pogledala na mene, to primjetih, da to mora svakoga razveseliti.

— To djelo zaokuplja sve moje sile, — nastavi mrs. Jellyby, — ali to ništa ne smeta, samo ako uspije, a nadam se, da će uspjeti. Znate li, miss Summerson, da se čudim, što vi niste nikad još bacili pogled na Afriku.

Ovaj okret razgovora bio je za mene tako neočekivan, da nisam znala, što bih na to odvratila. Rekoh, da mi podneblje...

— Najbolje podneblje na svijetu! — zakrči mi riječ mrs. Jellyby. Vi možete ići u Holborn i ne budete li oprezni, mogu vas pre-

gaziti kola; a vi možete ići takodjer tako oprezno, da vas ne pre- gaze. Tako je isto i s Afrikom.

Rekoh, da je tome zbilja tako, što se Holborna tiče, a na to mi mrs. Jellyby pruži nekakav prospekt i zamoli me, da ga pročitam, dok ona svrši pismo, što ga je počela kazivati u pero svojoj kćeri.

U taj tren udje u sobu vrlo prljavi dječarac; mrs. Jellyby pročera ga i ponovno uperi svoje poglede na Afriku.

Dječak je zaplakao, a ja ga uzeh na ruke i umirih, pa je zaspao na mojim koljenima.

Kad je svršila pismo, mrs Jellyby zamoli kćer svoju Caddy, da nas odvede u naše sobe. Sobe su u kući mrs Jellyby bile vlažne i nepospremljene i mi se odmah latismo posla, da ugrijemo kamin. Kroz pukotine vrata bez brave i kvake pružala su djeca svoje nosove. Svi su gledali, kako sam ja malog Peppy položila u svoju postelju.

Mrs. Jellyby upozori nas, da stupamo opreznije i zaista, pogledavši na pod, opazismo u sagovima rupa, koje su izgledale kao prave zamke.

Oko pol noći vratile smo se ja i Ada u našu sobu, da legnemo na počinak.

— Kako čudna kuća! — rekne mi Ada: — i zašto nas je kuzen Jarndyce poslao ovamo?

— Sve što ovdje vidim, smućuje me, odvratih, — htjela bih to pojmiti, ali ne mogu. Mrs Jellyby vrlo je dobra, što se vidi po tome, kako se zanima za blagostanje afričkih urodjenika Boriobula-Gha... ali njezin dom... Peppy i druga djeca...

Ada se nasmije, zagrli me i reče, da sam osvojila njezino srce.

— Vi ste razumna i vesela, — nadoda ona; kod vas je sve tako lijepo i prirodno.

Milo i dobro djevojče! Ona je u vlastitom srcu nalazila onu dobrotu, koju je meni pripisivala.

— Ispripovjedite mi nešto, molim vas, — rekoh joj, o vašem kuzenu Jarndyceu, kojemu sam tako mnogo obvezana. Kakav je to čovjek?

Ada me lukavo pogleda.

— Vi hoćete, da vam ga opišem? — rekne ona: — ali gle, ja ga nikad još nisam vidjela.

Ona se sjećala samo, da njezina majka nije mogla da o njemu govori, a da ne proplače, tako je bio dobar. Za to je Ada, kad je dobila pismo od kuzena Jarndycea, u kojem joj predlaže, da se nastani kod njega, odmah i sa zadovoljstvom pristala na njegov predlog.

Ada skoro zaspi, a ja sjedoh do kamina i stadoh razmišljati o hladnoj kući. Najednoč netko tiho pokuca na moja vrata. Ja otvorim i k meni udje miss Jellyby.

— Mogu li unići? — upita ona ukratko i zlovoljna.

— Naravno, samo mi ne probudite Adu.

Ona je ušla sa čašicom octa u rukama, u kojem je močila prste i prala mrlje od crnila s lica. Lice joj je bilo mrko i razdraženo.

— Ja bih željela, da djavo odnese tu Afriku! — rekne ona najednoč.

Htjedoh nešto reći, da ju umirim.

— Da, željela bih! — rekne ona. Ne prigovarajte tome, miss Summerson. Ja ju mrzim i prezirem. To je djavolska stvar.

Rekoh joj, da je umorna i da mi ju je žao. Stavih ruku na njezino čelo i rekoh, da je sada vruća, ali do jutra da će se ohladiti. Ona je još uvijeke stajala preda mnom, ljuteći se, ali domala odloži čašicu i okrene se polagano k postelji, na kojoj je Ada drijemala.

— Ona je vrlo lijepa! — reče Caddy sveudilj mrka lica.

Povladih joj sa smiješkom.

— Sirota? Zar ne?

— Da.

— Ali valjda znade mnogo? Umije plesati, glasovirati i pjevati? Ona sigurno umije francuski i geografiju i globus, umije šiti i mnogo toga?

— Sigurno, — reknem ja.

— A ja svega toga ne znam, — primijeti ona. — Ja umijem jedva što drugo nego pisati. Ja neprestance pišem za majku. Čudim se, što se vas dvije niste stidjele doći danas poslije podne k nama i da vidite, te ništa drugo nisam učila. To bi odgovaralo vašoj zlobi, I vi se zacijelo smatrate vrlo finim damama!

Vidjela sam, da je ubogo djevojče gotovo proplakalo i sjedoh opet na stolac, ne rekav ni riječi, ali ju gledah tako nježno, nadam se, kako sam za nju osjećala.

— To je sramota! — kliknu ona suznim očima; — cijela kuća je sramota! Zar i ja nisam sramota? Otac je nesretan. Služavka Priscila vazda je pijana, — nije moguće, da to niste opazili za objedom.

— Uvjeravam vas, drago dijete, da ništa nisam žamjetila.

— Tako sada kažete, ali nemojte mi pripovijedati bajki, miss Summerson.

— Ali drago dijete, kad vi ne ćete, da me saslušate.

— Ah, ja bih najvoljela, da sam mrtva! — proizusti ona napokon. Htjela bih, da smo svi mrtvi. Bilo bi bolje za nas!

Odmah zatim spusti se do mene na koljena, skrije lice u moju haljinu, zamoli me strastveno za oproštenje i zaplače.

Slijedeći dan ustadosmo rano, dugo prije doručka i odlučismo da ćemo se prošetati po Londonu. Caddy je pošla s nama.

— Svi putevi vode do sudnice! — rekne Richard; — eto nas opet u njegovoj blizini. Tako mi velikog pečata! Ako se ne varam, ja vidim i onu staricu, s kojom smo se jučer sreli.

Uistinu, ona je stajala pred nama i smiješeći se kao jučer, progovori s licem dobroćudnoga pokroviteljstva:

— Maloljetni sudionici u parnici Jarndyce s Jarndyceom! Vrlo mi je milo, što vas opet vidim.

Ona me odlučno uzme pod ruku i povede k sebi, ne puštajući moje ruke sve dotle, dok nije stala pred vratima i rekla:

— Ja ovdje stanujem. Molim vas, izvolite ući!

Stajali smo pred dućanom, nad kojim je bio ovaj natpis:

K r o o k: s k l a d i š t e p r n j a i s t a r i h b o c a. Nadalje su dugim sitnim slovima: K r o o k: s k l a d i š t e b r o d a r s k i h p o t r e p š t i n a. Na jednome oknu naslikana papirnica, tvornica papira, pred kojom istovaruju vreće sa starim krpama. Na drugom oknu bio je natpis: K u p u j u s e k u h i n j s k i o t p a d c i, pak: k u p u j e s e s t a r o ž e l j e z o, k o s t i i h a l j i n e z a g o s p o d u i g o s p o d j e.

U tom dućanu, gdje su samo kupovali, a ne prodavali, svuda su se valjale blatne boce, stare crnilke i stare poderane knjige.

Htjedosmo se vratiti, ali starica nas tako usrdno molila, da posjetimo njezinu sobu, da smo prošli kroz dućan, gdje nas je upoznala s mr. Krookom (č. Krukom) i zatim se popesmo u njezinu sobu u gornjem spratu.

Sjeo je tu, gdje vi sad stojite.

Domaćin, za kojim se šuljala velika siva mačka, otvorio nam vrata i kada je čuo, da smo mi malodobni sudionici u parnici Jarndyce, udivljeno viknuo: »Je li to moguće?«

— Vi kao da se veoma zanimate za tu parnicu? — rekne mu Richard.

— Istina je, — odvrati starac, — kako se vi ono zovete samo — —

— Richard Carstone.

— Carstone, — ponovi starac i stane polagano na prste brojiti i pri svakom imenu savine jedan prst. — Da, onda je još Barbary Clare i ako se ne varam Dedlock...

— Vi očito poznajete stvar kaošto i sam lord kancelar? — reče Richard.

— Da, — odvrati starac. — Tom Jarndyce često je zalazio ovamo i neprestance nam savjetovao, da se kanimo parnica pred kancelarovim sudištem. »Jer u tome sudu znači parbiti se isto kao da se dadeš u kojem mlinu komad po komad samlijevati, pri polaganoj vatri peći, po pojedinim pčelama ubadati dok ne umreš, po pojedinim kapljicama daviti ili da korak po korak um gubiš«. On je bio blizu samoubojstvu.

Mi smo, zgražajući se, slušali.

— Posljednjega dana došao je simo, sjeo je eno tamo, gdje vi sada stojite, i zamolio me, da odem po vino za njega eno u onu krčmu ondje preko; ali ja ga nagovorih da sa mnom otidje sâm u krčmu, gdje sam ga i ostavio u naslanjaču pred kaminom. Jedva sam došao natrag ovamo, kad li začujem hitac sa strane suda: To se on ondje ustrijelio. A parnica teče dalje svojim redom!

Richard i Ada slušali su pričanje i bijahu strašno blijedi, pak sam po vlastitoj uzbudjenosti shvaćala, što oni moraju da osjećaju u svojstvu baštinika toli dugačkog niza bijeda. Meni je bilo žao i starice, koja nas je dovela simo i bojala sam se, da ona tu povjest ne primijeni na sebe; ali ona nam je, uspinjući se po stubama, šaputala, da je njezin gazda malo luckast. Starica je stanovala u velikoj sobi gornjega sprata, otkuda se vidio krov velike sudničke dvorane.

— Pače i noću, pri mjesečini, mogu ja gledati na sudbenu zgradu.

Soba je bila velika, ali vrlo oskudno namještena. Ja sam opazila samo nekoliko vrećica sa spisima.

— Mogu vas uvjeriti, — progovori ona, — da mi svojim posjetom iskazujete veliku čast. Ja ovdje stanujem već mnogo godina; dane obično provodim na sudu, a večeri i noći kod kuće. Noći mi se čine beskrajno dugačke, jer malo spavam i mnogo mislim. Onaj, koji ima parnicu kod suda, taj mora mnogo misliti. Vrlo mi je žao, što vas ne mogu ugostiti čokoladom. Kada se moja parnica riješi, ja ću raskošno

živjeti. U sadanji čas mogu vam saopćiti kao najveću tajnu, da mi je pokadšto vrlo teško sačuvati vanjštinu poštene osobe. Ovdje sam mnogo pretrpjela od studeni i drugog oskudijevanja! Ali to ništa ne znači — stvar će doskora biti riješena.

Ona odgrne zastorić, koji je skrivao usko i nisko okno njezinog čardaka i svrati našu pažnju na nekoliko krljetki, u kojima je bilo nekoliko ševa, češljugara i zeba.

— Ove ptičice kupujem za to, da ih pustim na slobodu onoga dana, kada dobijem parnicu. Ali u očekivanju na to, one neprestance umiru u sužanjstvu. Nije li to užasno? Meni se pokatšto čini, da će i mene jednoč naći mrtvu ovdje u sobi prije, nego li se dovrši parnica. Jednoč ću vam kazati njihova imena. Ne mogu ih staviti van pred prozor, jer se bojim da ih ne razdere strašna gospodareva mačka.

Na susjednom tornju odbije polak desetog sata i starica brzo pograbi svoju torbicu sa spisima, da podje na sud.

I mi izadjosmo, a ona nam je putem pripovijedala, da je čitava Krookova kuća prepuna razne staretinarije.

— Jedini sustanar u ovoj kući, osim mene, — nastavi starica, — bavi se prepisivanjem spisa.

Izišav na ulicu, progovori Richard s uzdahom:

— Ah, sestrično, sestrično! Koli strašna je riječ sud!

— Ja sam ga se uvijek bojala, odvrati Ada. — Nije li čudnovato, što se nakon tolikog niza godina nije našao a ma nijedan pošteni sudac, koji bi mogao otkriti, na čijoj je strani istina?

— Ja sam i sâm to isto mislio o toj upropašćujućoj igri na sudu. Ali dogodilo se tamo, što mu drago, draga Ado, — nastavi Richard, — sud ne će uplivati na nas. Hvala našemu dobrome rodjaku, mi smo se sjedinili i sud nas sada ne može rastaviti.

Obično moramo da mislimo, da se ljudi, koji liježaju na počinak, svlače, ali ja sam posumnjala o tome, ugledavši ujutro mrs Jellyby još većma rasčupanom, nego dan prije.

Caddy je ponovno sjedjela za stolom i, poštrapavajući se crnilom, pisala je po kazivanju majke svoje; u to dodje po nas kočija.

POGLAVLJE TREĆE.

KOD KUĆE.

Putem nas zadesila samo jedna zgoda, naime, da smo dobili od seljaka, koji nam je došao u susret tri pisamca istog sadržaja. U pismu je stajalo ovo:

»U svrhu, da naš prvi sastanak, dijete moje, bude neprisiljen, predlažem vam, da se sa mnom sastanete kao sa starim prijateljem. Čekam vas i volim. John Jarndyce«.

U razgovoru spomenula Ada medju ostalim i to, da joj je majka pripovijedala, da mr. Jarndyce nikako ne voli slušati zahvaljivanja, da bi od njih mogao ostavit i kuću te pobjeći.

U večer smo se mi dovezli do Hladne kuće i uz svjetlo svjetiljki izašli smo iz kočije.

— Ada! Esthero! Mila djeco! Izvolite, dobro došli. Drago mi je, da vas vidim. Rick, kad bih imao još jednu suvišnu ruku, pružio bih ju i vama, mili moj!

Gospodin, koji je izricao ove riječi zvučnim, gostoljubivim glasom, ovio je jednu ruku oko Ade i drugu oko mene, poljubio nas obadvije očinskom srdačnošću i poveo nas kroz predvorje u jednu malu sobu, gdje je u kaminu gorjela vatra. Ovdje nas poljubi još jedan put i pusti, rekavši nam da sjednemo jedna do druge na divan. Oćutjeh, da bi on bio smjesta pobjegao, da smo se ikoliko ustručavale.

— A sada, Rick, rekne on, — imadem još jednu slobodnu ruku. Riječ od srca vrijedi toliko koliko i dugačak govor. Vrlo me veseli, vidjeti vas. Vi ste ovdje kod kuće. Zgrijte se.

Richard mu stisnuo obje ruke sa prirodnom iskrenošću i poštovanjem i reče samo (premda s usrdnošću koja me gotovo preplašila, jer ja sam se pobojala, da mr. Jarndyce odmah ne iščezne): »Vi ste tako dobrostivi, sir, mi smo vam veoma zahvalni!« On odloži šešir i ogrtač i primakne se k vatri.

— A kako vam se svidjela vožnja? I kako vam se svidjela mrs. Jellyby? — upita mr. Jarndyce Adu.

Dok mu je Ada odgovarala, promatrala sam ja njegvo lice (ne trebam kazati s kolikim zanimanjem). Bilo je to lijepo, živahno lice,

puno promjene i kretanja, dočim su mu kose bile srebrasto željezno sive. Držala sam, da mu imade prije šezdeset nego pedeset godina. Ali on je bio uspravan, svjež i krepak. Od prvog trenutka njegov je glas probudio u meni jednu uspomenu, koja mi nije bila sasvim jasna; ali sada me žustrost njegvog bića i ugodan izražaj u njegovim očima sjetili gospodina u poštanskoj kočiji onoga znamenitoga dana u mojem životu, kad sam se vozila u Reading.

On se okrenu od Ade, obrnu k meni i zapita me, što mislim o mrs Jellyby.

—— Ona se vrlo mnogo trudi za Afriku.

— Divno, — reče Jarndyce. — »Ali vi odgovarate isto što i Ada! — (Ja nisam čula, što je Ada kazala). — Ali meni se čini, da vi imate još neko tajno mišljenje.

— Nama se skoro činilo, — rekoh, baciv pogled na Richarda i Adu, koja me bodrila pogledom, da govorim, — da se ona ne bavi previše kućanstvom.

— Nastavite, — reče domaćin: — ja moram znati potpuno vaše mnijenje; ja vas nisam bez uzroka poslao onamo.

— Mi mislimo, — nastavih ja: da najprije valja vršiti svoje dužnosti prema obitelji.

— Mali Jellyby, — reče Richard, priskočivši mi u pomoć, — u takvom su stanju ... Ja nemam riječi, da izrazim njihovu nemoć, sir, — doda brzo Richard.

— Ali ona imade dobre nakane, — otpovinu živo mr. Jarndyce, — ... duva istočnjak, koji ...

— Kada smo se mi dovezli, duvao je sjevernjak, — reče Richard.

— Istočnjak, mili moj Rick, — rekne mr. Jarndyce, popravljajući vatru u kaminu: — ja vazda osjećam neugodno čuvstvo, kada zaduva istočnjak, i u tome se nikada ne varam.

— Reumatizam valjda, sir? — opazi Richard.

— Po svoj prilici, Rick. Dakle mališi Jellyby — ja sam na to mislio — u takvom su — — O Bože, istočnjak duva! — reče mr. Jarndyce ...

On se dva triput sprošao neodlučno po sobi, držeći u jednoj ruci kliješta za kamin, dok je s drugom uspravljao svoju kosu s ta-

kvom dobroćudnošću i zabunom, da smo ga svi zavoljeli. Zatim pruži jednu ruku Adi, a drugu meni i zamoli Richarda, da uzme svijeću, pa nas htjede odvesti ali se najednoč zaustavi.

— Dakle mališi Jellyby... — nastavi on: — no, zar niste mogli... niste učinili? — no, da ste im dali slatkiša, torte ili tako što...

— Ah, bratiću, — zakrči mu žurno riječ Ada.

— Dobro, zlatno dijete. Bratić — to mi se svidja. Bratić John bilo bi možda još bolje...

— Ah, bratiću Johne, — odvrati Ada sa smiješkom: — oni su imali nešto bolje od poslastica, imali su Estheru.

— Zaista? A što je činila Esther?

— Pomislite, bratiću Johne, — reče Ada, složivši svoje ručice na ruci mr-a Jarndycea i nasmiješivši se, a da nije marila za moje znakove, kojima sam ju molila, da zašuti: — pomislite, ona je u jedan mah postala njihovim prijateljem, nastojala je oko njih, uspavljivala ih, umivala i oblačila, pričala im pripovijesti, smirivala ih, kupovala im igračke! — dobra djevojka. (Samo sam jedan jedini put izlazila s Peppyjem, kad su ga opet našli i kupila sam mu drvenog konjića!) I bratiću Johne, ona je umjela ubogu Karolinu, najstariju kćerku, tako umiriti, i bila je prema meni tako ljubezna i tako se vrlo brinula za sve! Ne, ne, draga Esthero, ja ne dozvoljavam, da mi protuslovite! Vi znate, vi dobro znate, da je sve istina! I činili vi što mu drago, govorili što mu drago, ja vam, bratiću Johne, moram biti zahvalna za odabranu mi družicu.

Mislila sam, da će mr. Jarndyce pobjeći, ali on, obrnuvši se Richardu, progovori:

— S koje strane, rekoste, duva vjetar?

— Sa sjevera je duvao, kad smo došli, odvrati Richard.

Imate pravo, mili moj, ja sam se prevario: nema nikakvog istočnjaka. A sad podjimo, djeco, ja ću vam pokazati vaše sobe.

Kuća je bila u višem stupnju originalna i dražesna; često se iz sobe u sobu uzlazilo ili silazilo po nekoliko stuba. Pokućstvo je bilo posvuda starinsko, ali ne staro i udobno.

— Vrlo mi je drago, što vam se svidja hladna kuća, — reče mr. Jarndyce, uvodeći nas u mali Adin salon. — To je prebivalište vrlo čedno; ono će postati prijaznije i udobnije od mladih posmijeha i divnih očiju. Do objeda preostaje samo još pol sata; kod nas ne objeduje nitko, osim najboljega stvora na svijetu... pravog djeteta...

— Koje će Esthera maziti, — primjeti Ada.

— Ja ne mislim doslovno dijete, — nastavi mr. Jardyce; — nije to dijete po godinama. To je odrasli čovjek — barem je toliko star koliko i ja — ali po prostodušnosti, vedroj ćudi, toplini srca te lijepoj nevinoj nesposobnosti za sve svjetske poslove; on je potpuno dijete.

Bili smo svi uvjereni, da to mora biti zanimljiv čovjek.

— On pozna mrs Jellyby, — reče mr. Jarndyce. — On je glazbenik; diletant je, a mogao bi biti virtuoz. On je slikar, diletant, ali bi mogao biti i nešto više. On je muž s velikim znanjem i ugodnoga vladanja. Nesretan je u svojem poslu i nesretan u svojim težnjama, a bio je nesretan i u obitelji; ali on se za sve to ne brine — on je dijete.

— Držite li, da i sam ima djece, sir? — upita Richard.

— Zaista, Richard, pol tuceta ili pače čitav tucet, ali on se nikad nije za njih brinuo, a kako bi i mogao, jer potrebuje i sam nekoga, tko bi se za njega brinuo; ta on je dijete, — reče mr. Jarndyce.

— Pa zar su njegova djeca morala da se sama brinu za sebe? — upita Richard.

— To si možemo lako misliti, — reče mr. Jarndyce, a lice mu se najednoč oduljilo. — O djeci vrlo siromašnih ljudi ne kažu, da su odgojena, već da rastu kao gljive. Djeca Haralda Skimpolea ponarasla su dragi Bog znao kako? — Bojim se, da se vjetar opet okrenuo. Ja to već ćutim!

Richard primjeti, da kuća u vjetrovitoj noći nešto odveć slobodno leži.

— Leži osamljeno, — reče mr. Jarndyce. — O tome nema dvojbe. Bleak house (hladna kuća) već po sebi zvuči kao vjetrovit položaj. Ali vi stupate mojim putem, podjite sa mnom!

Pošto je naša prtljaga već prispjela, odoh da se preobučem i razmjestim stvari u mojoj sobi, no u to udje k meni sobarica i pruži mi košaricu sa dva svežnja ključeva. Na taj način postadoh upraviteljicom »Hladne kuće«.

U blagovaonici upoznali su me s našim jedinim gostom, mr. Skimpoleom, valjanim glazbenikom; uveče su udesili u našem salonu pravi koncert. Salon, u kojemu je za glasovirom sjedila Ada, bio je rasvijetljen samo vatrom iz kamina; Richard stojeći pokraj nje, sagnuo je glavu k njezinoj glavi tako, da su se drhćuće sjene njihove splinule na zidu. Spominjem ovaj prizor samo za to, što me je onda iznenadio pogled, koji je moj skrbnik skrenuo na mlade ljude pa onda i na mene. Učinilo mi se, da taj izrazuje nadu, da ih jednoč vidi sjedinjene za navijeke.

Usred večere mr. Skimpole najednoč se nekud sakrio. Odmah je za njim otišao i Richard i baš kad sam se zadivila njegovoj dugotrajnoj odsutnosti, zbog koje eto nije mogao, da sluša pjevanje, što ga je tako ushićivalo, naviri na vrata ona služavka, koja je meni uručila ključe i zapita me, ne bih li mogla izaći na čas k njoj?

— Ah, miss, podjite za Boga miloga do gospodina Skimpolea, — viknu ona pljesnuv rukama. — Ondje je i mr. Carston. Mr. Skimpole je uhapšen.

Jurnem u sobu mr. Skimpola i tamo doznam, da je tajni redarstvenik Coavinse (č. Koavins) došao, da ga uhapsi radi duga. Dužnik, da se ne želi obratiti na moga skrbnika, koji da ga je istom nedavno izbavio iz slične neprilike.

— Da, da, — reče mr. Skimpole, smiješeći se: — on je tek nedavno platio za me, a i sad bi platio, ali ja bih želio imati novog dobrotvora. Ja bih volio, nastavi on, pogledavši na me i na Richarda, — zasijati velikodušje na novome tlu i gledati njegov procvat u novom obliku.

Ja i Richard porazgovorismo se šapćući i kad smo uvidjeli, da bismo s našim sredstvima mogli iskupiti dužnika, dali smo sve, što smo imali. Na sreću svota nije bila baš velika.

Te večeri razidjosmo se vrlo kasno i uzesmo se već opraštati s Richardom, kadno li se najednoč vrati u salon mr. Jarndyce, koji je malo prije bio otišao s mr. Skimpoleom.

— Što je to, o Bože moj, što je to! — reče on i stane s dobroćudnom zlovoljom trti glavu pa amo tamo hodati. Što je to, što sam netom čuo? Rick i draga Esthero, što ste mi to učinili? Zašto ste to učinili? Kako ste mogli to učiniti? Koliko je svaki od vas dao? Vjetar se opet okrenuo. Ja to naskroz osjećam!

Nas oboje nismo znali, što bi mu odgovorili.

— Da ste mi odmah kazali, Rick! Prije nego podjemo na počinak mora ta stvar bit uredjena. Koliko ste svaki izdali? Vi ste oboje novac dali, kako čujem. Zašto ste to učinili? Kako ste mogli to učiniti? — Bože moj, uistinu, pravi je istočnjak zaduvao — mora da je istočnjak!

Ja primjetih, da je mr. Skimpole, što se novca tiče, pravo dijete.

— Zar ne da je tako? — kliknu skrbnik radosno. Njemu se ne mogu njegova djela uzeti za zlo. Ali dajte mi za svaki slučaj riječ, da mu ne ćete nikada više davati ni pennya.

Mi smo mu dali riječ i mr. Jarndyce izadje razveseljen iz sobe, ali za čas se vrati i na poluotvorena vrata reče nam sa smiješkom: Bila je lažna uzbuna s vjetrom. Vjetar duva s juga. I on nas ostavi pjevuckajući nekakvu pjesmicu.

Kad smo Ada i ja još malko čavrljale, složile smo se u tome, da je ova mušica s vjetrom samo nekakva fikcija te da on ovu izliku treba zato, da razjasni svako neugodno razočaranje, koje ne može zatajiti, samo da ne mora pravi uzrok otkriti ili koga koriti ili što zla o kome reći. To nam se činilo vrlo značajno za njegvu ekscentričnu dobrotu i za razliku izmedju njega i mušičavih ljudi, koji vrijeme i vjetar (naročito ubogi vjetar, kojeg on u posve drugu svrhu upotrebljava) uzimaju izlikom za svoja čangrizava i zlovoljna raspoloženja.

Te večeri još sam više zavoljela svoga skrbnika.

Ujutro, kad sam preuzela upravu gospodarstva, stupala sam brzo hodnikom, kad li nenadano začujem skrbnikov poziv.

Udjoh k njemu u malu sobicu, sličnu knjižnici.

— Sjednite, — reče mr. Jarndyce: — vi se nalazite sada u mojoj gundraoni. Kad sam zle volje, ulazim ovamo, zatvaram se i gundram. Ova me soba ponajčešće vidja. Vi sigurno niste ni slutili, da je u mene tako užasan značaj?

Drhtala sam od uzbudjenja i pograbivši njegovu ruku poljubim je. Ne pamtim, kakvim me izrazima prekorio zbog toga i razjasnio mi,

da saznavši da živi sirota, nije mogao, a da ne oćuti sućuti za nju. Zatim mi stao pripovijedati, kako je započela parnica Jarndyceov.

— Isprva se parnica vodila o oporuci i o privremenom posjedu, a sada se vodi o sudbenim troškovima, koji su orijaški narasli.

— Ali ipak je oporuka bila povodom za parnicu!

— To je bilo prije, — odvrati on. — Mi baštinici imademo u Londonu nekoliko kuća, koje se sada već gotovo razvalile. No ja sam vas pozvao zapravo za to, da se s vama posavjetujem o budućnosti Richarda.

— Što vam ne pada na um, sir?...

— Nazivajte me skrbnikom, dijete moje!

— Je li moguće, gosp. skrbniče, da se oslonite na moj sud...

— Richardu je potrebno zanimanje. Ako li mu mi ne odaberemo karijeru, to će sudačke vlasulje, do kojih stoji njegov udes, tako dugo o tome vijećati, dok od svega ne bude ništa.

— Meni se čini, da bi najbolje bilo, kad bi smo o tome njega samoga zapitali, odvratih ja.

— Upravo je tako, naša štedljivko, — odvrati skrbnik i od toga časka nazivali su me staricom, majčicom i štedljivom gazdaricom.

Moja je dužnost bila otvarati skrbnikova poslovna pisma i na njih odgovarati. Iz njegvog dopisivanja razabrala sam, da mr. Jarndyce mnogima pomaže i da se mnogo gospodja obraća na njega za pomoć za svoje siromake. Najčešće obraćala se na njega neka dobrotvorka mrs Pardiggle (č. Perdidžl), koja je jednom došla k nama te silom odvukla mene i Adu da podjemo s njom i osvjedočimo se, kako ona postupa sa bijednicima našega okoliša. Ona je pokupila svu svoju djecu (jer je došla s cijelom porodicom svojom) pa mene i Adu i, otvorivši povorku, odvela nas u najudaljeniju i kukavnu kolibicu, gdje smo se jedva mogli smjestiti.

U toj vlažnoj zadušljivoj kućici sjedjela je do vatre ženska s natučenim okom i držala u rukama dijete, koje je silno kašljalo. Na podu je ležao gadno prljav muškarac i pušio lulu; ovelik dječak nadijevao je na pseto okovratnik, a djevojčica je nešto prala u blatnoj vodi. Svi su oni pogledali na nas, kad smo unišli, a žena se okrenula, da sakrije natučeno oko.

— No kako mi živite prijatelji? — zapita suhoparno i surovo mr. Pardiggle.

— Hoće li još tko doći? — upita muškarac, ugledavši svu silu dobrotvora. — Kao da vas je odveć malo!

Sin i kćer toga čovjeka i dječica, koja su došla da nas gledaju, prasnuli u smijeh.

Sad ste u mojoj gundraoni.

— Uzalud se vi trsite, da moju srčanost slomite, — progovori dobrotvorka.

— Ja ne želim, da se miješate u moje porodične poslove, nastavi muškarac, ne vadeći lule iz ustiju; ja ću vam sam ispripovjediti, da sam sve ove dane pijančevao, da me u crkvi nije bilo, jer je za mene i crkvenjak odveć važna osoba. Kćer moja pere rublje u blatnoj vodi — ne biste li ju pomirisali. Ona izvrsno vonja, a medjutim mi tu vodu pijemo. Zapitat ćete me, otkud ta modrica na mo-

joj ženi? A ja vam kažem, da sam ju izbio. Mrs. Pardiggle izvadi iz žepa knjigu i stane jednoličnim glasom čitati. Ona je čitala nekakvu tako dosadnu knjigu, da ju ni Robinzon Cruzoe ne bi htio čitati na svojem samotnom ostrvu.

Napokon dobrotvorka završi čitanje, što je za nas bilo pravo veselje.

— Jeste li svršili? — upita je klesar; — no i nosite mi se odavle, doda on uz nekoliko pogrda.

Mrs. Pardiggle skoči kao vihor i pokupivši svoju djecu izadje iz klesarove kućice. Ja i Ada postupismo k ženi da pogledamo bolesno dijete.

Ada, koja bijaše silno uzbudjena, sagnu se k djetetu, ali ono je bilo već mrtvo.

— Esthero! — viknu ona; — pogledajte na ovo bijedno stvorenje, kako je mirno i lijepo! Kako mi je žao njegve majke!

Ona zaplače, a uboga majka, pogledav na nás, zaplače takodjer.

Uzmem dijete, položim ga na klupicu i pokrijem svojim rupcem. Klesar ustade, pogleda na nas, makar nešto nepovjerljivo ali ne mrko. U to u sobu dotrča odvratna, zamazana ženska sva u dronjcima i zaviknu:

— Jenny! Jenny! (č. Dženi.)

Čuvši njezin glas, ustade majka preminulog djeteta i zagrli nadošlu žensku. Ova je bila sva isprebijana i sva njezina utjeha bila je u riječima: Jenny! Jenny!

A da nas nitko nije zamjetio, izašle smo ja i Ada iz ove kuće, a u večer se opet navratismo, da donesemo izdašnu pomoć.

* * *

Kako smo ja i skrbnik naslućivali, tako se i dogodilo. Richard i Ada silno se zavoljeli. Mr. Jarndyce, starajući se za Richardovu karijeru, napisao je jednome od članova obitelji, siru Leicesteru Dedlocku, zamolio ga da se zauzima za Richarda, ali sir Leicester milostivo odgovori: »da bi bio sretan, kad bi mogao učiniti što za mr. Carstonea, kad bi to bilo u njegvoj vlasti, ali, na žalost, on ne vidi nikakve mogućnosti«.

— Jasno je, — rekne Richard, pročitavši pismo, — da ja ne mogu ni na koga računati, već si moram sam prokrčiti put.

Richard se odlikovao vanrednom i osobitom sposobnošću računanja. Kada je skrbnik, doznavši od nas napokon, koliko smo svaki platili za mr. Skimpolea, vratio nam novac od doprinosa, stade nam Richard dokazivati, da se je dočepao vrlo znatnoga dobitka.

— Kako to, Richarde? — zapitah ga.

— Eto, ja sam ovaj novac poklonio, a meni su ga povratili; jasno je, da tu svotu mogu smatrati čistom dobiti. U Richarda je bio tako otvoreni značaj, da sam ga za nekoliko tjedana upoznala kao rodjenog brata.

Tako smo mi živjeli neko vrijeme, kad li jednoč, za doručka, dobije moj skrbnik pismo i otvorivši ga kliknu:

— Od Boythorna. On će doći k nama, a zatim ćemo mi poći k njemu.

Boythorn (č. Boytorn) bio je skrbnikov prijatelj od djetinjstva i bio je u svadji sa svojim susjedom, sirom Dedlockom. Bio je to čovjek divljeg izgleda, glasno je i surovo govorio, ali mu je srce bilo vrlo mekano i predobro. Povodom svoje parnice sa sirom Dedlockom, primao je mnogo raznih pisama, i nedugo nakon njegvoga dolaska k nama, došao je k njemu na pregovore klerk od gospode Kengea i Carboya. Toga dana sam ja sastavljala račun i bila sam vrlo zaposlena. Baš u to mi vrijeme najave dolazak mra Guppy. Poslije pregovaranja s mr. Boythorneom prozvala sam klerka u blagovaonicu, da nešto založi.

On je sjeo i stao grčevito trti nož o vilicu i neprestano je gledao u mene. Pošto je ispio nekoliko čaša vina redom, razjasnio mi je, da ima svaki tjedan dva funta šterlinga plaće, uslijed čega se smatra potpuno obezbijedjenim i za to se želi oženiti i ponudi mi svoju ruku i srce.

Ja sam ga posve mirno odbila i unatoč njegova očita ogorčenja, zaželila mu sretan put.

POGLAVLJE ČETVRTO.

CHESNEY-WOLD.

Sir Dedlock i njegova supruga, kako je bilo pisano u novinama za veliki svijet, boravili su u Parizu, a njihovim opustjelim dvorcem upravljala je mrs. Rouncewell (č. Ronsuel) lijepa i stasita starica.

Mrs. Rouncewell nije bila samotna žena. Ona je imala dva sina; stariji je osjećao volju za mehaniku, bio je dan u radionicu i postao zanatlijom. Mladji je pako ponačinio gluposti, zatim stupio u vojsku i nikad se više nije vratio kući. Ovaj par stajao je sin zanatlije pred svojom bakom, a baka je bila s njega ushićena, govoreći, da je on kao izrezani njegov stric, njezin izgubljeni sin George.

— Bako, — progovori Watt: — tko je ona ljepušna djevojka, koju sam zatekao ovdje?

— To je kćerka neke siromašne udovice, — odvrati starica; — uzela sam je sebi, da je priučim gospodarstvu. Zove se Roza... Ali što će to reći? To je šum kočije? Tko bi to mogao doći po ovako ružnom vremenu?

Vrijeme je zbilja bilo užasno, ali to nije smetalo putnicima da zažele te razgledaju dvorac Chesney Wold, kojeg su svima pokazivali za otsutnosti vlasnika.

Putnike su pratili mrs. Rouncewell i Roza te pripovijedale posjetiocima povijest svake sobe. Jedan od putnika, mr. Guppy (čit. Gopi) nečim je ozlojedjen tako da se jedva miče, ali najednoč uskršnjuje, pogledavši na portret lady Dedlockove. Ne može skinuti pogleda s ove slike, jer ga privlači neobična sličnost portreta s nekim.

Napokon su posjetitelji razgledali dvorac. Roza završi svoja razjašnjivanja ovim riječima:

— Terasa ispred prozora pobudjuje sveopće udivljenje, nazivaju ju »putem duhova«.

U večer istoga dana ispriča mr. Rouncewell unuku i Rozi predaju, što se sačuvala o »putu duhova«.

— U teškim danima vladanja Karla I. — mislim naravno u danima prevratnika, koji se urotili proti izvrsnome kralju — bio je sir Morbury Dedlock vlasnik Chesney Wolda. Da li se je prije onog doba čulo što o nekoj sablasti u obitelji, nije mi poznato. Držim da

je nevjerojatno, — reče mrs. Rouncewell i nastavi: — Sir Morbury Dedlock stajao je, kako se samo po sebi razumije, na strani svetog mučenika. Ali se naslućuje, da je njegva supruga, u čijim žilama nije bilo ni kapi obiteljske krvi Dedlocka, — pristala svom dušom uz lošu stvar. Govori se, da je bila u savezu sa neprijateljima kralja Karla; ona je s njima dopisivala i na taj ih način obaviještala. Kad bi se plemići čitave zemlje koji su pristajali iz kralja, ovdje sastali, bivala je, tako se pripovijeda, mylady vazda bliže njihovoj vijećnici, nego je tko mislio. No, Watt, čuješ li zvuk, kao nečije korake na terasi? — obrnu se mrs. Rouncewell na svoga unuka, prekinuvši pričanje.

Roza sjedne bliže do gazdarice.

— Ja čujem samo kako dažd kaplje, — odvrati mladić, — i čujem neku čudnu jeku — držim da je jeka, — koja zvuči kao korak nekog stupanja.

Gazdarica kimnu ozbiljno i nastavi:

— Donekle zbog ove razlike mnijenja, a donekle i s drugih uzroka, nisu sir Morbury i njegva supruga živjeli sretno. Ona je bila ohola i žestoke ćudi. Ni po godinama ni po značajevima nisu oni spadali zajedno i nisu imali djece, koja bi medju njima mogla posredovati. Pošto je myladyčin brat, kojeg je silno voljela, mlad čovjek još, pao u gradjanskom ratu (od ruke Morburyjeva bližeg rodjaka), žalostila se duboko s njegve smrti i zamrzila čitav rod, u koji se udala. Kad su Dedlocki naumili bili, da iz Chesney Wolda izjašu za kraljevu stvar, kažu, da se je ona više krat o ponoći otšuljala u staje i osakatila konje, da su šepali, samo da spriječi njihovu pomoć kralju; priča kaže, da ju je neke noći suprug opazio, kako se šulja niz stepenice terasa, da ju je slijedio u staju do onog mjesta, gdje je stajao njegov omiljeli konj. Ovdje ju je on pograbio za ruku; u borbi ili u padu a možda i po konju, koji se ustrašen stao bacati, dobila je mylady udarac u bedra i ošepavila je. Od tog je trenutka počela venuti.

Sad je gazdarica nastavila gotovo šapćući:

— Ona je bila dama lijepog stasa i ponositog držanja. Ona se nikad nije potužila na promjenu, koja se s njom zbila, ni s kim nije o tome govorila, da je osakaćena ili da trpi bol; ali dan na dan kušala je izlaziti na terasu pomoću štapa i kamenitog prsobrana pa stu-

pala gore dolje, gore dolje, za sunca i sjene, ali svakog dana s najvećim naporom. Napokon nekoga poslije podneva vidio je suprug (s kojim ona od one noći, molio on koliko mu drago, nije htjela ni riječi pro-zboriti), kako se mylady srušila na kamenite ploče, dok je on stajao do velikog prozora južne strane dvorca. On pojuri dolje, da ju digne, ali ona ga odrinu od sebe; a kad se sagnuo nad njom ona mu po-gleda čvrsto u lice i progovori hladno: Ovdje, kuda sam hodala, že-lim umrijeti. I hoću da ovuda hodam i onda, kad budem u grobu le-žala. Hoću da hodam onda, dok ponos ove kuće ne bude ponižen. Kad ju snadje nesreća ili sramota, neka Dedlocki slušaju moje korake«.

Watt pogleda Rozu. Roza se opet zagleda na pod za tame, koja je bivala sve to gušća, na polak ispunjena grozom, na polak plaha.

— I na tome je mjestu ona umrla. Iz onih dana, — reče mrs. Rouncewell, — potječe ime »put duhova«. Ako je korak sjena, to je jeka, koja se čuje istom kad se smrači a i onda počesto na dugo vremena šuti. — Ali od vremena do vremena vraća se; i čim u obi-telji predstoji bolest ili smrt, čuje se sigurno koracanje.

— Ili sramota, bakice, — upotpuni Watt.

— Sramota ne će nikad zadesiti Chesney Wold, — odvrati gazdarica.

Njezin unuk popravi tu pogriješku riječima: »istina, istina!«

— To vam je povijest, — svrši mrs. Rouncewell, — no kakav je to zvuk, ne znam, ali je veoma neugodan; najčudnovatije je pako, da ga moraš čuti, kad se pojavljuje.

* * *

Ponajčešćim je gostom ovoga dvorca postao mr. Tulkinghorn, koji ovdje imade i svoj kabinet; u tom kabinetu nalazi se ormar s nat-pisom, koji glasi, da se u njemu čuvaju spisi obitelji Dedlock. Pače i sada, za otsutnosti gospodara dvorca, misli mr. Tulkinghorna za-premljene su Dedlockovima.

Mr. Tulkinghorn stavi u žep nekakav rukopis, i podje brzo k mr. Snagsby-u (č. Snegbi), koji daje prepisivati akte i isprave, dobavlja jurističke pisarije svake ruke itd. itd.

— Bože moj, ta to je mr. Tulkinghorn, kliknu mr. Snagsby, ugledavši svog starog znanca.

— Moram vam kazati nekoliko riječi, Snagsby, — reče mr. Tulkinghorn. Ne sjećate li se, komu ste dali prepisivati nekoje iskaze, što se odnose na parnicu Jarndyce-ov.

— Čekajte, Jarndyce!... da, tako je!... Taj prepis načinio je pisar, koji stanuje nasuprot mojemu dućanu. Ja sam zabilježio da sam 42 folio lista dao prepisati gosp. Nemu.

— Nemo? — ponovi mr. Tulkinghorn: — to latinski znači nitko. Gdje on stanuje?

— Eto, nasuprot u onoj kući, gdje je dućan starih prnja i boca.

— Otpratite me onamo.

— Vrlo rado.

Noćno je doba. Plin jarko gori i mr. Tulkinghorn s mr-om Snagsby ide k dućanu staroga Krooka, kamo i udju. Dućan je slabo rasvijetljen sa svijećom, koja se dimi; starac sjedi s mačkom kod kamina u dnu dućana.

— Je li kod kuće vaš stanar, pisar? — upita Tulkinghorn.

Stari Krook znade, da pred njim stoji zakonoznanac i aristo-krat.

— U drugom spratu, sir. Uzmite svijeću i prodjite ovuda, pro-govori starac. — Vi, dakako znate, da je taj čovjek prodao svoju dušu djavolu.

Starac se stojeći podno stepenica s mačkom na plećima samo hihiće. Odvjetnik ulazi u sobu, koju su mu pokazali, a sva je pocrnjela od čadje, masti i blata. U kaminu tinja ugljen; rešetka ka-mina sva je ispresavijana, kao da je bila u rukama furije bijede u trenutku njezina gnjeva. Na jednom stolcu stoji poderani kovčeg.

Stara strunjača nedaleko kamina gotovo se razasula od sta-rosti; glad kao strašna sablast gleda odasvud. Odvjetnik se zaustavi kod postelje pokrivene nekakvim blatnim dronjcima, usred kojih je ležao čovjek razbarušene kose. Vonj trulėža miješao se s nekakvim drugim zloslutnim vonjem, i odvjetnik se uvjerava, da je to miris opiuma.

— Jeste li ga probudili? — šapuće mu staretinar, koji se ta-kodjer pojavio u sobi.

— Nisam, no eto još je i svijeća utrnula.

Starac uzme svijeću i otidje, da ju negdje zapali, a odvjetnik s nekog razloga izadje na hodnik.

— Zar on uvijeke tako čvrsto spava? — pita mr. Tulkinghorn mra Krooka, koji se vratio sa svijećom.

— Ne znam, — reče ovaj.

— Oči čovjeka, koji je ležao na slamnjači, bile su sasvim otvorene.

— Gospode! — viknu odvjetnik, — ta on je umro!

— Pošaljite po liječnika! Pozovite miss Flite (č. Flajt), ona stanuje u trećem spratu; to je otrov; pozovite miss Flite, sir! — viknu mr. Krook.

Dok je mr. Tulkinghorn dozivao s hodnika miss Flite, skočio je mr. Krook ka kovčegu, pregledao ga i vratio se na svoje mjesto.

Liječnik koji je došao, ogledao je mrtvaca i rekao, da je umro po prilici prije tri sata. Pokojnik je neprestance uzimao opium i umro od prevelike doze. Mladi liječnik spomenu, da je pokojnik bio po svoj prilici u mladosti vrlo lijep čovjek.

— Bit će, da je nekoč zapremao u svijetu znatan položaj, nastavi liječnik. Kad sam ga prije vidjao, njegvo me ponašanje iznenadjivalo.

Domaćin ispriča, da je njegov stanar živio od prepisivanja, a čime se je hranio, ne može kazati. Odvjetnik pošalje po Snagsbya, jer je dobavljač papira poznavao prepisivača bolje od drugih ljudi. Ali Snagsby, koji je dotrčao, nije mogao ništa kazat o pokojniku.

— Vi biste morali potražiti, — reče mr. Tulkinghorn Krooku, — nisu li iza pokojnika ostali kakvi spisi, koji bi nam možda razjasnili što o pokojniku. Umijete li vi čitati?

— Ne umijem, — odvrati starac nakrivivši lice.

Za razgledanja pokojnika došla je i miss Flite, a zatim i redarstvo poduzelo izvide i doznalo, da je pokojnik često razgovarao s dječakom, koji pomeće ulice na raspuću.

Odmah dovedu dječaka. Zove se Jo (č. Džo), nema ni oca ni majke, čitati ne umije, ali će iskazivati samo istinu, jer makar u školi nije bio, ali znade, da je lagati ružno.

— To je strašna nećudorednost, — govori ispitivač i Jo bude uveden.

No mr. Tulkinghorn zaustavlja dječaka i sam ga lično ispituje o pokojniku. Dječak pripovijeda sav razdragan, kako je pokojnik bio dobar prema njemu, kako je s njim dijelio svoj novac, ako ga je slučajno imao.

— On je bio veoma ljubezan prema meni, — nastavi Jo, otirući si suze poderanim rukavom, — i ja bih htio da on može čuti sve, što sam čas prije rekao o njegvoj dobroti, jer je on uistinu bio veoma dobar.

Tijelo je mirno stajalo, dok po nj nisu došli grobari.

Kad bi majka toga ostavljenoga pokojnika mogla predvidjati njegvu sudbinu onda, kad ga je privijala na svoje srce i kad je dječak svoje ljubeće oči podizao prema njoj, kakvom strašnom laži činila bi joj se ta predodžba! A gdje je sad ona, za koju je on plamtio nekoč s takvom strašću?

Noć što je nastupila, prikriva sve i prikriva sramotni ukop bijednika u plitkoj jami.

Skupa s noću ide na mjesto pogreba poderani dječak. On se uhvati rukama za pritke rešetke na vratima groblja i kroz nekoliko minuta pronicavo gleda na grob; zatim uzima staru metlu, koju je sobom donio i očisti stepenice i pristupi do vrata groblja; zatim još zagleda kroz rešetku i turobno odlazi.

To si ti, ubogi odbačeni svjedoče! Ti, koji ništa ne znaš, ni Božjega imena! I gle usred tmine tvoga neznanja u tebi je bljesnula zraka udaljenoga svjetla i odrazila se u tvojoj želji, da ma išto učiniš za pokojnika, koji je bio tako dobar prema tebi!

* * *

Vrijeme prolazi i nastaju veseliji dnevi. Mrs. Rouncewell silno radi i stara se, jer se u palaču Chesney Wold vraća vlasnik sa suprugom. Supruzi se vraćaju iz Pariza i ovaj čas se voze u udobnoj karuci, izmijenjujući pokadšto po koju riječ.

— Vi kanda ste dobili pismo od mr. Tulkinghorna, — pita mylady sira Leicestera.

»Izričem svoj najsmjerniji poklon, mylady«,« — čita sir Dedlock, — koja je, nadam se potpuno zdrava, i molim Vas, da mi iskažete čast saopćiti joj (samo ako ju to zanima), da joj mogu kazati neke stvari o pisaru, koji je prepisivao nekoje spise iz parnice Jarndyce, koji su pobudili znaličnost njezine milosti; ja sam vidio toga pisara« . . .

Mylady ispruži glavu na vrata kočije.

— Ja bih se htjela malo sproći, — rekne ona, ne okrećući glave od vratašca karuce.

— Sproći se! — kliknu zadivljeno sir Leicester.

— Htjela bih se malko sproći, — ponavlja mylady naglasujući svaku riječ tako, da je nemoguća kakva zabluda: — recite, molim vas, da kočija stane.

Karuca se zaustavila, sluga skočio i poravnao nogostup; mylady brzo sišla s kočije i prošla nekoliko stotina koračaja pješke.

Jasnog, studenog dana supruzi prilaze k svojoj palači, gdje ih svečano dočekuju.

Roza stoji nekoliko koračaja iza mrs. Rouncewell, a mylady, opazivši ju, popostane.

— Tko je ova mlada djevojka? — upita mylady.

Kućanica razjašnjuje, tko je Roza.

— Znate li, — govori mylady Rozi, — da ste vi vrlo lijepa, dijete moje! Koliko vam je godina?

— Devetnaest.

— Devetnaest, — ponovi mylady i zamisli se . . .

Mylady pogladi svojim nježnim prstima u rukavicama obraze djevojčine i prodje gore.

Roza porumeni i obrazi joj zaplamsaju, makar bi po izvijesnim znacima morale i njezine uši porumenjeti, jer u taj par govori o njoj zlobno sobarica, Francuskinja od trideset godina. Ona zlobno ponavlja: »Znate li, da ste vi vrlo lijepa, dijete moje?«

Od toga dana palača se počela punit gostima i kroz čitav bogovetni dan netko se ogledao u svim zrcalima dvorca. U palači nije zapremljena samo jedna mala soba, a nije zapremljena za to, što je vazda pripadala čovjeku, koji je upravljao poslovima Dedlocka. On običaje pješke hodati po perivoju, nekoliko minuta prije objeda na-

vraćati se u knjižnicu. Mylady, sjedajući za stol, neprestance gleda, nije li na drugom kraju njegov pribor. Napokon nadodje dan, kada za vrijeme šetnje supruga po terasi, pristupa k njima sa smjernim poklonom mr. Tulkinghorn. On počinje razgovarati sa sirom Leicesterom o poslovima.

Mylady, bojeći se nahlade, odlazi u odaje i zaustavlja se na vratima.

— Vi ste mi poručili, da mi možete saopćiti nešto o čovjeku, čiji je rukopis zainteresovao moju pažnju, — rekne ona mr. Tulkinghornu; — vi ste se dakle potrudili, da pronadjete čovjeka, koji je prepisivao one spise?

Znate li, dijete moje, da ste vrlo lijepa.

Oni udju u blagovalište i sjednu do kamina.

— Ja sam pisao, da sam ga našao, progovori odvjetnik s nepokolebivim mirom; ali on je bio . . .

— Valjda u vrlo bijednom stanju? — nehajno mu zakrči riječ mylady.

On je bio mrtav, — odvrati mr. Tulinghorn. Meni su pokazali njegov stan, koji jasno govori o strašnoj bijedi i siromaštvu; i tamo sam njega našao, ali ponavljam, bio je mrtav...

Sir Leicester moli, da se ne govori o tako neugodnim stvarima, a mylady se naprotiv vrlo zanima za to pričanje.

— Dakle vi govorite, da je on umro? — upita ona.

— Umro je od vlastite ruke. Istraga je pokazala, da se on slučajno otrovao, ali on se je svakako sam otrovao...

— Kakav je to bio čovjek?

— Teško je odrediti, — odvraća odvjetnik mahnuvši glavom; on je bio tako siromašan i tako prljav, da bi ga mogao smatrati posljednjim stvorom na svijetu. Ali liječnik naprotiv misli, da je u mladosti morao biti lijep te svakako u svijetu zapremao izvijestan položaj.

— Kako se zvao?

— On je tajio svoje prezime i nikome nije bilo poznato.

— Ni istome slugi?

— Gdje bi on sebi mogao držati slugu?

— I ne naslućuju dakle ništa?

— Ništa. Kod njega su našli stari kovčeg, ali u kovčegu nisu našli nikakvih spisa.

Tečajem čitavog ovog razgovora razgovornici su pronicavo gledali jedan u drugoga. Čim se svršio taj razgovor, izrazio sir Leicester po drugi put svoje nezadovoljstvo zbog pričanja o takvim neugodnim stvarima.

— Ipak pripovijedanje o sličnim užasima mogu nas barem koji minut pozabaviti, — progovori mylady, zamatajući se u svoju kabanicu. — Mr. Tulkinghorn, budite tako dobri i otvorite mi vrata.

Mr. Tulkinghorn pokorava se zapovijedi i stojeći na vratima, podržavao ih. Mylady prodje mimo njega s izražajem obične umornosti i ponosne gracije.

POGLAVLJE PETO.

PRIČANJE ESTHERINO.

Mi smo svi dugo vijećali o tome, kakvu karijeru da odaberemo za Richarda; napokon odluči on, da će se posvetiti liječništvu. Povodom njegova nastupa u zanimanje svi smo otputovali u London, a tamo je Ada sva zbunjena i rumena, meni priznala ono, što smo ja i skrbnik davno već opazili, naime, da se ona i Richard vole.

Ja sam imala skrbniku saopćiti, da se Richard i Ada ljube, skrbnik nije tome ni najmanje prigovarao već ih jedino molio, da ne sklapaju braka, dok Richard ne dovrši tečaj te se negdje ne smjesti. Richard se smjestio kod liječnika Badgera (č. Bedžer), koji nas je sve pozvao na objed. Kad smo se vratili s objeda, skrbnik je dugo govorio Richardu, da je veoma nužno da odsele marljivo i neprestano uči. Ada je od svega srca poljubila bratića Johna, a Richard mu krepko stisnuo ruku.

— Nemam li ja pravo, Esthero? — upitao me on, kad su zaljubljeni otišli: — Richard možda još steče potrebnu mu snagu značaja; Adi nisam ništa kazao; ona sad imade prijatelja i savjetnika.

Skrbnik spusti ruke na moju glavu s takvom ljubavi, da sam se nehotice razblažila, što je on i zamjetio, ne gledeći što sam se jako trsila, da sakrijem svoje čuvstvo.

— Ta, ta, ta! — progovori on, — mi ćemo se pobrinuti takodjer i za to, da život naše gazdaričice ne bude samo posvećen i ispunjavan brigama za sreću i zadovoljstvo drugih.

— Brigama, skrbniče! Ta ja sam najsretnije biće na svijetu.

— Nadam se, — odvrati on; — ali to ne može biti uzrokom, da se ne staramo i za našu gospodaričicu; na nju valja da mislimo prije svega za to, što ona sama bez tudje pomoći ne će to učiniti.

Zaboravila sam kazati, da je kod mra. Badgera objedovao s nama neki gospodin crne kose i tamne boje lica, mladi liječnik, koji se meni, unatoč svojoj skromnosti, učinio ljubeznim i umnim, što se i Adi činilo.

Richard je obećao, da će marljivo raditi i svaki drugi dan pisati Adi.

— A što, ako kao krunu svim dobrima, — progovori on: — mi još i parnicu dobijemo?

Adino se lice smrknulo.

— Bilo bi bolje, da nam sud već sada odredi, da imamo biti siromašni.

— Ja nikako uz to ne pristajem.

— Ja se tako bojim, da nas ta parnica ne učini nesretnima, budemo li toliko na nju računali. Ne, biti će najbolje, ako o njoj uopće više ni ne mislimo.

I oni si u mojem prisuću zadadu riječ, da će posve zaboraviti na parnicu i da o njoj nikad više ne će govoriti.

Za našega boravka u Londonu posjetila nas je i miss Jellyby, koja se razvila veoma krasnom djevojkom. Ona poče sa mnom razgovarati svojim običnim tonom nezadovoljstva.

— Kod nas od dana u dan ide sve gore i gore, — govorila mi je ona: — ja nemam mira od Afrike. Bolje bi mi bilo, da sam odsudjena na robiju.

Pokušala sam, da ju umirim.

— Ne trudite se uzalud, miss Summerson. Da znate, kako sa mnom postupaju, rekli biste isto, kad biste bili na mojem mjestu. Ja sam sasvim nervozna. Sinoć sam do dva sata pisala naslove na razne okružnice. A ubogi otac!...

— Nadam se, da stanje poslova mra Jellyby nije baš tako loše, rekoh.

— Njegvi su poslovi tako loši, da se ne dadu popraviti, — odvrati ojadjena Karolina: ubogi otac, da sam na njegvome mjestu, ja bih davno otišla iz kuće.

— A zar se može ostaviti kuću i porodicu? — primjetih ja sa smiješkom.

— Lijepa kuća, lijepa porodica! — kriknu miss Jellybu i s nezadovoljstvom topne nogom. Ja sam čvrsto odlučila, da više ne podnosim takav život. Već mi je do grla te filantropije.

Priznajem, i ja sam se sama ljutila na mrs. Jellyby, jer su tužaljke kćerine bile potpuno temeljite.

— Da niste bili tako dobri prema meni, kad ste noćili kod nas, ja se ne bih usudila doći k vama. Ja znam, da me vi ne ćete odati, — nastavi ona: — ja sam zaručnica.

— A da roditelji ne znadu za to? — upitah ju.

— Naravno. Zar ne poznate moju majku! Kad se udadem, bit će mi moguće, da se pozabavim oko djece. Znate, vaš posjet proizveo je u meni čitav prevrat. Ugledavši vas, shvatila sam, kako sam slabo dražesna i prohtjelo mi se, da se učim plesati, i stupila sam u tečaj kod mra. Turveydropa, koji drži plesnu akademiju u New-Streetu.

— I tamo ste se... počeh ja.

— Da, da, — nastavi ona: — ja ću se udati za mladoga mra. Turveydropa (č. Tervejdropa). Ah, da vam je znati kako ga volim i kako on mene voli! Nismo o tom još ništa kazali njegovu ocu, jer bi ga to moglo rastužiti i on bi obolio. Njegov otac — znamenit je čovjek.

— A zna li njegva žena za to? — upitah ju.

— Ona je davno već umrla, — odvrati Karolina. Kad se mi vjenčamo, ja ću kazati ocu i pisati majci. Kad se udam, ne ću nikad više ništa čuti o Africi. Otac moga zaručnika vrlo je naobražen čovjek. Njegov stas i držanje svagdje hvale

— Je li i on takodjer podučava u plesu.

— Ne, on se drži vanredno dostojanstveno.

Karolina mi saopći, da se je upoznala sa miss Flite, kod koje se sastaje sa svojim zaručnikom.

— Nadam se, miss Summerson, — nastavi Caddy, — da ne ćete o meni zlo misliti, doznavši, da se sastajem s mojim Princom kod dobre i napolak šenute starice. Ja sam uvjerena, da će vam se Princ svidjeti. Ja idem k njemu na lekciju i ne biste li vi bili tako dobri i pošli sa mnom?

Ja i skrbnik namjeravali smo posjetiti miss Flite i odlučimo tako, da ću ja iznajprije poći u plesnu školu s Karolinom, a zatim ću doći k miss Flite, kamo će skrbnik doći s Adom.

Ja odoh odmah s Karolinom i kad smo došle do dosta mračne kuće, uspele smo se po stubama. Plesna dvorana bila je iznad konjušnice i rasvijetljivala se odozgor. To je bila velika soba, u kojoj

je vonjalo po djubru. Karolina me upozna sa svojim zaručnikom, malenim, mladim čovjekom kovrčave kose. On je pod pazuhom držao malene gusle i u njegovu vladanju bilo je nešto nevino i žensko, što me odmah predobilo za njega.

— Vrlo mi je milo upoznati se s prijateljicom miss Jellyby, — progovori on poklonivši se duboko.

Princ zagudi u svoje gusle i njegve učenice postave se na svoja mjesta, a mi gledaoci sjednemo na priredjene stolice. U taj par pojavi se na pobočnim vratima mr. Turwaydrop, u svem sjaju svog dostojanstvenog držanja.

To je bio pristari gospodin s krivim zubima, lažne boje lica, s krivom kosom i zaliscima. Na visokim njegvim prsima manjkalo je samo kakvo odlikovanje da izgleda sasvim aristokratski. Bio je namirisan, počešljan i očetkan. Ovratnik bio mu je vrlo čvrsto svezan ispod visoke ogrlice tako, da oči samo da ne iskoče. U desnici je držao visoki klobuk, u lijevici bijele rukavice, s kojima je nehajno lupkao po klobuku; jednu je nogu istavio, zaoblio lakat i podigao pleće. Imao je štap, lornjet, burmuticu, naručke i prstenje — svega osim naravitosti.

Nas su zamjenito upoznali, a zatim se poduka nastavljala. Princ se savjesno bavio sa svojim učenicama, a njegov otac stajao je samo kod kamina i pokazivao svoj veličajni stas i držanje.

— On više ništa ne radi, — reče mi neka stara gospoja, koja sjedjela kraj mene, s ogorčenim izražajem lica. Pogledajte na sinovo odijelo.

Odijelo je bilo veoma istrešeno i jedva se držalo.

— No, — nastavi dama: — otac se mora otmeno odijevati, da može pokazivati svoj stas. Stari kicoš, kako sam jadna na njega!

— Daje li on sada lekcije? — upitah gospodju.

— Zar on? Ta nikad nije davao nikakvih lekcija.

Stara gospodja ispripovjedi sa sve većom zlobom, da je on oženio učiteljicu plesa, žensku slabog značaja i krotku, koja je imala mnogo lekcija; a jer se on kroz cijeli svoj život samo prčio sa svojim stasom, morala je ona raditi, da podržava taj čar, raditi toliko, dok nije iznemogla i preminula, ostavivši mu sina, koji je isto tako bio bezuvjetno odan ocu, kao što i ona mužu.

— Kako se prenavlja! — nastavi s negodovanjem moja razgovornica; — oh kako bih mu rado odmazdila za njegvo držanje prema sinu.

Mr. Turwaydrop spustio se kićeno do mene i zametnuo sa mnom velikosvjetski razgovor.

— Vaš sin je neumoran, — rekoh mu ja.

— Vaš odziv najboljom mi je nagradom. Moj mili Princ polazi stopama svoje majke, koja je bila do samozataje odana žena.

Uzorno držanje Mr. Turvaydropa.

Lekcija se svršila i mi se stanemo spremati na odlazak.

— Princ, — progovori otac milostivo: — znaš li ti, koliko je sati?

— Ne znam, oče.

Sin nije imao sata. Otac s uzornom otmjenošću izvadi svoj sat.

Dva sata su, progovori otac: — ne zaboravi, da točno u tri sata imadeš lekciju.

— Ne ću zakasniti. Založit ću štogodj i poći ću odmah.

— Požuri se. Na stolu ćeš naći hladne janjetine.

— Zahvaljujem, oče; hoćete li skoro od kuće?

— Da, milo dijete, — odvrati otac: — ja mislim, da se moram pokazati u društvu.

— Vi bi mogli negdje pobolje objedovati.

— Kanim objedovati u francuskoj restauraciji, u opernoj kolonadi.

Ovaj razgovor i ponašanje toga gospodina s veličajnim stasom tako me se neugodno dojmilo, da sam oćutjela isto takvo negodovanje kao i ona gospodja što je sjedjela kraj mene, ali sam za to od svega srca zavoljela dobrog i odanog zaručnika Karolininog, kojoj sam iskreno i kazala, da ju volim od sve duše.

Putem mi je Caddy saopćila, da je u onoj kući, gdje stanuje miss Flite, umro neki čovjek i da je starica od prepasti oboljela.

Zatekli smo miss Flite u njezinoj potkrovnici. Ada i moj skrbnik davno su već došli. Oni su gledali ptice, dočim je mladi liječnik, koji je liječio miss Flite, razgovarao s njom kod kamina.

— Našoj bolesnici mnogo je bolje, — reče on, približivši se k nama; sutra će se moći opet pojaviti na sudu, gdje, kako čujem, vrlo žale njezinu otsutnost.

Miss Flite saslušala je komplimenat bez ikakvog udivljenja i naklonila se.

— Smatram za najveću čast primati u mojem ubogom stanu osobe, kojih se tiče parnica Jarndyceovih i mra. Jarndycea iz Hladne kuće. Izvolite gospodo!

— Je li bila jako bolesna? — upitao moj skrbnik u polak glasa liječnika.

— Miss Flite oboljela je, jer se ustrašila, — odvrati mladi liječnik, — uzevši za ruku bijednu ludjakinju. — Mene su amo pozvali, kad su saznali za smrt nesretnog bijednika. Na žalost već je bilo kasno, ali ja sam nagradjen time, što sam mogao iskazat uslugu miss Flite-ovoj te joj koristiti.

— Najplemenitiji čovjek u čitavom liječničkom stališu, — šapnu mi miss Flite: — čekam odluku suda, da ga mogu valjano nagraditi.

— Za dan dva miss Flite sasvim će ozdraviti, rekne mladi liječnik. — A znate li za njezinu sreću?

— Divno! Ništa slično nisam sebi mogla ni da zamislim, — saopći nam miss Flite. — Pomislite si, da svaku subotu dobivam od Kengea i Carboya zamotčić, u kojemu se nalazi toliko šilinga, koliko je dana u sedmici. Ja mislim, da ih meni šalje lord kancelar, koji je svratio pažnju na to, što se moja stvar tako dugo ne riješava.

Glede toga, tko je slao taj novac, nisam trebala dugo nagadjati: trebalo je samo pogledati na moga skrbnika, koji se odveć usrdno bavio promatranjem ptica miss Flitove.

Čini se, da sam zaboravila napisati, e je mr. Woodcourt (č. Vudkur), koji je liječio miss Flite, bio onaj mladi liječnik, s kojim smo objedovali kod mr. Badgera. Moj skrbnik nije nikad propuštao, a da ne bi do kraja saslušao razgovore o položaju bilo kakvih sirota. Tajni redarstvenik Coavinses, koji je dolazio u Hladnu kuću, da radi dugova uhapsi mra. Skimpolea, bio je sam uhapšen; njega je naime ugrabila smrt; i čim je Jarndyce doznao, da se mali Coavinsesi nalaze u jadnom položaju, odmah se postarao doznati, gdje stanuju i pozvao nas je, da podjemo k njima.

Djeca su prebivala u kući, u kojoj je bila mala trgovina sa svijećama i mi udjemo unutra, da se popitamo za djecu. Trgovkinja, dobroćudna krupna ženska, dala nam je ključ od sobe rekavši, da djeca stanuju u trećem spratu.

Kad smo stigli do vrha stuba, pokucala sam na vrata; iznutra mi je odgovorio dječiji glas:

— Mi smo zatvoreni, ključ je kod gospodje Blinder. Ja otvorih vrata i mi ugledasmo u gotovo pustoj putkrovnici blijedog i mršavog dječaka od pet godina, koji je držao na rukama podruggodišnje dijete i gledao ga utješiti. U kaminu nije bilo vatre, premda je bilo studeno, a djeca, zamotana u stari rubac drhtala su od zime.

— Tko vas je zatvorio? — upitah dječaka.

— Sestra Charley (č. Čaıli), — odvrati dječak.

— A gdje je Charley?

— Otišla je rublje prati, — odvrati dječak i stane hodati po sobi i promatrati nas.

U taj par udje u sobu djevojka, gotovo još sasvim dijete, ali vrlo ozbiljna lica. Nju bi mogao uzeti za dijete, koje se igra pralje, jer si je otirala ruke o vrlo veliku pregaču.

— Eto Charley! — kriknu dječak i pohrli k sestri.

— Je li moguće, — prošapće skrbnik, — da bi ova mala mogla svojim radom prehraniti dvoje djece! Koliko je tebi godina, Charley?

— Trinaesta mi je godina, sir.

— Gle kakva starost, silna starost! — otpovrnu moj skrbnik.

Ne mogu predočiti nježne sućuti, s kojom je mr. Jarndyce izgovorio te riječi. U njegovu je glasu ozvanjala radost i tuga.

— I ti sama živiš s bratom i sestrom? — nastavi on.

— Da, sir.

— A od čega živite? — upita moj skrbnik odvrnuvši se.

— Od očeve smrti hodam na nadnicu. Danas sam prala.

— Gospode! ta ti još ne možeš doseći ni do korita. I često li polaziš na nadnicu?

— Kadgod mogu, sir, — odvrati sa smiješkom Charley: — za to, jer onda zaradjujem novaca — po šest penia a katšto i šiling.

Charley je bez uzbudjenja govorila o svojem pokojnom ocu, kao da su ju brige prisilile, da zaboravi tugu.

Ja i Ada otidjemo k prozoru, da sakrijemo suze i gledale smo, a da ništa ne vidimo, sve dotle, dok nismo čule glas domaćice, koja je razgovarala sa skrbnikom.

— Nije velika zasluga, sir, ne primam li od njih novaca za stan, govorila je domaćica: tko bi imao srca da od njih uzima novaca?

— Može li ta djevojčica vršiti obveze, koje je tako samozatajno preuzela na sebe? — upita skrbnik.

— Ja sam uvjerena, sir, da može, — odvrati mrs. Blinder: — ona je vrlo spretna djevojka. Čitav gradski predjel govori o tome, kako ona valjano njeguje djecu, a da ste ju vidjeli za bolesti njezinog oca! »Mrs. Blinder« — govorio mi je on prije smrti: — Bavio se ja kakvim mu drago poslom, ipak sam noćas vidio angjela, koji čuva moju kćer i umirući preporučam je Ocu nebeskome«.

Maljušna pralja užurbala se i rekla, da opet mora na posao a mi izadjemo skupa s njom. Mr. Jarndyce poskrbio se, da ublaži bijedu djece.

Richard nas je češće posjećivao, no jednoč dodje k nama doktor Badger, kod kojeg je on stanovao, i razgovarajući o ovom i onom, zamjeti liječnik medju inim, da Carston, makar se i bavi medicinom, ali po njegovu mišljenju nije nipošto oduševljen za nju. Ovaj razgovor silno se dojmio mene i Ade pa smo odlučile, da drugi put, kad Richard dodje k nama, ozbiljno govorimo s njim.

Razgovor s Richardom o medecini prisilio me, da pitanje odlučno postavimo i ja ga zapitah: ne misli li on na drugu karijeru, koja bi bolje odgovarala njegvim nagnućima.

— Bože moj, da! — odgovori on: — ja sam, gazdaričice, uvjeren, da je moj poziv odvjetništvo.

— Odvjetništvo! — zavikala Ada prestrašeno.

— Da mi je raditi kod Kengea, — nastavi on, — i da sam primljen u njegvoj pisarni, to bih imao prigode — hm — da pazim, — promatram i proučavam zabranjeni predmet, da ga točno upoznam te uznastojim da ne bude zanemaren već vodjen kako valja. Tako bih došao u prigodu, da se brinem za Adine i moje vlastite probitke (a ti su posve istovjetni); i ja bih se s Blackstoneom i svim drugim mladićima tamo ljudski trudio.

Ja nisam nimalo vjerovala u iskrenost posliјednjih riječi i zamjetih, kako se Ada uznemirila.

— Draga Minervo, — rekne mi on: — ja sam potpuno stalan u mojoj odluci. Ja sam se jednoč prevario, ali to ništa ne znači: svi ljudi katkad griješe.

Kad je skrbniku bilo saopćeno o odluci Richardovoj, on je samo kazao:

— Iz ljubavi prema Adi Richard će se čuvati, da se po drugi put prevari.

Kad je Richard otišao, Ada je zabrinuto pitala kuzena Johna, ne ljuti li se on na nepostojanost Richardovu.

— Ne, ne ljutim se ni najmanje, — odvrati skrbnik; — nadam se, da se ni vi ne ljutite.

— Naravno ne, bratiću John! Da se ljutim na njega? I kad bi svi osudjivali njegov postupak, ja bih još jače prionula uz njega.

Skrbnik pogleda zabrinuto i s neobičnom tugom na prekrasnu djevojku.

Kad smo se vratile u moju sobu, ja i Ada mnogo smo govorile o Richardu, to jest, ja sam slušala, kako ga je Ada hvalila. Meni se nije još dalo na spavanje pa se latih vezenja. Usred radnje zamjetih, da mi nedostaje svile; sjetivši se, da je svila ostala u kabinetu kod skrbnika, odem tiho onamo. Na veliko svoje začudjenje zatekoh mra. Jarndycea kraj kamina. Sjedio je duboko zamišljen i ja bih šutećke izašla, da me on nije zamjetio.

Razjasnih mu uzrok moga dolaska i reknem:

— Vi takodjer ne spavate, ali se nadam, da nemate uzroka tugovati?

— Nemam, gazdaričice, — odvrati on: — ja nemam takvih uzroka, koji bi za vas bili shvatljivi.

Smisao ovih riječi nisam onda shvatila. Skrbnik me zamólio da ostanem, rekavši, da mi napokon mora saopćiti sve, što zna o meni.

Ja sam sjela i nastojala da budem spokojna.

— Skrbniče, rekoh mu ja: — prva uspomena moja odnosi se na riječi moje kume, koja mi je kazala, kad sam još bila posve malena: »tvoja mati jest sramota za tebe, baš tako kao što si i ti sramota za nju; nastati će dan, kad ćeš to shvatiti, Esthero«.

Sjetiv se tih riječi prekrijem rukama lice.

— Minulo je deset godina, započe on nakon šutnje od nekoliko minuta, — od onoga vremena, kad sam primio od jedne osamljeno živuće žene nekoliko stranica, kakvih nikad nisam čitao. U tom pismu govori se o dvanaestgodišnjoj siroti takvim okrutnim izrazima, kakve ste vi čas prije proizustili. Ona, koja je to pismo napisala, piše u njemu, da tajno odgaja sirotu, krijući i najmanje tragove njezinóga bitisanja; na koncu pisma se kaže, da će djevojka, za slučaj te odgojiteljica umre, ostati bez imena i potpore na zemlji. Konačno je pitala u pismu mene, ne bih li se zauzeo za odgoj sirote. Iz vaših uspomena te pisma vaše kume zaključujem, da su nju zadahnjivala lažna načela, po kojima je držala, da dijete mora iskupiti zločinstvo, koje nije baš ničime skrivilo. Od mene je zahtijevala, da ne tražim da se sastanem s autoricom pisma i zamolila me, da spomenem posrednika. Odabrah Kengea, kojemu je vaša kuma kazala, da je vaša tetka te živi pod izmišljenim imenom. Više od toga ništa nam nije poznato. Ja sam sirotu dao odgojiti i ta sirota meni svaki dan stostruko vraća svu skrb, što sam ju uložio za nju.

— I svaku minutu, — reknem ja, — blagoslivlje sirota skrbnika, koji joj nadomješta oca.

Smatram se počašćenim, da vas primim pod svojim krovom.

Kod riječi »otac« smračilo se malko lice Jarndyceovo.

Opazih njegvo uzbudjenje i s udivljenjem ponavljah u mislima njegve riječi: »ja nemam takvih uzroka, koji bi za vas bili shvatljivi«. To je bila gorka istina: ja nisam shvaćala, i prošlo je mnogo vremena, dok sam shvatila.

Slijedećega dana posjetio nas je Allen Woodcurt, koji se je spremao u Indiju kao liječnik na parobrodu. S njim zajedno došla i njegva majka, već starija žena, ali još lijepa. Ona se silno ponosila

svojim predjima, o kojima je mnogo govorila te izjavila, »da njezin sin Allen bez sumnje ne će nikad zaboraviti svojeg podrijetla, te će prezreti svaki savez, koji njega ne bude dostojan. U Indiji bit će mladih i lijepih djevojaka, ali potomak ovako plemenitoga roda mora poglavito paziti na porijetlo«. Ona je tako mnogo govorila o toj temi, da sam pomislila: kako je glupo pretpostavljati, da ona znade za moje porijetlo i misli na mene...

Mr. Woodcourt bio je očito nezadovoljan krasnorječjem svoje majke te gledao, da promijeni predmet razgovora. On se prijateljski rastao i oprostio od nas te pošao na putovanje, koje je imalo potrajati tako dugo, oh, tako dugo!

Slijedećega dana bila sam silno zaposlena, pisala sam pismo u Hladnu kuću, odgovarala sam na pisma, što ih je dobio skrbnik i uopće sam čitav dan zveketala s ključima. Pod večer se umirih i sjedoh da vezem, kadno najednoč udje Karolina Jellyby sa stručkom divotnoga cvijeća.

— Kakvo divno cvijeće! — viknuh: — je li to od Princa? Dakle vi Karolino, imadete drugog obožavatelja?

— Zar je ova kita cvijeća nalična daru zaljubljenoga?

Ja ju uštinuh i ona se nasmiješi te reče, da je ovo cvijeće ostavio netko u trenutku svoga odlaska.

— A tko bi to mogao biti?

Onaj, koji je bio tako dobar prema miss Flite te otputovao s ladjom.

— Je li moguće? — rekne Ada nasmiješivši se i zagrlivši me: — zar je ovo cvijeće slično daru zaljubljenoga? Da, da, mila gazdaričice, slično je! Vrlo, vrlo je slično, a ma baš kao da je dar od zaljubljenoga!

POGLAVJE ŠESTO.

LADY DEDLOCK.

Lady Dedlock neprestance putuje i tim samim dovodi u nepriliku novine visokog svijeta, koje nikako ne mogu da ju stignu. Danas je ona u Chesney Woldu, sutra u Parizu, prekosutra u Londonu. U London je tako naglo došla, da ni kuća nije bila pripravljena za njezin doček.

Bio je hladan, maglen dan; rosila kišica, uslijed čega je pometaču Jou bilo vrlo teško da drži u čistoći prelaz preko ulice. Mjestom, što ga je Jo čas prije pomeo, stupa sobarica sa manirama

Jeste li vi onaj dječak, o kojem su pisale novine?

važne gospodje. Jo ju zamoli, da mu poda penny. Ona okreće glavu i priziva Jo-a k sebi.

— Jeste li vi onaj dječak, o kojem je pisalo u novinama? Jeste li bili kod istrage? — ispituje ga gospodja pod koprenom.

Ona razjašnjuje Jou, pri kakvoj istrazi.

— Vi mislite, da je onaj čovjek bio vrlo siromašan? — nastavlja gospodja.

— Mislim, da je tako, — nastavlja Jo.

— Možete li mi pokazati mjesto, gdje je on pokopan? Dobit ćete za to dobru nagradu.

Jo ide ispred gospodje i pokazuje na prozor potkrovnice, u kojoj je živio pokojnik, zatim ju vodi dalje i zaustavlja se pred rešetkom, osvijetljenom sa svjetiljčicom, privješenom o strop.

— Tu su ga položili, — govori dječak, pružajući ruku kroz pritke rešetke i pokazujući prstom na nutarnjost groblja.

— Eno tamo, posred rpe kostiju. Oni su stali na poklopac lijesa i utiskivali ga. Ja bih vam mogao metlom otvoriti poklopac lijesa, da vrata nijesu zatvorena.

Jo stresa s rešetkom i zatim uzvikuje:

— Parcov! Parcov! Vidite li ga, kod same rpe; i gle, on ide u zemlju!

Sobarica prestravljeno odstupa i opire se o stijenu svoda, iz kojega su vonjale isparine i prožimale njezino odijelo; ona pruža ruku i dugo stoji tako, zatim skine rukavicu i traži u novčarki novac. Jo opaža, kako je bijela i malena njezina ruka; — on misli kako mora bit bogata ta lady, kad na ruci nosi tako blistavo prstenje.

Ona nešto spušta u ruku pometačevu i brzo se udaljuje. Jo se približi svjetiljci i ugleda u svojoj ruci zlatnik.

Te iste večeri polazi lady Dedlock na svečani objed, a zatim na dva ili tri plesa, dočim sir Leicester sjedi sam s kostoboljom u Chnesney Woldu; on se uzrujava, uznemiruje; tuži se gdji Rouncewell na jednolični pljusak kiše, koja lieva na terasu i ne da mu, da kod kamina čita novine u njegvom vlastitom, tako udobnom i tako ugodnom kabinetu.

— Siru Leicestru bilo bi bolje, da predje u drugu polovicu dvorca, — govori mrs. Rouncewell Rozi: — njegov kabinet gleda prozorima na istu stranu sa sobom mylady, a ja nikad još nisam čula jasnije korake sablasti, nego li večeras.

Za koji dan mylady se opet nalazi u Chesney Woldu, kamo se okupilo mnoštvo gostiju. I k susjedu sira Leicestera, mru. Boythornu takodjer su došli gosti. Kod njega je bio mr. Jarndyce sa dvije mlade djevojke, koje su živjele u njegovoj kući.

Nenadana bura, što je najednoč nahrupila, potjerala je mra. Jarndycea s Adom i Estherom u malu kućicu u šumi, koja je sva bila

obrasla bršljanom. Čuvar šume donio je na mali ulaz dva stolca za gospodje.

Nije li ovdje opasno biti za oluje?

— Nije, Esther, odvrati Ada.

Ali taj upit nije stavila Esthera, koja zadrhće pri zvuku stranoga glasa.

»Jesam li vas uplašila?« upitala lady Dedlock.

— Ja sam vas preplašila? — reče lady Dedlock, obrativši se na Estheru. Ako se ne varam, čast mi je razgovarati s mr. Jarndyceom? — nadoda mylady, obrativši se na prisutnog Jarndycea.

Lady Dedlock zaklonivši se od oluje, ušla je u kućicu prije i sad se pojavila iza stolaca mladih djevojaka.

Mr. Jarndyce pozdravi lady Dedlockovu i predstavi svoje štićenice, najprije Adu.

— Vi ćete se lišiti stečenog nadimka Don Quijotea, — reče lady Dedlock, — budete li zaštićivali probitke takvih ljepotica; ali upoznajte me i s tom mladom osobom, nastavi ona, obrnuvši se licem prema Estheri.

— Miss Summerson nalazi se pod mojim štitništvom, — odvrati mr. Jarndyce: — i ja za nju ne odgovaram ni pred kakvim lordom kancelarom.

— Ona zar nema roditelja?

— Nema, mylady.

— Cijeli vijek je već minuo, otkako se nismo vidjeli, mr. Jarndyce, rekne ona. — Ali, koliko se sjećam, vi ste s mojom sestrom vazda više prijateljevali nego sa mnom.

— Ja sam se s njom češće sastajao.

Čuvar najavi lady Dedlockovoj, da je po nju došla kočija.

Iz kočije sidju dvije djevojke: jedna je bila Francuskinja, myladyčina sobarica, a druga gojenica ključarice mrs. Rouncewell — Roza; prva je gledala drsko i izazovno, druga plaho i bojazljivo.

— Ja sam vaša sobarica, mylady, odvrati Francuskinja i poruka se naravno mene ticala.

— Što! — viknu lady Dedlock: — vi ste obadvije došle?

— Ja sam željela vas, dijete moje, rekne spokojno mylady, obrnuvši se k Rozi; prebacite na mene rubac.

Roza stavi rubac na myladičina pleća, a Francuskinja, koja je pozelenila od zlobe, pogleda je surovo.

— Dopustite, mr. Jarndyce, da pošljem kočiju po vaše djevojke, — rekne mylady, sjedajući u kočiju. — Sjednite sa mnom, rekne ona, obrnuvši se k Rozi.

Francuskinja ustobočila se od negodovanja i ostala stojeći nekoliko minuta na istom mjestu, gdje je sišla s kočije, zatim skine postole i podje bosa po lokvama od kiše put dvorca.

— Nije li ova ženska poludjela? — zapita Jarndyce.

— Nije, sir, odvrati čuvar šume, — ona se naprosto jadi.

POGLAVLJE SEDMO.

U LONDONU.

U jednoj od zabitnih, blatnih četvrti Londona, u ruševnoj kući, u prizemlju, u kukavnoj vlažnoj sobi, kod kamina, sjede u velikim naslanjačima dvije čudnovate prilike. Starac, koga su ostavile noge, sjedi s jedne strane, a starica, koju je ostavio razum, s druge strane. Pod naslanjačem starčevim i pod zaštitom njegvih vretenu sličnih nogu, nalazi se sanduk, u kojemu se, kako pričaju, nalazi silno bogatstvo; kraj starog mr. Smallweeda (č. Smoljunda) leži jastuk, kojeg navlaš stavljaju kraj njega, da ima pri ruci kakvo orudje za nabacivanje, koja baca u glavu ženi svaki put, kad ona stane govorit o novcu, najškakljivijem predmetu za mra. Smallweeda. Kod starca živi unuk Bart, koji radi kod mra. Kengea i unuka Judy (č. Džudi).

— Nije li doba, da pijemo čaj? — zapita starac.

— Još je rano, — odvraća Judy. — Još preostaje deset minuta.

Baka Smallweed, začuvši riječ d e s e t i pomislivši, da se radi o novcu, zaviknu prodirno:

— Deset banknota po deset funti!

— Šuti, stara beno! — viknu starac i baci jastuk u staricu.

Ovo bacanje jastuka imade dvije posljedice. Prvo, pritisne glavu gospodje Smallweed na jednu stranu naslanjača i preokreće njezinu kapicu straga napred; drugo, sili mr. Smallweeda, da se napregne, uslijed čega se on uzbacuje natrag i previja na polak kao slomljena lutka. Starac dobije lik rpe starog odijela, s crnim kalpakom odozgor, i prima svoj prirodni oblik samo onda, kad ga unuka zdrma kao praznu bocu, a onda ga uzniše i potrcpta kao jastuk. Uporaba ovih energičkih sredstava iznosi na svijetlo božje vrat starčev, nakon čega djed Smallweed i družica starih njegvih dana opet sjede jedan prema drugome, kao dva stražara, koje je zaboravio izmijeniti crni kapral — smrt.

Judy stavlja čaške na pladanj i počinje da maže maslac na kruh.

— Charley, gdje ste vi? — viče ona.

Udje djevojčica u velikoj pregači; u rukama joj je četka.

— Što radite? — zapita ju Judy čangrizavo.

— Spremam gore, miss.

— Sjednite, jedite što brže i latite se posla.

Charley počinje se tako žuriti, da ju Judy u mislima prekorava s pohlepe.

Na ulaznim vratima netko pokuca.

Charley ide da otvori, a u to pospreme njezin čaj i jelo.

S djevojčicom udje u sobu za primanje mr. George.

— Ah, kako je vruće ovdje! Uostalom, nije možda suvišno, da čovjek za vremena navikne peći se, — reče mr. George, klanjajući se škrtici.

— Kako poslovi? — zapita ga stari Smallweed.

— Tako, tako... po malo se odmiču...

Mr. George je visok muškarac, visokog stasa, od petdeset godina, otvorenog, dobrog lica, sa zagorjelim rukama, koje očito nisu mnogo počivale na ovome svijetu. Po njegvom držanju vidi se, da je naviknuo na ostruge i sablju. Razgovor se vodi o zdravlju.

— Ja još nisam omlohavio, — reče škrtac: — stariji sam od žene, a pogledajte kakva je ta stara baba, — dodaje on, pokazujući na ženu.

— Sirotica! ne grdite ju, pogledajte, kako jadno izgleda, — progovori stari vojnik, popravljajući na starici kapu.

— Vi ste valjda bili valjan sin, — reče škrtac.

— Varate se, — odgovara mrko vojnik. — O tome ne vrijedi govoriti, zapovjedite, da mi dadu duhana. Sjećate li se našeg uslova: lula duhana za dvomjesečne kamate. Evo vam nove mjenice i novac za dva mjeseca.

Starac pomoću Judy otvara stojeći pisaonik, stavlja u nj novac i mjenicu i vraća staru mjenicu, nakon čega posjetniku daju lulu i duhan.

— Recite, bi li vi dali popisati moje imućtvo, kad bi vam za jedan dan zakasnio donijeti novac?

— Zar ja? — kliknu stara krvopija: — ja toga ne bih nikad učinio. Ali novce vam je pozajmio na moju molbu neki moj prijatelj iz City. On vas ne bi poštedio. To mi se desilo već dvadeset put, da vidim...

Riječ d v a d e s e t budi staricu, i ona počinje vikati glasom stare operušane papige:

— Dvadeset tisuća funti, dvadeset banknota po dvadeset...

Riječ joj zakrčuje jastuk, koji staricu po običaju pritišće na naslanjač.

— Idiotka, škorpion, pečena žaba, furija... — dere se starac, kojega opet treba zdrmati. Nakon što je bio zdrman, počeo opet da govori o svojem prijatelju u City.

Škrtac bacio u staricu jastuk.

— Ne žalostite se, mr. George, ja uvijek mogu naći novaca za vas, ako tko za vas jamči.

— Ja nemam nikoga, tko bi jamčio za mene.

— Da, nastavi stari škrtac: da ste onda otkrili prebivalište kapetana Hawdona (č. Haudona), to bi vaša stvar bila svršena.

— Meni je drago, da nije svršena. Vi ste me prevarili, jer ste dali oglasiti u novinama, da se kapetan pozivlje u nekoj po njega povoljnoj stvari, a medjutim, kad sam ja mjesto njega došao, pokazalo se, da ga trpate u zatvor zbog dugova.

— Ništarija! Koliko nam je ostao dužan! bijesni škrtac, grebući prstima po zraku.

— Ja sam bio sprijateljen s kapetanom, — nastavi George: — te sam u teškom za njega trenutku, odvratio cijev pištolje, koju je bio pristavio na svoju glavu.

— I uzalud ste to učinili.

— Sve jedno — kapetan je umro.

Mr. George, dopušivši lulu, ostavi ovaj bračni par, na kojeg je smrt zaboravila, pa se vratio u svoje obitavalište, kojemu je nad vratima bilo napisano: »G a l e r i j a z a u č e n j e u s t r i j e l j a n j u p o d r u k o v o d j e n j e m m r a. G e o r g e a itd. itd.«

Bivši vojnik udje u galeriju, koju rasvijetljuje samo jedan plinski plamečak, dok se u njoj nalaze dva nišaništa i drugi predmeti, što se odnose na pištolje, puške, karabinke, mačevanje i narodnu englesku vještinu boksanja. Ovaj je čas galerija pusta i potpuno pripada malenome čovjeku s velikom glavom, koji spava na podu: odora toga čovjeka slična je odijelu puškara: zelena pregača i isto takav kalpak. Od baruta pocrnjele su mu ruke i obrazi.

Ovog malog čovjeka zovu Philon (č. Filon). Gospodar i njegov službenik spavaju naprosto na podu.

Ali dok ova dvojica legoše na počinak, bdio je još velik dio Londona. U kabinetu mr. Tulkinghorna sjedi gost, koji ni iz daleka ne nalikuje aristokratu; za bocom vina sjedi kod njega trgovac papirom mr. Snagsby (č. Snegbi) i pripovijeda, da je pometač Jo, kojemu on pokatšto pomaže, neki dan dobio zlatnik od nekakve gospodje za to, što joj je pokazao mjesto, gdje je pokopan onaj prepisivač, što je stanovao kod mra. Krooka.

Redarstveni agent, koji ovdje prisustvuje sa Snagsbyjem, otidje po pometača Joa, s kojim želi razgovarati odvjetnik. U blatnoj gradskoj četvrti odvratno je i tamno, ali agent i Snagsby pronadju trag Jo-ov. Dječak je otrčao po ljekariju za dijete klesara, koji je odnekud došao sa svojom porodicom. Jo, kad se vraćao natrag, opazi s užasom, da na njega čeka redarstveni agent.

— Ne boj se, — reče mu mr. Snagsby, — tebi će dobro platiti.

Jo ide bez bojazni s njima, a redarstveni agent, a da ni ne pokuca ni ne pozvoni, otvara vrata u stan mr. Tulkinghorna i tako se bučno ponaša u predsoblju, kao da želi unaprijed obavijestiti o svojem dolasku.

Oni ulaze u kabinet i Jo najednoč zadrhće čitavim tijelom.

— Što je tebi? — upita ga redarstvenik.

— To je ona!

— Tko ona?

— Ona gospodja, koja mi je dala zlatnik.

To je ona!

Ženska neka, brižno umotana velom, stoji nepomično usred sobe.

— Po kojim znacima si prepoznao tu gospodju? — upita redarstveni agent malog pometača.

— Upoznajem ju po kopreni, šeširu i odijelu.

— A prstenje, o kojemu si govorio?

— Ono je tako sjalo.

— Gospodja pruža ruku.

— To nije ono prstenje, — govori Jo, mašući glavom, — ni ruka nije ista. Ruka one gospodje bila je sasvim bijela i manja.

— Sjećate li se glasa one gospodje, — upita ženska pod koprenom: — je li taj glas sličan mojemu?

— Ni najmanje nije sličan, — odvrati Jo.

— A kako si mogao tvrditi, da si ju prepoznao? — zapita agent.

— Da, upoznao sam ju po kopreni, po haljini i šeširu, ali glas i ruka nisu njezini. Ona mi je dala zlatnik i brzo je otišla.

Agent dade dječaku pet šilinga i otpusti ga.

Sobarica Francuskinja podigne koprenu i obraća se na odvjetnika riječima:

— Budite tako dobri, sir, i ne zaboravite, da sam sada bez mjesta.

Hortensa otidje a redarstveni agent reče mr. Tulkinghornu:

— Kako vidite, u tom kostimu bila je druga ženska.

POGLAVLJE OSMO.

PRIPOVIJEST ESTHERINA.

Mi smo vrlo veselo sproveli vrijeme kod Boythorna i ostali punih šest tjedana. S lady Dedlockovom sreli smo se u crkvi, i meni je bilo jasno, da sam se nje isto tako teško dojmila, kao što i ona mene; ali, videći, kako je ona nepristupačna i ponosna, smijala sam se svojoj pretpostavci, da sam mogla proizvesti na nju ma kakav dojam. Pred našim odlaskom k meni je najednoč došla sobarica myladyčina, m-lle Hortense i zamolila me, da ju uzmem k sebi u službu. Ja sam joj vrlo učtivo otkazala.

— Ja sam rodom s juga, miss, iz one zemlje, gdje su strasti ilne, gdje umiju ljubit i mrziti; mylady je bila odveć ponosna za mene, a ja — za nju. Uzmite me, — tražila je ona postojano, — ja ću vam dobro služiti.

Kad sam joj ponovno otkazala, ona je pozorno pogledala na moju ruku, kao da želi te na njoj zapamti sve žilice.

— Čini se, da sam vas onoga dana, kad je bila vlaga, zadivila? — rekne ona na rastanku; — ali onda sam se nešto zavjerila i htjedoh svoju zakletvu dobro zabilježiti u pameti, da točno izvršim ono, što sam zamislila i svakako ću izvršiti.

Vratismo se u Hladnu kuću, kamo je svake nedjelje dolazio k nama Richard. On je pripovijedao, da vrlo mnogo radi; ali poslije takvih razgovora moj je skrbnik počeo govoriti, da je zaduvao istočnjak i zatvarao se u svoju gundraonu.

U to primih pismo od Karoline, koja me zamolila, da ju posjetim, i s toga odlazeći u London, napisah Richardu, da me dodje posjetiti.

— No, što je, Richard, — nagovorim ga ja, pošto smo se pozdravili: jeste li se odlučili za odvjetničku karijeru?

— Ja se ne mogu konačno odlučiti dotle, dok se ne svrši ova stvar... t. j. zabranjeni predmet.

— A zar se nadate, da će se taj ikada svršiti?

— Draga Esthero, progovori on nakon kratke šutnje, ja shvaćam, što vi hoćete da reknete i od svega srca htio bih biti postojan u svojoj odluci, tada bih bio mladi čovjek, kako treba da budem, trijezan i ozbiljan i ne bih imao dugova.

— Zar imate dugova, Richard?

— Da, no ne baš velikih... meni se svidjela igra na billardu i mnogo drugo... Ja se radi toga prezirem... Meni se čini, da takav čovjek, kao što sam ja, nema pravo ljubiti Adu.... — progovori on, zaridavši histerično.

Bilo mi ga je silno žao, osobito onda, kada je počeo govorit o skorom konačnom riješenju parnice. Zapitah ga, kada kani sklopit ugovor, da stupi u pisarnu i u društvo sa Kengeom i Carboyem.

— Ja nipošto ne želim sklopiti taj ugovor, — odvrati on; — ja sam se do grla zasitio zakona. Parnica Jarndyceov, koja me je prisilila, da radim kao robijaš dokazala mi je samo, da nemam ni najmanjeg nagnuća za pravničku karijeru. Pogodite, na kakvo zanimanje su sada uperene moje misli?

— Ne mogu znati, — odvratim.

— Ne budite tao ozbiljna, gazdaričice. Čemu meni sredstva za život, kad će me svršetak parnice potpuno obezbijediti? Sada mislim

na vojničku službu. Ja moram dobiti patent. Uzmite, — rekne on izvadivši bilježnicu, — da vam sa brojkama dokažem moje mišljenje i uzmite, da sam u pol godine načinio dvije stotine funti duga, što ne ću učiniti, kad stupim u vojničku službu, prema tomu ću uštediti četiri stotine funti na godinu, a dvije tisuće u pet godina, — što će sačinjavati znatnu svotu.

Dalnja njegova umovanja strašno su me ožalostila, jer su mi pokazala, kako se on sasvim potčinio kobnomu utjecaju proklete parnice.

Molila sam ga, da se ne pouzdaje u svršetak parnice, ali nikakvo moje razlaganje nije pomoglo.

Poslije Richarda došla je k meni Karolina i zamolila me u svoje ime kao i u ime svoga vjerenika, da se porazgovorim s njegovim ocem, te da mu saopćim sinovu nakanu, da se oženi.

— Ja sam spremna sve učiniti, da vam iskažem veselje; raspolažite sa mnom kad ushtijete.

Caddy je bila ushićena s mojih riječi pak me zamolila, da odmah podjem do mr. Turweydropa. Zatekli smo starog kicoša baš spremna na odlazak.

Princ ga je obavijestio o našem dolasku i on nas je vrlo ljubezno primio.

— Mogu li vas zamoliti, tatice, da me saslušate?

— Pravedna nebesa! — viknu mr. Turwaydrop, taj uzor veličajnog stasa, kad opazi da su se Princ i Caddy, uzevši se za ruke, spustili pred njim na koljena: — što će to reći, niste li možda poludjeli?

— Ja ljubim ovu djevojku i mi smo odlučili oženiti se, odvrati Pr inc krotko i pokorno.

Mr. Turwaydrop zaplače.

— Ne budite ogorčeni, oče!

— Sine moj! Kako je sretna tvoja majka, što nije doživjela te žalosti.

— Ne govorite toga, oče, progovori sin, koga su oblile suze; — ja i Karolina čvrsto smo odlučili, da se prije svega staramo za vašu sreću i vaš mir.

— Udarite ravno u srce, — prošapće uzor veličajnog držanja, posvetiv ipak pažnju sinovim riječima.

— Mi znademo, da ste vi navikli na udobnost, a za to ne ćemo nikada zanemariti svoje dužnosti i nastojat ćemo iz svih sila, da vam udesimo ugodan život.

— Ne mogu se više usprotiviti vašim molbama, djeco moja, progovori napokon mr. Turwaydrop: — budite sretni!

Ništa nije moglo biti ganutljivije od onog čuvstva zahvalnosti, što su ga izražavali sin i njegva zaručnica za dozvolu, da smiju raditi za oca i branuti se za njegovu udobnost.

Mrs. Jellyby takodjer je doskora saznala za kćerine zaruke, ali na taj dogadjaj nije svraćala nikakve pažnje, što je Caddy strašno ogorčilo.

Kad sam se vratila u Hladnu kuću, bila sam do suza ganuta onom radošću, kojom su me svi dočekali. Cijelu smo večer sproveli u razgovorima, a ja, potpuno zadovoljna i sretna, odoh u svoju sobu, da donekle saberem misli, kad li najednoč netko pokuca na vrata; odmah zatim udje k meni ljepušna djevojčica u crnoj haljini i nakloni mi se.

— Ja sam Charly, stojim vam na službu, — rekne ona krotko.

— Ah, sjećam se, — rekoh; — ali kako si ti dospjela ovamo? U ostalom, vrlo mi je drago vidjeti tebe, Charly.

— Ja sam vaša sobarica, miss; tako želi mr. Jarndyce.

Sjedoh i zagrlih Charly.

— Ah, da vam je znati, miss! — progovori ona, pljesnuvši rukama, pri čemu su suze curkom potekle po njezinim lišcima s jamicama: — gle, Tom polazi školu i dobro se uči! Malena Emmy ostala je kod naše domaćice, i njoj je tamo vrlo dobro. Zašto plačete, miss?

— Ne mogu se uzdržat od suza. Ne zaboravite nikada dobrotu mr. Jarndycea!

Poslije mojega razgovora s Richardom imao je on očitovati svoju odluku momе skrbniku. Mr. Jarndyce bio je očito ogorčen, ali jedva da se tome začudio. Promjena zanimanja nije se zbila bez zapreka. Lord kancelar, kad je dobio molbu, pozvao je Richarda k sebi i oštro ga prekorio radi gubitka vremena i neodlučnosti. Napokon je

patent bio dobiven kao što i mjesto zastavnika skupa s nalogom, da otputuje k svojoj pukovniji u Irsku.

S tom viješću došao je k nama i preko jednog sata razgovarao je s mr. Jarndyceom, koji napokon otvori vrata i zamoli nas da udjemo k njemu.

— Ja se ne slažem u svemu s nazorima Ricka, — rekne mr. Jarndyce Adi.

— Vi ste odveć strogi prema meni, sir, primjeti Richard.

— Ja bih želio samo jedno, Richard, da ne protuslovite samome sebi, rekne mr. Jarndyce. — U sadašnjem slučaju ja vršim svoju dužnost, bez čega, Richarde, bi vi izgubili poštovanje prema meni, ako stvar hladnokrvno promotrite; ja pako želim, da se vaša čuvstva prema meni nikad ne promijene.

Začuvši posliјednje riječi, Ada je tako problijedila, da ju je moj skrbnik posadio u svoj naslonjač, a sam sjeo do nje.

— Ne plašite se, mila moja ,— rekne joj on: i saslušajte me pozorno. Vi znate, Ada, da si je Richard konačno odabrao karijeru. Sav ostatak njegova malenog imetka bit će potrošen na opremu; njemu ne ostaje više ništa i on će za navijeke biti svezan sa svojom odlukom.

— To je istina! — kliknu Rick: — ali ta malena svota ne sačinjava sav moj imetak.

— Rick! — viknu mr. Jarndyce glasom, koji se je promijenio od prepasti: — za Boga miloga, ne nadajte se ničemu od parnice, koja je vazda bila prokletstvo za našu obitelj; odabrali vi sebi kakvo bilo poprište, no prije svega otresite se užasne utvare, koja vas privlači: bolje je praviti dugove nego moliti milostinju; ja pako kažem: bolje je umrijeti, nego se pouzdavati u tu utvaru.

Zadrhtali smo svi od zanešenosti, s kojom je mr. Jarndyce izrekao te riječi; Richard, prigrizavši si usne, pogleda na me, jer je dobro znao, što ja mislim u stvari te parnice.

— Draga Ado, nastavi moj skrbnik: — ove riječi ponešto su oštre, ali ne smije se zaboraviti, da je u našoj obitelji bilo osoba, koje su propale radi ove nesretne parnice. Sva budućnost Richardova stoji od zvanja, koje si je sada odabrao, i ja ga iz ljubavi prema njemu i vama, Ado, molim, da se na neko vrijeme oprosti s vama...

Tijesnija sveza medju vama biti će moguća tekar onda, kada obezbijedite svoju budućnost.

— Vi ste nemilosrdni prema meni, sir, rekne Richard. Prije niste tako govorili.

— Sada vidim, Rick, da ste vi još odveć mlad i ne možete se riječju vezati. Ostavimo, dragi moji, prošlost, prekrenimo list i počnimo pisati život na čistoj stranici.

Richard uznemireno pogleda Adu.

— Meni ne preostaje drugo, nego da ponovim moju molbu, da smatram ono što je prošlo, kao da se nije dogodilo, nastavi mr. Jarndyce. — Prepustite meni pravo, da vas sjedinim, kad mi se to ukaže mogućim.

Nasta odugačka šutnja.

— Bratiću Richarde, — progovori napokon Ada, pogledavši nježno Ricka: — poslije riječi bratića Johna mi ne smijemo više kolebati. Glede mene možete biti posve umireni; vi me ostavljate na brizi čovjeku, koji predusreta svaku moju želju i čija volja mora za mene biti zakon. Ja ne sumnjam o vašoj ljubavi, bratiću Richarde, i ne mislim, da bi se vi mogli zaljubiti u drugu, ali ja nada sve želim vašu sreću. Mi ćemo vazda misliti jedno na drugo i vi ćete se dašto često mene sjećati, nije li tako? A sada, doda ona pružajući mu drhćuću ruku, — mi smo opet samo rodjaci... možda za navijeke... Ali dogodilo se što mu drago, ja ću se vazda moliti za vašu sreću.

Meni se učinilo čudno, što Richard nije mogao oprostiti mome skrbniku onog istog mnijenja, kakvo je sam imao o svojem ponašanju i kakvo je često meni izrazivao još oštrijim izrazima, ali doskorą zamjetih s tugom, da je od toga trenutka prestao bit iskren prema mr. Jarndyceu.

Sedmica, što je slijedila iza toga razgovora, bila je prepuna posla i hodanja. Ja sam od jutra do večeri hodala s Richardom i kupovala potrebne stvari. K nama je svaki dan dolazio vojnik u ostavci, mr. George, koji je Richarda podučavao u vještini mačevanja. Jednoč mi se prohtjelo, da prisustvujem lekciji, pa udjoh u kabinet.

— Nadam se, da se Richard marljivo bavi mačevanjem? — zapitao skrbnik.

— Da, u početku se on bavio vrlo revno, odvrati mr. George, ali poslije revnost mu ohladnjela; on kao da je s nečim drugim zabavljen.

Vojnik me pronicavo pogledao.

— On ne misli na mene, makar vi, kako se čini, smjerate na to, sir, — rekoh ja, smiješeći se.

— Nadam se, da vas nisam uvrijedio, miss... miss Summerson, ako se ne varam? — progovori mr. George. — Vaše lice mi je tako poznato, baš kao da sam vas već negdje vidio.

— Ne, nas dvoje nismo se nikad još vidjeli, odvratih.

To je bila posliјednja lekcija, jer je naš zastavnik toga dana imao otputovati. Rano ujutro ja sam spremila njegve stvari i Richard mi je ponudio, da s njim otidjem k sudu: vremena smo imali dosta, a osim toga je ovoga dana bilo ročište u stvari Jarndyceov.

Kad smo unišli u sudnicu, lord kancelar već je veličajno zasijedao na svojem mjestu; na stolu, pokrivenu crvenim suknom, ležalo je žezlo, pečat i golema kita cvijeća, pravi cvijetnjak, koji je širio miomiris po čitavoj dvorani. Niže stola zasijedalo je čitavo čudo sudaca i prokurora, a do njihovih nogu stajale čitave gomile spisa; blizu njih opet sjedjeli su odvjetnici u svojim sudbenim kabanicama, jedni budni, drugi rek bi da spavaju; jedan je od njih govorio, ali ga nitko nije slušao, dočim je lord kancelar sjedio spokojno u svojem naslanjaču, spustivši glavu na ruku i slušao. Raskošni namještaj sudnice sačinjavao je poraznu opreku sa siromaštvom i bijedom tužitelja i njihovom tugom te zabrinutošću.

Minulo je pola sata, kada netko reče, da sada započinje parnica Jarndyceov. Na sudu se sve uskomešalo, začuo se smijeh, općinstvo se stalo razilaziti, a u dvoranu je bila unešena čitava gomila spisa u svežnjima u orijaškim modrim vrećama.

Koliko sam mogla shvatiti, stvar su zapodjenuli radi odredjenja sudbenih troškova; ja sam nabrojila čitava dvadesettri gentlemena u vlasuljama, koji su sudjelovali u parnici i koji su ju očito bolje shvaćali od mene. Napokon poslije rasprave, koja je trajala preko sata, stvar bude odgodjena, spisi iznova sakriveni u vreće i odneseni.

Ja sam pogledala na Richarda i bila sam duboko ogorčena s one sjete, što se odrazivala s njegova lica.

— To ne će dugo potrajati, drugi put ćemo biti sretniji.

To je bilo sve, što je mogao reći. Uzeh ga ispod ruke i povedem iz sudnice. U taj trenutak opazih Rahelu, koja je prije služila kod moje kume.

— Poznajete li vi mene, Esthero? — reče mi ona.

— Poznajem vas, vi se niste nimalo promijenili, odvratih joj.

— Ja se divim, što se sjećate prijašnjeg vremena, — nastavi Rachel istim surovim izražajem, kakvim se je odlikovala prije: — no, svejedno je, meni je vrlo drago, što se ne uzoholiste te me prepoznaste.

— Uzoholila se? što hoćete time reći, miss Rachel?

— Ja se sad zovem Chadband (č. Čedbend): ja sam se udala. Želim vam dobar dan i nadam se, da će ipak biti nešto od vas, odvrati ona hladno i udalji se od mene.

POGLAVLJE DEVETO.

STARI VOJNIK.

Zimski dan, što je svanuo, probudjuje mra. Georgea i njegova vijernog slugu, Phila. Oni obojica ustaju i spremaju svoje strunjače. Phil naloži vatru, a mr. George, pošto se umio, zapaljuje svoju prvu lulu; zatim piju kafu i spremaju svoje prostorije za dnevna zanimanja.

Za neko vrijeme prekide zanimanje domaćine i njegvog poslužnika čudna buka, što se porodila u hodniku te navijеštala ne manje čudan posjet. Koraci se približuju, i na vrata što se sada otvoriše, udje postepeno najčudnovatija skupina. Prije svega donijeli su u naslanjaču odvratnu ličnost, za kojom je slijedila mršava i kao smrt blijeda žena.

— Gospode Bože moj, kako li su me stresli! — uzvikao se škrtac. Kako mi živite, dragi moj?

Mr. George upoznaje mr. Smallweeda, koji je izašao, da udahne malo svježega zraka u pratnji svoje unuke.

— Vi se začudiste mojemu posjetu? — nastavi škrtac.

— Skoro toliko, koliko bi me začudiio, da ugledam vašega prijatelja iz City, — odvrati bivši vojnik.

— Dragi mr. George, — progovori škrtac, potrudite se i primaknite me do kamina; ja starim i za to se smrzavam, kad sam daleko od vatre.

Phil ga uzme i primakne ga tako blizu vatre, da su prisutni oćutjeli vonj prigorjele vune. Škrca odmaknuli.

— Dakle to je vaš zavod? — nastavlja on: — čarobno mjesto! No, a kako poslovi?

Mr. George stoji kod kamina, skrstivši ruke i čeka kad će mu škrtac reći, zašto je ovamo došao.

— Sada pristupite onomu djelu, koje vas je dovelo k meni, — progovori vojnik zapaljujući lulu.

Smućen takvim mirom, škrtac se tako uzruja, da je počeo grepsti po zraku noktima.

— Ah, ah, oh, oh! — proizušćuje očajno starac.

— Ako ste me došli posjetiti iz prijateljstva, klanjam vam se i zahvaljujem; ako imate nakanu vidjeti, što ima u mojem zavodu — pogledajte; ako želite što uzeti — uzmite i nosite se.

Čarobna Judy gurka djeda piesnicom.

— Vidite, — to je i mnienje prisutne miss. Dakle, da čujemo, što želite? — upita učitelj mačevanja.

— Moj prijatelj iz Citya imade neki mali posao s jednim od vaših učenika, mr-om Carstonom, — počinje škrtac.

— Šteta, što se upustio s njim u posao, — odvraća vojnik. — Mladi čovjek ne posjeduje ništa.

— To ništa ne znači, k njemu su došli prijatelji i sve su za njega isplatili. Taj mladić je sada zastavnik. Ali predjimo od zastavnika ka kapetanu.

— O kome vi to govorite? — pita George namrgodivši se.

— O poznatom vam kapetanu Hawdonu.

— A tako, — reče mr. George i počinje žviždati i opazivši, da djed i unuka pronicavo gledaju u njega, nastavi: — no, govorite dakle; ja ne ću da dalje ostanem u ovom zagušljivom zraku, govorite, sir, govorite!

— Dragi moj prijatelju, vi imadete nove obavijesti o kapetanu, i mi držimo, da je on živ. Neki znameniti jurista treba nekoliko redaka, koji potječu od kapetanove ruke. On bi trebao da samo pogleda na taj rukopis, da ga sravni s rukopisom, kojim su napisani spisi, što ih on posjeduje.

— Dalje!

— Ja imadem samo njegve potpise, pol milijuna njegvih potpisa, ali vi, dragi prijatelju, morate imati mnoštvo njegvih pisama.

— Nekoliko redaka od njegve ruke možda će se naći i kod mene, a možda i ne će...

— Prijatelj, najmiliji prijatelj!

— Ali kad bih imao i čitavu gomilu pisama, ni onda ih ne bih dao, dok prije ne saznam, u koju su svrhu potrebni ti retci.

— Ja sam vam već rekao, dragi mr. George.

— To je meni premalo, — odvratio vojnik: — ja hoću da znadem više, i onda ću pogledati, mogu li pristati.

— No, u tom slučaju podjite sa mnom k odvjetniku.

— Ako i podjem s vama, ipak vam ništa ne obećajem; pamtite to. A hoćete li me besplatno povesti onamo? upita George.

Ova šala tako zabavlja skrca, da se tihano smije, ali u isto vrijeme pohlepnim pogledom gleda za vojnikom kad otvara ormar na kraju galerije, nešto prekapa u njemu, nahodi napokon nekakav spis i složivši ga, sprema na prsa. Videći to Judy i starac, znamenovno se pogledaju.

— Ja sam gotov, — veli mr. George.

Phil pograbi mršavoga škrtca i odnese ga dolje u kočiju. Prenos uspio izvrsno i napokon se škrtac našao uz pomoć Georgea u kabinetu odvjetnika, gdje ga postaviše pred kamin.

Mr. George radoznalo razgledava kabinet. Dolazak gospodara prekida razmatranje.

— Da ste mi zdravo, mr. Smallweed! — reče on ulazeći. Čini se, seržane, da ste ga sretno privezli. Sjednite! Mr. Tulkinghorn sjeda kod kamina i grije si ruke.

— Dakle, mr. George... čini se, vas tako zovu, — poče mr. Tulkinghorn: što ćete nam vi reći?

— Oprostite, sir; ali ja bih najprije htio znati, što ćete vi sami reći?

— O nagradi?

— O svemu, sir.

Škrtac se pri tom upitu neobično razjari.

— Ja sam držao, da vam je mr. Smallweed potpuno razjasnio stvar, poče odvjetnik; stvar je vrlo jednostavna; vi ste nekoč služili pod zapovjedništvom kapetana Hawdona, njegovali ste ga za njegve bolesti, te mu iskazivali silu malih usluga; mogu pače reći, da ste u neku ruku bili njegvim pouzdanikom; je li to sve istina ili nije?

— To je potpuna istina, — odvraća vojnik.

— Prema tome, — nastavlja mr. Tulkinghorn: — vi mora da imate ma što napisano rukom kapetanovom: kakav račun, pismo, bilješku. Ja bih trebao da njegov rukopis sravnim s rukopisom, koji se nalazi medju mojim spisima. Za takvo pismo primit ćete priličnu nagradu od tri, četiri do pet guinea.

— Lijepa nagrada dragi prijatelju, — govori škrtac.

— Ako tu nagradu smatrate nedovoljnom, možete pismo, pošto ga meni pokažete, zadržati kod sebe...

Mr. George sjedi ukočeno, baš kao da je progutao štap.

— Za mene je, — nastavlja odvjetnik: — najvažnije, da doznam, imade li u njegovu rukopisu sličnosti s rukopisom, koji se nalazi u ovim spisima.

Mr. Tulkinghorn pruži pri tome mru. Georgeu nekoliko ispisanih araka, ali nije pri tom promijenio položaja, premda je promatrao prepise spisa znamenite parnice Jarndyceovih.

— No što velite o tome? — zapita ga odvjetnik.

— Velim, da se ne želim uplitati u tu stvar, — ustavši od stola, odvraća seržan.

— Zašto? — opet će mr. Tulkinghorn.

— Za to, što svega toga ne shvaćam.

Mr. George učini tri koraka napred, stavi natrag na pisaći stol spise, koje su mu bili pružili, uzmakne opet za tri koraka i ustavlja se, stavivši ruku za ledja i rek bi pokazujući time, da ne će ..eti ništa.

Ovo je mra. Smallweeda natjeralo u očaj i on je bio gotov, da istrese čitav svoj rječnik odabranih riječi, ali se uspregnuo u prisuću juriste, koji je potpuno spokojno i ravnodušno govorio.

— Vi sami možete bolje od svakog drugog sudit o svojim probicima... Ako se bojite kome god naškoditi... onda postupajte kako znate.

Mr. George uznemireno se premjesti s noge na nogu, pogleda u strop i napokon progovori:

— Ne bih vas htio uvrijediti, ali vas uvjeravam, da se u prisutnosti vašoj i mra Smallweeda upravo gušim; ja nemam snage, da se borim sa zakonoslovcima. Dopustite mi samo, da vas jedno zapitam: zašto vam je zapravo potreban rukopis kapetanov?

— Kad biste vi shvaćali stvar, seržane, — odvrati odvjetnik, pomahavši mirno glavom: — to vam ne bi bilo potrebno razlagati, da u našem zanimanju imade tajnih, sasvim posebnih uzroka, po sebi sasvim nevinih, ali koji moraju ostati tajnom. Ako se bojite za kapetana Hawdona, mogu vas uvjeriti, seržane, da njemu ne prijeti a ma ni najmanja opasnost.

— Vjerujem, jer je kapetan umro..

— Je li moguće? — reče odvjetnik.

— Sir, — reče bivši vojnik: — ja mislim, da nije potrebno, da se uplićem u stvar, koju nisam u stanju shvatiti. Mr. Smallweed, ne izvoljevate li, da podjete kući?

Mr. Tulkinghorn ustaje, i obrnuvši se ledjima ka kaminu, nehajno kima na poklon seržana, koji je izlazio.

POGLAVLJE DESETO.

»DIJETE MOJE! DIJETE MOJE!«

U Chesney Woldu skupilo se mnogo gostiju i puno siromašnih rodjaka. Vrijeme je odvratno, a na »putu duhova« vrlo se razgovjetno čuju koraci. U salonu su dva kamina; oko jednoga sjede gosti, kod drugoga se bave sir Dedlock, mylady i miss Volumnia Dedlock, djevica od šezdeset godina.

— Pokašto susretam na svojim stubama prekrasnu djevojku, — reče Volumnia.

— To je štićenica myladyna, — odvraća Leicester.

— To sam si mislila; ja sam shvatila, da je samo orlovski pogled myladyčin mogao otkriti takovu ljepoticu.

— Ako tu i postoji kakva zasluga, — govori mylady, — to sva čast ne pripada meni, već i gospodji Rouncewell, koja je našla to djevojče.

— To je nedvojbeno vaša sobarica?

— Ne, ona je moja ljubimica te izvršuje razne moje poruke.

— Kakvu divnu upraviteljicu kuće imate!

— Sir Dedlock drži, da upraviteljica Chesney Wolda mora da bude i znamenita ličnost.

— No čujte, kakvu sam čudnu stvar čuo nedavna od Tulkinghorna, — primjeti sir Leicester: — sinu mrs. Rouncewell ponudili su kandidaturu u parlamenat!

— Nečuvena stvar! Tko je on? — reče Volumnia.

— Čini se, on je... zastupnik kovača... — odvraća sir Leicester.

Volumnia po drugi put klikne prezirno.

— Ako su ubavijesti, što sam ih ja dobila, osnovane, to je mr. Rouncewell odbio kandidaturu. A vas, mylady, — nastavi sir Dedlock, — molim, da malko ostanete, jer je čovjek, o kojemu smo netom govorili, došao večeras k svojoj majci i zamolio za dozvolu, da dodje k nama.

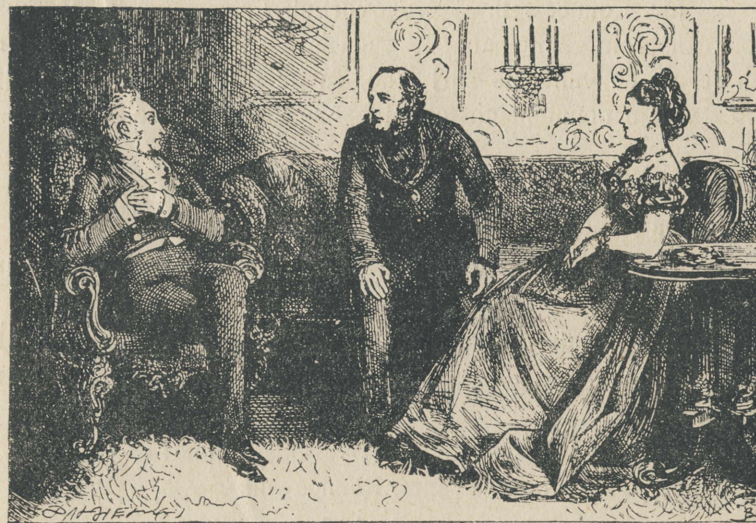
Volumnia po treći put kliknu prezirno i otidje. I ostali gosti svi su se razlišli, a sir Leicester pošlje poruku predstavniku kovača, da su ga on i mylady voljni primiti.

Mr. Rouncewell izvinjava se, što je uznemirio sira Leicestera i mylady i sjedne na mjesto, koje mu označiše. Mr. Rouncewell je čovjek od pedeset godina te vrlo pristale vanjštine.

— Lady Dedlock uzela je iz dobrote svoje k sebi mladu djevojku, Rozu, poče mr. Rouncewell. Moj sin zaljubio se u tu djevojku i moli moju dozvolu, da ju oženi, ako djevojka privoli. Ali sin mora prije svega, da sebi stvori položaj, i ako ja privolim na taj brak, to pristajem samo pod tim uvjetom, da djevojka ostavi Chesney Wold,

s čime ćete vi, sir Leicester, nesumnjivo biti sporazumni. Ako udaljenje Roze naidje s kojeg bilo uzroka na zapreku s vaše strane, to ću stvar ostaviti u sadašnjem stanju i nagovoriti sina da se okani braka, koji je za njega nemoguć.

Sir Dedlock ozlijedjen je do dna duše. Za Rozu ne smatraju probitačnim, da ostane u Chesney Woldu!

Zastupnik kovača.

— Ja vas ne razumijem, mr. Rouncewell, — progovori sir Leicester.

— Vi ćete me shvatiti, — odvrati zastupnik kovača, — ako vam reknem, da seoska škola, po mojem mnijenju, ne može djevojci dati taku naobrazbu, kakva je potrebna ženi moga sina.

Sir Dedlock nazire u tom neuvaženju seoske škole, koja se nalazi pod njegvim pokroviteljstvom, izravnu uvredu svoga dostojanstva i malo ne želju, da se sruši postojeći poredak.

— Zahvaljujem vam za iskrenost, — odvrati sir Leicester, —

premda ta iskrenost ne će ni najmanje djelovati na položaj mlade djevojke u dvorcu, ako ona želi u njemu ostati.

Zastupnik kovača čeka, da mylady izrazi svoje mišljenje, ali videći, da ona šuti, ustade da će otići.

— Sir Leicester i lady Dedlock, — reče on: — dopustite da vam zahvalim za pažnju, koju ste mi iskazali, ja ću svome sinu najozbiljnije savjetovati, da iz svoga srca otstrani nagnuće prema toj mladoj osobi.

— Mr. Rouncewell, — progovori sir Leicester s ljubežljivošću i dostojanstvom gentlemana: — sada je kasno, a noć je tamna; nadam se, da se vama ne žuri tako, da ne biste dozvolili mylady i meni da vam ponudim gostoljubivost u Chesney Woldu barem do jutra.

— Ja se takodjer nadam, da ćete vi na to privoljeti, pridruži se i njezina jasnost.

— Vrlo sam vam zahvalan, sir Leicester i mylady, ali ja moram s mjesta otići, da dospijem na sastanak, koji mi je urečen.

Kad se mylady vratila u svoju sobu, sjela je zamišljeno kod kamina i zabrinuto gledala Rozu, koja je pisala u susjednoj sobi i napokon ju zovne.

— Reci otvoreno, dijete moje, — rekla joj ona: — jeli istina, da ti nekoga ljubiš? I to unuka mrs. Rouncewell.

— Jest, mylady, — porumenivši, reče djevojka: — samo ne znam...

— Ne znaš, da li te on voli?

— Po svoj prilici da me voli...

Roza se rasplače, a ponosna svjetska lady Dedlock sagiba se k njoj i ljubezno ju gladi po glavi.

— Reci mi, dijete moje, jesi li mi odana?

— Ah, mylady, ja bih bila spremna učiniti sve na svijetu, da vam dokažem svoju privrženost.

— Po svoj prilici ne bi se ti htjela sa mnom rastati ovaj čas ni radi tvoga dragoga?

— Ne bih, mylady, ne bih!

Prepavši se te pomisli, Roza uspravi pogled.

Osloni se na mene, dijete moje, i ne boj se. Ja ću svakako udesiti tvoju sreću.

Mylady se zamislila, a Roza tihano otidje. Neka tajna misao uzrujala mylady, jer zašto bi inače ova ponosna žena zatvarala vrata i sjedjela zamišljeno kod osamljene vatre.

Iz Chesney Wolda otidju ponajprije gosti, a zatim i gospodari dvorca i dvor bje zatvoren. Ali za to oživljuje londonska palača i u miomirisnom zraku myladyna salona ne ćuti se vlaga maglene londonske zime.

Sir Leicester sjedi u myladyčinoj sobi, u onoj istoj sobi, u kojoj je mr. Tulkinghorn čitao nekoč popis iskaza, kojega je rukopis svratio nekoč na sebe pažnju mylady Dedlockove. Mylady sjedi naprama mužu sa lepezom u ruci. Baronet čita na glas nekakav novinski članak, kad udje sluga pootvoriv vrata i proizusti ove čudnovate riječi:

— Mylady! mladi čovjek po imenu Guppy.

Sir Leicester prestaje na časak i prezirno ponavlja: »mladi čovjek po imenu Guppy!« i, bacivši pogled po sobi, opazi spomenutoga mladoga čovjeka, koji je bio silno uzbudjen te nije ni stasom, ni držanjem ništa predstavljao.

— Što to znači, i što vi mislite, kad tako nenadano najavljujete mladog čovjeka po imenu Guppy? — zapita sir Leicester slugu.

— Mylady mi je naložila, da uvedem toga mladoga čovjeka, čim dodje, a ja nisam znao, sir Leicester, da vi boravite uz mylady.

— Da, ja sam dala takav nalog, — odvrati mylady.

Baronet izadje, ne zamjetiv poklona mladog čovjeka, kojega je smatrao cipelarom ili nešto takve ruke. Ostavši s njim u četiri oka, lady Dedlock ga omjeri ponosnim pogledom i puštajući ga do vrata, zapita ga, što želi.

Mr. Guppy moli, da ga udostoji razgovorom.

— Bit će da sam od vas primila toliko pisama?

— Da, ja sam često pisao vašoj jasnosti prije, nego li ste me udostojali odgovorom.

— Dopustite, da vas zamolim, da se okanite svih ceremonija, pa odmah predjete na stvar.

Mylady umalo te ne okrenu ledja posjetitelju.

— Dakle s dozvolom vaše jasnosti, ja pristupam k bitnosti

stvari, — reče mr. Guppy. — Ja radim u pisarni Kengea i Carboya, koja je valjda poznata vašoj jasnosti po odnosu prema parnici Jarndyceov.

Mylady budne pozornija i prestaje se sigrati se lepezom.

— Ali ja se nisam zbog te parnice odvažio uznemiriti vašu jasnost.

— Možete sjesti.

— Zahvaljujem vam, — odvraća mr. Guppy, sjedajući. — Dopustite, da vas zapitam, mylady, da li ste ikad čuli za mladu osobu, miss Summerson?

Mylady ga pogleda pronicavo.

— Prošle jeseni, — odvrati ona: — ja sam vidjela mladu djevojku toga imena.

— I nije li vas iznenadila sličnost te osobe s kime od članova vaše obitelji?

— Ne. Što bi ona mogla imati zajedničko sa mnom?

— Mogu uvjeriti vašu jasnost, da sam zapamtio u dubini svoga srca sliku miss Summersonove i da sam posjetivši dvorac Chesney Wold našao takvu sličnost izmedju miss Summersonove i portretom vaše jasnosti, da sam ostao preneražen, kao da me je munja ošinula. A sada, videći vas, ja se uvjeravam, da je ta sličnost još izrazitija.

Mylady se nehajno omahne svojom bogatom lepezom i pita, zašto mr. Guppy misli, da ta sličnost može njega interesovati?

— Porod i prve godine života miss Esthere Summersonove obavijene su dubokom tajnom, — nastavi mr. Guppy. — To znadem, pošto služim kod Kengea i Carboya. Kako sam već rekao vašoj jasnosti, lik miss Summersonove duboko se usjekao u moje srce, i prema tome, kad bih mogao razjasniti tu tajnu i dokazati, da ona imade roditelje, koji zapremaju vidan položaj, te otkriti, da ona, jer imade čast, te predstavlja jednu od podaljih grana obitelji vaše jasnosti, imade pravo učestvovati u parnici Jarndyceov, to bih mogao gojiti nadu, da će miss Summerson s većom sklonošću saslušati one ponude, koje sam joj imao čast staviti, ali koje je ona odbila.

Na myladyčinu se licu pojavilo nešto slično smiješku.

— Čudnim slučajem meni se desilo da sretnem osobu, koja je nekoč služila kod one dame, koja je odgojila miss Summersonovu. Ta se žena zove miss Barbary.

Myladičinim licem razlije se smrtno blijedilo; ali to je možda odraz njezine zelene lepeze.

Mylady i mr. Guppy.

— Pripada li možda miss Barbary obitelji vaše jasnosti?

Mylady niječno uzmahnu glavom.

— Možda je ona vaša nepoznata daljnja rodjakinja? Ta miss Barbary, — nastavi mr. Guppy: — držala se vanredno tajnovito, i njezina služavka nikako nije mogla doznati, je li ona imala rodjaka? Samo jednoč ona je postala nešto povjerljivijom prema služavci i rekla joj, da pravo ime djevojčice nije Esther Summerson, već Esther Hawdon.

— Bože! — šapnu mylady Dedlock.

Mr. Guppy začudjuje se, lady Dedlock pronicavo gleda u njega; ona problijedjuje sve više i više, ona rek bi zamire, a zatim čim joj se povratila spoznaja, sprodje ju čitavim tijelom nezamjetivi drhat, ali sjetivši se, da nije sama, mylady budne opet ponosna i mirna.

— Je li vašoj jasnosti poznato to prezime?

— Nekoč sam ga čula spominjati.

— Možda je to vaš rodjak u daljnjem koljenu?

— Nije.

— Sada prelazim k poslijednjoj točki. Tu činjenice govore same po sebi. Nije tomu davno, što je neki prepisivač, koji je uzimao prepise za zakonoslovce, umro u skrajnjoj bijedi u kući trgovca Crooka. Istražitelj nije mogao doznati za njegvo prezime, ali meni je nedavno pošlo za rukom otkriti, da se je taj bijednik zvao Hawdon.

— No što se to mene tiče?

— Eto u tome i jest čitavo pitanje. Poslije smrti toga prepisivača zbio se čudan dogodjaj; gospodja u tudjem odijelu, došla je posjetiti groblje, na kojem počivaju ostanci nesretnoga Hawdona; nju je vodio onamo pometač, koji može potvrditi moje riječi, i ako vaša jasnost hoće, ja ga mogu vazda vama pretstaviti.

Mylady izrazuje želju, da k njoj nikoga ne dovode.

— Da vaša jasnost čuje pričanje toga pometača o prstenju, što je blistalo na rukama te dame, to biste pronašli, da je ovaj dogodjaj vanredno romantičan.

Mylady še sigra 's lepezom, pri čemu su njezini dragulji upravo zasjali na njezinoj ruci, a lice poprimalo onaj izražaj, što je bio tako koban po mra. Guppy.

— Dugo se je mislilo, — nastavi on, — da pokojni Hawdon nije ništa ostavio poslije svoje smrti; ali tome nije tako; on je ostavio svežanj pisama.

Mylady gleda pronicavo drskoga mladoga čovjeka i njezina lepeza stala se još brže micati.

— Ta su pisma uzeta i skrivena; upozorujem vašu jasnost, da će ta pisma biti sutra u mojim rukama.

— A što se to mene tiče?

— Ovo su moji zaključci, — progovori mr. Guppy ustavši, — ako vaša jasnost nalazi kakva interesa u stvari potpune sličnosti

Dijete moje! Dijete moje!

miss Summerson i vaše jasnosti, zatim u prvom odgoju te mlade djevojke, povjerene miss Barbary, u priznanju njezine odgojiteljice,

da je pravo prezime djeteta ne Summerson već Hawdon, ako se nadalje vaša jasnost zanima za potpuno poznavanje ovih prezimena i za smrt prepisivača, koja je nedavno uslijedila, u kratko, ako vašu jasnost zanima ovaj stečaj okolnosti i činjenica, onda bih vam mogao donijeti spise, koje ću sutra dobiti. Ja te spise ne poznam, znadem samo, da su to dosta stara pisma, koja mogu izručiti vašoj jasnosti, a da prije u njih ne zavirim. Eto, ovo je svrha moga dolaska k vama.

Je li mr. Guppy sve izrekao? Je li potpuno razložio predmet svoga posjeta i onu sumnju, odnosno slutnju, koja ga je dovela ovamo — to nije poznato, ali u lukavštini i smionosti on je — dostojan suparnik myladyčin i za cijelo nije kazao ono, što nije htio da kaže.

— Ako vam se rači, vi možete donijeti ta pisma, — odvraća mylady.

— Tako mi časti, vi se baš ne otimate osobito za ta pisma, — progovori nešto malo osupnuto Guppy.

— Ako hoćete, možete ta pisma donijeti, ponavlja — mylady ravnodušno.

— Donijeti ću ih. Čast mi je pokloniti se.

Na stolu kraj mylady stoji kutijica sa bogatom rezbarijom, nalična novčanoj blagajnici. Njezina jasnost privlači k sebi tu kutijicu i pogledavši posjetitelja, otvara ju.

— Ne, moji poslovi neimaju nikakvoga odnošaja s novčanim interesima; zahvaljujem vam za vašu nakanu, ali novaca ne ću uzeti, progovori mladi čovjek.

Mr. Guppy klanja se nisko i odlazi. Ponosni sluga sjedi do kamina i ne smatra pače za potrebno da otvori vrata.

U isto vrijeme grijao se sir Leicester kod kamina i zaspao nad novinama. Ali nema li šta u njegovoj kući, što bi ga moralo probuditi, što bi imalo omračiti slavu i ponositost njegvih predja, od čega bi se mogli uznemiriti njihovi ostanci, a stabalje Chesney Woldskog perivoja pružiti prema njemu svoje raskriljene ruke?

Ne, riječi, jecaji i uzdasi samo su zrak; a zrak je kroz čitavu kuću u gradu tako zatvoren i isključen, da bi mylady morala u svojoj sobi govoriti glasom trublje prije, nego bi slaba odjeka njezinog vapaja doprla do sluha sira Leicestera; pa ipak je taj vapaj u kući te ga očajna prilika na koljenima šalje k nebesima:

— O moje dijete! moje dijete! Nije umrlo u prvom satu svoga života, kako je moja okrutna sestra meni govorila, već ga je u mračnoj strogosti odgojila, pošto je mene i moje ime odrinula od sebe. O moje dijete, o moje dijete!

DRUGI DIO.

POGLAVLJE PRVO.

BOLEST.

Kad smo došli u London to smo najprije otpratili Richarda u Irsku, a zatim mlade Turwaydropove, koji su se vjenčali te nekud odvezli samo na jednu sedmicu. Nedugo zatim vratili smo se opet u Hladnu kuću. Tu sam se latila podučavanja Charley i našla sam u njoj marljivu učenicu. Jednoč, kad je ispisala čitavu stranicu, položi pero i reče:

— Poznate li vi neku siromašnu ženu, po imenu Jenny?

— Ženu klesarovu? Ali, ako se ne varam, ona se je odselila odavle?

— Ona se vratila s drugom nekom ženom. Prije tri ili četiri dana Jenny je dolazila ovamo k nama, nadajući se, da će vas ugledati.

— A gdje si ti nju vidjela?

— Kod liječnikovog stana. Ona je rekla, da je bolestan neki dječak, koji je nekoč za nju takodjer bježao u ljekarnu.

Moja malena sobarica gledala je u mene s takvom prošnjom, da sam bez napora pogodila njezinu misao.

— Meni se čini, rekoh ja, — vi hoćete, da pogledamo toga bijednoga bolesnika.

Charly mi je tako brzo donijela šešir i sama se zamotala u rubac, da nisam ni najmanje sumnjala, da sam pogodila njezinu misao i želju.

Došaši do kućice, u kojoj je dječak boravio, pokucali smo i unišli. Odmah nas obavije zagušljiva atmosfera s odvratnim specifičkim vonjem. Jenny, čije je dijete umrlo onda u mojem prisuću, sje-

dila je kod kamina, u kojem je utrnula vatra, a s druge strane opirao se o kamin mladi momak, odjeven u kukavne dronjke. On je držao pod pazuhom ostanke krznate kape i strašno drhtao.

Povedem razgovor s Jenny ne otkrivši koprene i s udivljenjem zamjetim, da je momak pri prvim zvucima moga glasa skočio i stao me promatrati.

— Ja ne ću ići na groblje, — šaputao je on.

— Što je s tobom, Jo? — zapitah ga.

— Znadem, zašto je ta lady došla po mene, — reče Jo: — ona hoće, da ju povedem na groblje; ali ja to ne ću.

— Od rana jutra, progovori laskavo Jenny, — on govori o lijepoj gospodji, o groblju i guineji, koju je dobio, tako, da se ništa ne može razabrati. Glupost je to, Jo, što tako gledaš mylady?

— Mylady, — ponavlja on, gledajući pronicavo u mene: — slična je onoj gospodji; samo ona ima drukčiji šešir i drukčije odijelo, a sve ostalo je, kako je i kod one bilo.

— Ja sam vas došla posjetiti, — rekoh mu: — kako se osjećate?

— Sasvim sam prozebao, — odvrati hrapavim glasom: — i u isti mah mi je vruće, kao da sam u vatri; hladno mi je, pa opet vruće, onda me zebe; žedan sam i čitavo me tijelo boli.

U taj par udje k nama u sobu prijateljica Jennyna i reče, da bolesnog dječaka ne će da primu u bolnicu. Što da se čini?

— Neka podje s nama, — rekoh ja, — mi ćemo mu dati konak.

— Ja ne trebam konaka, — odvrati bolesnik; — ja ću radje leći na vruće opeke.

Nismo imali daleko ići, al Jo je jedva išao. Uvedoh ga u predsoblje, gdje se stisnuo u udubak prozora, promatrajući bezbrižno neobičnu za njega okolinu. Ja sam pako otišla u salon, da se porazgovorim sa skrbnikom, gdje zatekoh mr. Skimpolea, koji je došao s večernjom poštom, ne obavijestivši po običaju ni koga i ne dovezavši sobom nikakvih stvari, jer je običavao da uzima od drugih sve, što mu je trebalo.

Oni obojica podju odmah sa mnom, da pogledaju Joa, koji je drhtao po svem tijelu.

— Njegova bolest, čini se, da je vrlo ozbiljna, — progovori moj skrbnik.

— Najbolje bi bilo, da ga poćerate iz kuće, — primjeti mr. Skimpole.

— Jeste li poludjeli! — reče mu strogo mr. Jarndyce.

— Dragi Jarndyce, vi znate, da sam ja dijete. Kad sam učio medicinu, nisam mogao svladati odvratnost prema takvim bolestima. A bolest ovoga dječaka jest veoma zlog značaja, — doda on.

Mi smo nad konjušnicom imali vrlo lijepu praznu sobicu i Charley je brzo stala onamo prenositi potrebne stvari, a zatim smo Joa zamotali u pokrivač i dva su ga momka prenesla u tu sobicu i zatvorila ga u njoj izvana.

Nedugo prije svanuća probudio me neobičan šum u kući; odijevajući se, pogledah na prozor i opazivši jednog slugu, koji se je jučer najviše starao oko bolesnika, zapitah ga, nije li se što neobično dogodilo.

— To je radi onog bijednog dječaka, miss, — odgovori mi sluga.

— Je li mu gore? Je li umro?

— Ne, on je pobjegao.

Nitko nije znao, kako se to dogodilo; vrata i prozori bili su zatvoreni. Svi smo bili vrlo uznemireni, jedino je mr. Skimpole bio miran. Minulo je pet dana i mi smo kao i prije živjeli dobro i mirno, kad najednoč, davajući lekciju Charley, zamjetim, da ona sva drhće.

— Je li tebi hladno? — zapitah ju.

— Drhćem od jučer i meni se čini, da sam bolesna, ali vi se ne uznemirujte.

Začuvši Adin glas na stubama, bacim se na vrata i baš ih još na vrijeme zatvorim. Ada htjede otvoriti vrata.

— Ne sada, draga, — odvratih joj: — idi, ja ću odmah k tebi doći.

Jao! minulo je mnogo dana prije, nego nam je bilo moguće, da se vidimo.

Charley je oboljela, a za jedan dan bila je njezina bolest već posve razvijena. Ja sam ju dala premjestiti k sebi u sobu i ostadoh kod nje. Skrbniku sam razjasnila, zašto nisam htjela, da s Adom dodjem u doticaj. Adu su premjestili na drugi kraj kuće, a meni i boles-

nici prepustili još jedan mali salon. Isprva sam se žalostila samo na to, što će boginje iznakaziti ljepušno lišce Charley, ali kad je njezin život bio u opasnosti, ta je bojazan za njezino lice uzmaknula pred bojazni za njezin život.

Charley nije umrla; ona se polagano spasavala od opasnosti i počela oporavljati, ali za to ja više nisam dvojila, da sam i sama zaražena tom strašnom bolešću. Neke večeri tako se razboljeh, da sam o tome obavijestila Charley.

— Jesi li ti sad sasvim zdrava? — zapitah ju. — Jeli? Dakle mogu ti povjeriti tajnu?

— Možete, miss, odvrati djevojčica, ali se odmah domisli, o čemu se radi i, bacivši se k meni, kriknu s užasom: — ja sam kriva, vi ste zbog mene oboljeli!

Ona zaplače, a kada se umirila, rekoh joj:

— Kad dodje liječnik, reći ću mu, da sam bolesna i da te izabirem mojom bolničarkom.

Slijedećega dana još sam mogla prići k prozoru i razgovarati s Adom, ali trećega dana nisam više mogla ustati, makar sam još mogla kazati Charley:

— Doznavši za moju bolest, Ada će me svakako htjeti posjetiti, ali ti ju ne puštaj k meni, Charley.

— Budite mirni, zadajem vam riječ, da ona ne će ući ovamo.

— Dobro, Charley, oslanjam se na te: daj mi ruku. Ja te ne vidim, dijete drago! Ja sam oslijepila, Charley!

POGLAVLJE DRUGO.

VIJAK SE NAVIJA.

Tamna je i zagušljiva noć. Iz kuće mra. Krooka izašao je, da se nadiše svježeg zraka, mr. Weevle (č. Ujvl), prijatelj mra. Guppy, koji se nastanio u onoj sobi, u kojoj se lišio života onaj prepisivač.

Zrak je te večeri vrlo nečist; vonja po nekakvom ulju.

— Jeste li izašli, da malo udahnete svježega zraka? — upita ga Guppy, koji mu se približio.

— Da, ali ne samo u kući, nego je i vani posvud naokolo nekakav strašno teški vonj, — odvrati Weevle. U mojoj je sobi tako sparno i neugodno, da se ne mogu odvažiti te u njoj ostanem sam.

Oni se medjutim popnu opet u poznatu nam sobu, zapale lojanicu i opaze, da je soba puna nekakvog dima.

— No što je s onim svežnjem pisama? — zapita Guppy.

— Nije li čudno, što mi je pijanica Krook rekao, da dodjem u ponoći po ta pisma? — reče Weevle.

— On mnogo pije i za to je nešto malo smušen.

— On neprestano pije.

— Gle, on ne umije čitati, dakle kako je mogao doznati, da je ova pisma pisala ženska Hawdonu? — upita Guppy.

— On umije izvrsno kopirati i, pošto je kopirao prezime na adresi, dao mi je pročitati. Pisma su napisana finim, lijepim ženskim rukopisom.

— A što je to — kakav je ovo dim? Nije li se čadja zapalila u dimnjaku? — zapita Guppy.

— Ne znam, hoće li biti kakve koristi od toga, ako dobijemo ta pisma? — prošapće Weevle.

— Oslonite se na vašega prijatelja, Weevle, odvraća Guppy; — ako nam ta stvar ne donese materijalnih koristi, ono se ipak tiče vašega prijatelja . . . i stanovitih strana ljudskoga srca . . .No kako je gadna ta čadja i dim! — klikne nehotice mr. Guppy.

Guppy otvori prozor i podbočivši se laktovima o prozornicu, opaža, da su mu prsti poprskani nekakvom odvratnom smrdljivom čadjom. Guppy počinje prati ruke i u taj par odbije na dobnjaku crkve sv. Pavla ponoć.

Mr. Weevle otidje, ali doskora kao van sebe vrati.

— Jeste li ih dobili? — pita Guppy.

— Nisam vidio Krooka, — reče sav zadihan Weevle: — kad sam otvorio vrata, opazio sam, da je njegva soba puna te ogavne mašne čadje.

Guppy uzima svijeću, i obojica sidju dolje i otvaraju vrata u sobu za dućanom. Mačka se zavukla u kut i okotivši mlade, izbijeljuje zube na nešto, što leži na podu do kamina. U kaminu gotovo nema vatre, ali zagušljivi vonj ispunja sobu, a stijene i strop te sobe

pokriveni su nečim lijepivim. Stol i stolci stoje na svojem mjestu, ali na oslonu naslanjača visi starčeva kapa od krzna i odijelo.

— Pogledajte, — reče Weevle: — eno kraj naslanjača leži ona crvena vrpca, kojom su bila svezana ta pisma. Oni obidju sobu i vide, da mačka izbijeljuje zube na nešto, što leži izmedju dva naslanjača.

— Što tu leži? Posvijetlite mu!

Mali komad poda sasvim je izgorio; do tog mjesta leže crni ostanci obgorjelog svežnja spisa, teškog i rek bi umočenog u nešto masna; dalje... nekakav obgorjeli komad drveta, pokriven pepelom ili rpa ugljena... To je bio sir Krook! Odvratna masna tvar, od koje bježe oba prijatelja, gubeći svijeću, eto to je sve, što je ostalo od starca.

— U pomoć! U pomoć! Za Boga miloga, pomozite!

Ljudi se strčali, ali, naravno, ne mogu. Dolazi redarstvo, sačinja zapisnik, a medjutim počinje dosadni, tmurni londonski dan.

Mr. Guppy potpuno je uvjeren, da će sada, pošto se uselio u Krookovu kuću, moći prekapati po njegovim starinama i otkriti kakve god neobično važne spise, ali njegovo uvjerenje iščeznu, kad opazi kočiju, iz koje su nosili mr. Smallweeda, koji je došao s čitavom porodicom, da preuzme u posjed imetak brata svoje žene, mra. Krooka. Mr. Guppy ne preostaje sada ništa drugo, nego da izadje iz staretinarova dućana, što on i učini.

Ogorčen otišao mr. Guppy u sedam sati u palaču Dedlocka i zamoli, da bude primljen po njezinoj jasnosti. Mladog čovjeka uvedu u knjižnicu i najave ga mylady.

Ogromna soba malo je rasvijetljena; mr. Guppy baca na sve strane nemirne i sumnjive poglede. Od časa nesretnog dogodjaja, on u svakom kuteljku vidi žeravicu pokrivenu pepelom. Ali gle začuje se šuštanj ženskog odijela i ulazi raskošno odjevena mylady.

— Molim najponiznije, da mi mylady oprosti, proizusti mr. Guppy.

— Ja sam vam kazala, da možete u svaki tren doći.

— Zahvaljujem vašoj jasnosti za obzirnost.

— Sjednite.

— Ne vrijedi sjesti ni zadržavati vašu jasnost, jer ja... ja nisam mogao dobiti pisama, o kojima sam vam imao čast govoriti za mojeg poslijednjeg posjeta.

— Jeste li samo za to došli, da mi to kažete?

— Jest mylady.

Mladi čovjek smete se još većma od sjaja myladyne ljepote. Ona vrlo dobro znade, kako se dojima, pa svojim tmurnim pogledom još većma smućuje mra. Guppy.

— U kratko, nastavi Guppy sa smetnjom zločinca: — čovjek, koji mi je imao izručiti te listove, naglo je preminuo; taj je čovjek izgorio i...

Mylady dovrši njegvu frazu:

— I pisma su tom prigodom uništena.

— Držim, da su uništena, odvraća mr. Guppy, koji je htio reći nešto protivna, ali ne može slagati.

— Više mi ništa nemate saopćiti? — upita ga lady Dedlock.

— Čini se, da nemam, vaša jasnosti.

Mylady doziva slugu i zapovjedi mu, da otprati mladog čovjeka. Ali u isti par ulazi u sobu mr. Tulkinghorn; pošavši jedva čujnim koracima u biblioteku, on otvara vrata i susreta licem u lice mladog čovjeka.

Odvjetnik i mylady izmijenjuju poglede; zavjesa na trenutak pada; zaplamsava sumnja, ali ta ne potraja dalje od minute i zastor opet sakriva sve.

— Molim vas po tisuću krat za oproštenje, lady Dedlock; vi tako rijetko zalazite u knjižnicu, da se nisam nadao, e ću koga ovdje sresti.

— Vi možete ostati, — govori ona ravnodušno; — ja odlazim i nemam više ništa da saopćim mladome čovjeku.

Mr. Guppy klanja se nisko pravoznancu i odlazi, a mr. Tulkinghorn pruža ruku mylady, da ju otprati do kočije, što čeka pred ulazom u kuću. Mr. Tulkinghorn vraća se i gladi si podbradak i sa zadovoljstvom se sjeća posla, što ga je istom nedavno obavio s mr. Georgeom.

Ujutro toga dana primio je mr. George otvoreno pismo ovog sadržaja:

»Sir. Slobodan sam, da vas podsjetim, da vaša mjenica na devedesetisedam funti dospijeva sutra, pa ako ju ne isplatite, to će proti vama i vašemu jamcu mr. Bagnetu (č. Begnetu) biti podignuta tužba

Vaš Josya Smellweed«.

Mr. Bagnet je drug i bliski prijatelj mra. Georgea. Bolje je pretrpjeti ma kakvu nesreću, nego uznemiriti jamca i zato mr. George podje prije svega starome škrcu, ali uzevši usput i svoga prijatelja Bagneta.

— Što znači ovo pismo? — upita učitelj mačevanja lihvara, koji je po običaju, sjedio kod kamina.

— Vi pitate što znači ovo pismo? — ponavlja mr. Smallweed.

— Ja ne ću da znam za kakvo bilo pismo! — izjavi otvoreno seržant; zar se stvar ne može udesiti na prijašnjem temelju? Zar ja ne mogu izdati novu mjenicu? Vi dobro znate, da moj prijatelj Bagnet nije dobio a ma ni pennya od novca, što sam uzajmio od vas, kako ga onda možete siliti, da plati taj dug?

Lihvar, držeći u rukama lulu, nacilja s njom u glavu mr. Georgea, ali lula promašuje, pada na pod i razbije se u komade.

— Evo što znači to pismo, dragi moj! — viknu škrtac, — to znači, da ću vas ja smiriti, zdrobiti, sgnječiti, kao što i ovu lulu; nosite se do svih djavola!

Obojica ustanu i gledaju jedan u drugoga.

— Nosite se do vraga! — viknu starac ponovno. Vi hoćete biti ponosan i nezavisan čovjek! Podjite do mojega odvjetnika, ta vi znate, gdje on prebiva. Idite k njemu, mili moj! Idite k njemu! Idite! Možda je to za vas poslijednje sredstvo. Judy, otvori vrata i isprati ove razbojnike; zovni policiju, ako ne otidju, tjeraj ih, tjeraj!

On je tako glasno vikao, da je mr. Bagnet pograbio svoga prijatelja za pleće i skupa s njim odjurio iz sobe, na kojoj se vrata odmah za njim zatvorila.

Prijatelji idu skladno kao vojnici i posjete lihvarova odvjetnika, ali ovaj je bio zabavljen poslom i dugo ih nije mogao primiti. Napokon dodje i na njih red te mr. Tulkinghorn nestrpljivo govori pisaru:

— No, neka udju!

Prijatelji su napokon ušli. Odvjetnik ih čeka stojeći kod kamina.

— Što želite? — veli on: — meni se čini, da smo mi poslijednji put svršili razgovor?

Mr. George govori u silnoj uzrujanosti, da je dobio pismo, povodom kojega se sastao s mr. Smallweedom i da ga je mr. Smallweed poslao ovamo.

— Ja vam ne mogu ništa reći, — odgovara odvjetnik: — tko načini dugova, mora ih i platiti ili se podvrći posljedicama neisplate; nadam se, da vama nije potrebno, da dolazite ovamo samo za to, da to doznate?

George je bio vrlo ogorčen, ali nema potrebne svote.

— Vrlo dobro. To je vaš znanac, govori odvjetnik, no, neka on plati mjesto vas.

George se još većma ogorčio i reče, da ni jamac takodjer nema novaca.

— Vrlo dobro, — odvraća odvjetnik: — vi ćete obojica platiti, inače ćete doći u zatvor. Vi ste pozajmili novaca i morate ih vratiti. Ne može se strpati u žep tudji novac i pobjeći, a da ne platiš ni pennya.

Mr. Tulkinghorn sjeda i poravnava vatru. Mr. George nada se, da će odvjetnik biti tako dobar i...

— Ponavljam, da vam ništa nemam reći...

— Oprostite sir, — reče George, — što nakon vaših riječi još nastavljam razgovor; ali ne biste li izvoljeli porazgovorit se sa mnom u četiri oka?

Mr. Tulkinghorn ustade s naslanjača i stavivši ruke u žep, podje k prozoru.

— Žurite se, — reče on: — ja nemam kad dangubiti.

— Požurit ću se, sir, — odvraća seržant: čovjek, koji je sa mnom došao, moj je stari prijatelj, otac obitelji, kad biste mogli udesiti, da njega ne uznemiruju radi mene, ja bih vam mogao uručiti ono, što ste nedavno zahtijevali od mene.

— Jeste li donijeli spis?

— Jesam, sir.

— Seržant, — nastavlja odvjetnik najhladnijim i mirnim tonom: — zapamtite moje riječi, jer ja s vama razgovaram posljednji krat: vi možete, ako hoćete, ostaviti ono, što ste donijeli, na nekoliko dana ovdje, ili otići odavle, a da mi spis ni ne pokažete; privolite li, da spis ostane, to ću ja ne samo vašu stvar dovesti u prijašnji položaj, nego ću se i pismeno obvezati, da g. Bagneta, koji je ovdje prisutan, ne će uznemirivati. Jeste li se sad odlučili?

George izvadi iz žepa spis i progovori s uzdahom:

— Nevolja me prisilila, sir, da se odlučim.

Odvjetnik stavi očale, sjedne k stolu, napiše i potpiše obvezu, pročita ju i protumači Bagnetu, koji gleda na strop, pokrivši rukom ćelavu glavu. Tada seržant stavi na pisaći stol odvjetnikov spis, s kojim se rastaje s očitom tugom.

— To je posljednje službeno pismo, sir, što mi ga je pisao, — reče seržant naklonivši se na odlasku.

POGLAVLJE TREĆE.

ESTHERINO PRIČANJE.

Bolovala sam nekoliko tjedana i tekar malo po malo stala sam sudjelovati u životu oko mene i samo se polagano vraćala životu i radu.

Oporavivši se, pohvalila sam prije svega Charley za njezinu izvrsnu njegu, kojom me je okruživala. Moja pohvala tako je ushitila Charley, da su joj oči zablistale.

Ipak, — rekoh joj, obazrijevši se oko sebe: — makar je soba izvrsno pospremljena, ali nečega, na što sam navikla, nema ovdje...

Charley se takodjer obazre i niječno zamaše glavom.

— Čini se, da je sve na svojem mjestu, ipak nešto manjka. Ah, ja znadem, nema zrcala, Charley.

Ona ustade od stola i zadje u susjednu sobu, gdje se glasno rasplakala.

Često sam molila poslije i hvalila sam Bogu, što nisam oćutjela silnije tuge. Kad se Charley vratila i gledala da se nasmiješi, bila je ipak vrlo tužna.

— To baš ništa ne znači, — rekoh, zagrlivši ju: — ja se nadam, da ću svoje dužnosti ispunjavati isto tako dobro, kao što sam ih i prije ispunjavala.

Doskora sam mogla već ustajati i izlaziti u susjednu sobu, u kojoj takodjer nije bilo zrcala.

Mr. Jarndyce htio me je svakako vidjeti i ja nisam imala razloga, da si uskraćujem to zadovoljstvo. Nekoga jutra udje on k meni, i zagrlivši me, progovori samo: »Drago dijete moje!«. Mene je nešto malo uzrujavala misao, da će se njega moje pokvareno lice neugodno dojmiti, ali videći sada njegvo raspoloženje, sasvim sam se umirila.

— Ja i Ada bili smo sve ovo vrijeme vrlo nesretni, — rekne on. — Svi vaši prijatelji očajavali su; dobra Caddy pitala je svaki dan za vaše zdravlje, isti Richard pisao mi je i pitao za vas.

— Ja vas ne razumijem, skrbniče, — zamjetih, — što bi bilo čudnovata u tome, da je Richard pisao vama, svome najboljemu prijatelju?

— Richard me sad baš ne smatra svojim prijateljem, što mi je i jasno kazao pa se obraćao na me samo za to, što je jedino preko mene mogao dobit ubavijesti o vama. Parnica Jarndyceov promijenila je njegvo držanje prema meni. Ja sam uvjeren, kad bi u tu parnicu upletena bila dva angjela, da bi se i ovi medjusobno zamrzili.

— Zar je Richard posumnjao na vas?

— Na žalost, Richard gleda u meni dušmanina po parnici, ali za to se ne valja srditi na njega.

— To je velika nesreća!

Moj me skrbnik zagrli i ja se osjetim sretnom od spoznaje, što nisam izgubila ljubav ovog divnog čovjeka.

— A sada se porazgovorimo o drugome, — rekne on napokon: — dobio sam poruku, da vas zapitam, kad biste se mogli sastati s Adom?

— Skrbniče, — odvratih: — ja ju tako dugo nisam puštala k sebi, da bih voljela odgoditi sastanak još na nekoliko dana. Ja bih htjela sa Charley otići nekud na tjedan dana. Ja bih se brže oporavila.

— Vaša želja može se odmah ispuniti, — odvrati moj skrbnik. — Ja sam dobio pismo od Boythorna. On, kao pravi vitez, odlazi još danas iz kuće, prepuštajući ju vašemu raspolaganju i kune se nebom i zemljom, da će ju do temelja razoriti, ako ne pristanete te budete njegvim gostom.

Moj skrbnik pogledao na sat, bojeći se da me ne utrudi, a zatim, praštajući se, zamolio me, da primim miss Flyte, koja je radi toga htjela doći u Hladnu kuću.

Za nekoliko dana dovezla se zbilja miss Flyte, kako je bilo ugovoreno; ona ušla u moju sobu i bacila se u moj naručaj, kliknuvši od svega srca: »mila, mila moja!« i pri tome me poljubila barem dvadeset puta.

— Ah, Bože moj! — kriknu ona, — kopajući po svojoj torbici, — ja sam donijela samo svoje isprave; budite tako ljubezni i posudite mi žepni rubac.

Rubac joj je zbilja bio potreban, jer su joj suze curkom potekle iz očiju.

— Ja plačem od radosti, a ne od tuge, — rekne ona. — Ja vas tako volim.

Ona stade pričat o tome, kako je putovala, a onda nadoda:

— Pomislite, čim smo ja i vaša sobarica otišle od deležanca, kadno se iza nas pojavila nekakva bijedna žena u strašno nakaznom šeširu.

— To je Jenny, — razjasni nam Charley.

— No ta žena stala nam pripovijedati, da je k njoj u kolibicu došla neka ženska pod koprenom i propitkivala se za miss Esther i odnijela je sobom žepni rupčić na uspomenu samo za to, što je taj rupčić bio vaše vlasništvo! Nije li to dražesno od gospodje pod koprenom? Jenny je kazivala, da ste vi tim rupčićem pokrili njezino pokojno dijete.

— Tko bi to mogao biti? — progovorih zamišljeno.

— Draga moja, — šapnu mi tajanstveno miss Flyte: — po mojem mnijenju, to je bila žena lorda kancelara. On se oženio i čini se, vrlo je nesretan.

Za objedom zamolih ubogu staricu, koja je voljela govorit o sebi, da ispripovjedi svoj životopis i zapitah ju, da li već odavno posjećuje sudbenu dvoranu?

— Moj otac čekao je riješenje, rekne ona: čekao ga je i moj brat i moja sestra; a sada ga opet ja čekam.

— I oni su?...

— Umrli...

— Ne bi li bilo pametnije, mila moja, da ostavite tu stvar? — rekoh ja.

— Naravno, da bi bilo pametnije... Nesnosno je čekati na ono, što se nikad ne će dogoditi! Pogledajte, do čega to dovodi...

Rekavši to, ona mi pokaže svoju ruku vanredne mršavosti.

— Ali, doda ona tajinstveno, — što da se čini! To je jače od mene. Ja čekam na riješenje svoje stvari i onda ću pustiti na slobodu moje ptičice, a što imam, dati ću ljudima, koje volim. A vi me još uvijek niste zapitali o mojem liječniku.

— Mr. Woodcourt tako je daleko, da mi nije ni na um palo te ga se sjetim, — odvratim.

— Zar vi ne znate, što se s njim dogodilo? Gle, o tome svi govore.

— Vi zaboravljate, da sam bila bolesna i da nisam izlazila iz sobe.

— Ah, da, pričekajte, gdje je moja torbica? Tamo imam novine, u kojima su opisane njegve zgode i junaštva.

Uzeh od nje novine i pročitah opis požrtvovnih djela brodskoga liječnika za brodoloma, — junačkih djela, koja zaslužuju opće odobravanje. Ovaj opis dirnuo me do suza. Čitajući novine plakala sam još o nečem drugom. Pokatšto mi se činilo, da me mr. Woodcourt voli i da je bio obezbijedjen, on bi meni bio otkrio svoja čuvstva prije svoga odlaska. Onda mi se činilo, da bih bila vrlo sretna, da sam čula to njegovo priznanje, ali za to, kako bih bila nesretna sad, znajući, kako je moje lice iskvareno te bih mu morala o tome pisati.

Moj skrbnik odvezao me je sam u kuću mr. Boythorna. Ja se neizrecivo naslađujem prirodom. Kad sam ovamo došla, spremila sam svoje stvari, otpustila Charley i, raspustiv moje jake guste kose, stala se u takvom obliku gledat u zrcalo. Užasno sam se promijenila i to tako, da se ne bih prepoznala skoro, ali s nekog uzroka nisam

radi toga očajala, tek sam prolila nekoliko suza. Kad me je sutradan Charley ugledala pred zrcalom, najprije se preplašila, a zatim se očito umirila. Pošto sam željela, da se što brže oporavim, prije nego stigne Ada, čitave sam dane sprovodila na zraku. U Chesney Woldu bilo je dosta mjesta, kud se moglo šetati. U selu sam se upoznala sa svom djecom i sva me djeca zavoljela. Omiljelim mjestom mojih šetnji bio je dražesni brežuljak, na kojem je stajala klupica i odakle se pružao vidik na dvorac Dedlockâ i na »put sablasti«. Jednoč, nakon odulje šetnje, zaustavih se na brežuljku i sjedoh. Najednoč između drveća zatrepta neka sjena, koja se približavala k meni. To je dolazila lady Dedlock. Ona je stupala vrlo brzo.

— Jesam li vas preplašila? Vi niste bili zdravi? — rekne ona, sjedajući do mene.

U njezinoj ruci ugledah rubac, kojim sam pokrila mrtvo dijete. Ne mogu riječima izraziti, što sam oćutjela, kad sam ugledala taj rubac.! U očima mi se smrklo, ništa nisam čula i dah mi zastao; srce mi je tako silno kucalo, da se činilo, e se nalazim za vlas od od smrti; ali kad me je ona privinula na svoje grudi cjelivajući me, grleći i natapajući suzama, kad se bacila k mojim nogama, kriknuvši: »dijete moje, dijete moje! ja sam silno kriva, ali i vrlo nesretna; oprosti mi, dijete moje!«, kad sam vidjela, kako ona očajava, zahvalih vruće Stvoritelju, što nije dopustio, da budem sramotom moje majke te što je uništio sličnost, što je postojala izmedju mene i nje.

Zagrlih ju i zamolih da ustane te se ne ponizuje pred svojom kćeri, koja joj ništa nema da oprosti, koja ju ljubi te će ju blagoslivljati i onda, kad se svi odvrnu od nje.

— Moja tajna, — progovori ona turobno, — mora ostati nepovrijediva. Ja imadem muža, kojeg bi otkriće te tajne osramotilo.

I prekriv lice u očaju, baci se ponovno do mojih nogu i nikako ju nisam mogla nagovoriti da ustane.

— Ne, — odvraćala ona, — ne! ponosita i ohola posvuda, hoću da se ponizim makar samo na minutu, kad mogu da budem sama svoja.

Ona doda, da u malo te nije poludjela, kad je čula za moju nesreću. Nedugo prije svoje bolesti doznala je istom, da sam njezina

kćer pa je odlučila, da se porazgovori sa mnom, makar to bilo samo jedan put u životu.

— Više se ne smijemo vidjeti, — reče ona: ne smijemo imati nikakvih odnosa, pače ni neizravnim načinom.

Ona mi uruči pismo, što ga je napisala za mene, i zamolila me, da ga pročitam, a pošto ga pročitam, da ga odmah uništim. Sad joj

Zagrlim je i zamolim, da se ponizuje pred kćerkom.

preostaje živjeti u neizvijesnosti i boriti se do kraja, da sačuva svoju tajnu.

— Je li barem sigurno, da će se tajna sačuvati? — zapitah.

— Nije, — odvrati ona: — nedavno umalo te ju nisu otkrili i samo me je slučaj spasio, — reče ona. — Svaki trenutak mogu me upropastiti.

— Vi imate neprijatelja?

— Imadem. To je pouzdanik i odvjetnik sira Leicestera. Glavna njegva sila osniva se na tome, što posjeduje tajne čitave aristokracije.

— On dakle sumnja o vama?

— Da. On me neprestance nadzire; težeći hladnokrvno do cilja, on ne pozna zapreka. Ali ja ću čvrsto poći do kraja i gledati ću, da svoju tajnu ponesem u grob. Tebi dozvoljavam, da kažeš sve, što hoćeš, mr. Jarndyceu, on je dobar i plemenit čovjek.

Predložih joj da se povjeri mome skrbniku te da u njega traži oslon, ali ona samo turobno mahnu glavom i napokon viknu:

— Dijete moje! dijete moje! Posljednji zagrljaj još i posljednji cjelov! Kad do tebe dopru glasovi o lady Leicester, okruženoj počastima, sjeti se, kako je nesretna tvoja mati.

Mi sprovedosmo još nekoliko minuta, držeći se u zagrljaju; zatim me moja majka čvrsto poljubila i brzo je nestalo.

Kad sam se vratila kući, zatvorila sam se u svojoj sobi i pročitala materino pismo, u kojem mi je razjasnila da su mene svi smatrali mrtvorodjenom, i da me je njezina sestra, opaziv, da nisam umrla, iz osjećaja dužnosti odgojila, sakrivši pred majkom moj život. Ugledavši me prvi put, moja majka je zadrhtala, jer joj je pala na um misao, da bi njezina kćerka mogla biti po godinama ravna a i slična meni. Kad sam pismo pročitala, spalila sam ga.

Drugog je dana imala stići Ada i ja odem, da se sprodjem prije njezinog dolaska, da se malko umirim.

Kako sam se ćutila sretnom, kad me je Ada osula cjelovima i nazvala me najnježnijim imenima, grleći me u svojem naručaju. Za tjedan dana dodje nam u goste i Richard i, unatoč mojoj zabrani, tako je mnogo govorio o parnici, da me nehotice sjetio uboge miss Flyte.

Odredjenog dana vratismo se u Hladnu kuću, gdje smo bili najganutljivije dočekani. Moje sile oporavile se i ja preuzevši ključe, koji su mi veselo zvektali, rekla sam sama sebi:

— Na posao Esther! pamti to, da sad valja opet raditi.

Prvih dana bilo je strašno mnogo posla: trebalo je sastavit račune i u svemu načiniti red. Ja sam neprestance mislila o majčinoj

tajni, pod izlikom, da se moram sastati s Karolinom, odoh na jedan dan u London.

Karolinu baš zatekoh, kad je priredjivala čokoladu za mr. Turwaydropa — oca. Pripoviiedala mi je, da se ona posve dobro slaže sa svekrom. To sam shvatila tako, da je mr. Turwaydrop jeo najodabranija jela i stanovao u najljepšoj sobi, dočim su se ona i muž hranili, kako su mogli i boravili u sobici nad konjušnicom. Caddy je ri-

I ja sam se pridružila sastavljenoj četvorici.

jetko kad posjećivala majku, radila je cijeli dan i sama se učila, da poslije može podučavati druge.

— Da znate, kako bi bilo za nas probitačno, kad bih ja umjela udarati u glasovir ili guditi gusle, — reče mi ona, — i za to sad osim plesa učim i glazbu.

Rekavši te riječi otvori stari već iskvareni glasovir i s velikim zanosom mi otsvira četvorku.

— Ne podsmijevajte mi se, — reče ona, sva rumena: — ta ja sam tek nedavno počela učiti.

Prije bih bila proplakala nego se nasmijala, ali suspregnem suze te od sveg srca odobrim Karolini, što je počela učiti glazbu i pohvalim ju.

Princ, koji je išao na lekciju, vratio se kući, da se ovdje sad pozabavi s učenicima, koji su k njemu dolazili.

Zamolih Karolinu, da podje sa mnom, da ovo i ono razgledamo ili nabavimo, ali jer je bilo još rano, to sam i sama sudjelovala u četvorci, što se sastavila. Plesala su četiri učenika i jedna učenica u opravici od gaza. Sve su ovo bila djeca vrlo siromašnih roditelja. Mi smo vrlo ozbiljno plesali cijeli sat. Caddy je bila neobično dražesna u svojim kretnjama, a Princ je neumorno svirao u svoje gusle.

Za jedan sat Princ se žurio, da dade lekciju u nekom penzionatu, a Karolina, nadjenuvši šešir i rubac, pošla sa mnom.

— A kamo ćemo, Esthero? — zapita ona.

— Moram reći nekoliko riječi nekome klerku, mru. Guppy, — odvratih joj.

— U tom slučaju vrlo je prirodno, da vas pratim ja, kao udata žena, — prihvati Karolina.

U predsoblju dočekala nas mrs. Guppy, majka klerkova, starica u velikoj kapi i s crvenim nosom. Ona nas uvela u sobu, gdje je sjedio mr. Guppy, čitajući novine. Upoznah Karolinu s gospodjom Guppy pa onda zapitah sina:

— Jeste li primili moje pisamce?

Mjesto odgovora potegne on pisamce iz žepa i poljubi ga. U taj par podigoh koprenu i mislim, da nije moguće da se porumeni jače, nego li je porumenio mr. Guppy. On počne kašljat i govoriti, da je mene zaprosio bez svjedoka, ali da mogu zahtijevati...

— Ja vrlo dobro znadem, mr. Guppy, — rekoh mu: — da sam potpuno, bez ikakvih ograničenja, otklonila sve vaše ponude.

— Zahvaljujem... to vam služi na čast... žalim, što mi stanje mojih posala ne dopušta, da obnovim ponudu...

I on opet zakašlje.

— Kad ste posjetili »Hladnu kuću«, počeh ja napokon: — vi ste mi kazali, da možete učiniti neka otkrića glede moga porijetla...

Za to, sir, ja sam došla zamolit vas da ne poduzimate ništa u moju korist te da potpuno zaboravite na sve, što se mene tiče. Ja sve vrlo dobro znadem, i vi meni ne biste mogli ništa otkriti... Molim vas još, da svratite vašu pažnju na to, da nitko u Hladnoj kući ne zna za moj sadašnji posjet, baš kao što nitko ne zna, da ste mi vi ponudili svoju ruku.

U čast mru. Guppy moram kazati, da je sve više i više porumenjivao.

— Kunem vam se, da ću ispuniti vašu želju... Veoma žalim, što mi stanje mojih posala ne dozvoljava, da ponovim svoju ponudu...

POGLAVLJE ČETVRTO.

TAJNA.

Ispratívši miss Summerson, mr. Guppy, zadovoljan sa svojim udesom, otrčao k svome prijatelju Weevleu.

— Tony, — rekao mu on: — moj kumir je srušen! Neočekivani dogadjaj iskorijenio je njezinu sliku iz moga srca. Sad osjećam samo jednu neodoljivu želju — da uništim izvijesne spise i na čitavu stvar zaboravim. Što mislite, jesu li ta pisma ostala cijela?

Mr. Weevle drži, da nisu mogla ostati cijela. Prijatelji podju u bivši dućan Krookov, pokucaju na vratima. U dućanu je tako tamno, da su jedva mogli napokon razabrati škrtca Smallweeda u naslanjaču, okružena hrpom kojekakvih spisa.

— Hi, hi, hi! — zagraktao lihvar, opazivši goste: — kako mi živite gospodo? Vi mr. Weevle sigurno ste došli po svoje pokućtvo? Vrlo mi je drago, da vas vidim gentlemani.

Mr. Guppy razgleda pozorno sobu i najednoč kao da ga ošinuo grom. On ugleda pred sobom mra. Tulkinghorna. Smallweed progovori kao da odgovara na to iznenadjenje:

— Ovaj gentleman jest moj odvjetnik.

Mr. Guppy gurne laktom Weevlea, hoteći ga potaći da lijepo razgleda sobu, a sam se slobodno obrati na lihvara:

— Vi ste dašto našli mnogo stvari u toj kući, mr. Smallweed?

— Ništa tako zgodno, što bi se moglo prodati, — odvrati starac.

— Ja idem gore po stvari, — reče Weevle, izlazeći iz sobe.

— Vi ste vrlo sretni, mr. Guppy, — progovori mr. Tulkinghorn posve mirnim licem.

— Ne mogu se potužiti na nesreću, — odvrati klerk.

— Vjerujem vam. Pa što da i želite više? Imate prijatelja, koji visoko stoje, otvoren vam je pristup u znatne kuće, primaju vas lijepe žene...

Guppy porumeni kao večernie sunce, štono ovaj par ožaruje dvorac Chesney Wold, koji čeka na dolazak gospodara i neizbježive goste.

Mylady Dedlock često pobolijeva i, nakon dolaska u dvorac, izlazi sama na objed i u salon.

Miss Volumnia vrlo se zauzima za izbore i pita sira Dedlocka, kako stvari stoje?

— Zlo, — odgovori sir Dedlock Leicester. — U kotar kovača bio je pozvan Tulkinghorn. — On bi dobro učinio, da se je ovamo navratio.

U taj čas udje lakaj i najavi dolazak odvjetnika.

— Njega još ni jedamput nije bilo ovdje od moga dolaska, — reče Volumnija. — Pokatkad mi se čini, da je umro.

Mračna misao poput oblaka prekrila myladyčino lice. Svi zadrhtali, jer su u blizini čuli hitac iz puške.

— Bože moj, što to znači? — klikne Volumnija.

— Ustrijelili su parcova, — odvrati mylady baš u onaj trenutak, kad je ušao mr. Tulkinghorn, praćen sa nekoliko slugu, koji su donijeli svjetiljke i svijeće.

Svi prisutni ustaju proti rasvjeti i čitavo društvo opet ostaje pri jedinoj rasvjeti, što se širila od kamina, do kojega je odvjetnik sjeo. Razgovor se poveo o izborima, i odvjetnik saopćio, da su sin i unuk gospodje Rouncewell silno agitirali proti siru Dedlocku.

Baronet ne može ni govorit od uzbudjenja.

— Čini se, da je unuk gospodje Rouncewell izrazio želju da oženi djevojku, koju je lady uzela k sebi? — reče netko.

— Što se tiče te mlade osobe, — progovara baronet sav zadihan: — to se nadam...

— Ja ju kanim ostaviti kod sebe, — progovori mylady čvrstim glasom.

— To sam baš htio i predložiti, — nastavi baronet.

— Zanimivo je, kako su ti ljudi ponositi, uplete se sad i mr. Tulkinghorn.

— Ponositi! — ponavlja baronet, kao da ne vjeruje svome sluhu.

— Tomu se ni najmanje ne čudim, — progovori opet mr. Tulkinghorn: — i uvjeren sam, da će se prije odreći te mlade djevojke, nego li ju ostaviti u Chesney Woldu u njenom sadanjem položaju.

— Mislite li i vi tako, mr. Tulkinghorn?

— Pače jamčim za to, sir Leicester, — odvrati odvjetnik. Ako mylady dopušta, to ću joj primjera radi ispričati ovu pripovijest: Neki zemljak toga istoga Rouncewella imao je kćer, koju je zavoljela neka ugledna gospodja i nije se htjela rastati od nje. Ta ugledna gospodja krila je pod krinkom ponositosti tajnu, koja se čuvala kroz mnogo godina. Nekoč je ona bila zaručena s nekim nevaljanim čovjekom, kapetanom neke pukovnije, očitom ništarijom, kojega nitko ne pamti. Ona nije pošla za nj, ali je postala majkom djeteta, kojemu je taj kapetan bio ocem.

Pri trnećem svjetlu kamina moglo se je vidjeti, kako se mr. Tulkinghorn okrenuo prema prozoru, bacivši pogled na neprikorni i mirni profil lady Dedlock, osvijetljen mjesečinom.

— Poslije smrti kapetanove, — nastavi odvjetnik; — smatrala se ta ugledna gospodja spašenom, ali je stečaj nepredvidjenih okolnosti otkrio tajnu. Možete si zamisliti srčbu muža i razdor, što je nakon toga nastao! Kad je glas o tom otkriću dopro do sluha zemljaka mr. Rouncewella, nije taj dozvolio svojoj kćeri, da ostane pod pokroviteljstvom te ugledne gospodje, jer je to pokroviteljstvo, po njegvome mnijenju, postalo sramotom, pa je surovo odveo kćer iz dvorca, ne cijeneći ni najmanje iskazanu mu čast, baš kao da je ta lady najzadnja ženska. Eto, kakvu su mi pripovijest pričali; ja se nadam, da će mi mylady Dedlock oprostiti tužna mjesta ove pripovijesti.

Te večeri razišli su se u dvorcu Chesney Woldu svi vrlo rano te pošli spavati. Mr. Tulkinghorn vratio se u svoju sobu nekako vilo zadovoljan. Zapaljena svjetiljka stoji na stolu i odvjetnik se očito sprema, da započne neki posao, ali prije, nego li se lati posla, prošeta se još malo po terasi. Ma da je bio zamišljen, on je vidio, da kroz staklena vrata upiru u njega pogled oči mylady Dedlock. Odvjetnik Tulkinghorn nije mnogo godina znao, što je to rumenilo stida, ali njegvo je lice porumenilo, kad je upoznao myladyčin pogled, koja je uprav otvorila vrata od njegove sobe a kamo je i on ušao odmah za njom.

Lady Dedlock sjela u naslanjač kraj stola i pronicavo gledala u mra. Tulkinghorna.

— Zašto ste vi ispričali povijest moga života? — zapita ga mylady.

— Bilo mi je potrebno da vas obavijestim, da ju znadem, mylady, — odvrati odvjetnik. — Tek nedavno doznao sam ju potpuno.

— A pozna li obitelj djevojčina tu pripovijest? Govore li o njoj?

— Nipošto, mylady, nitko ne zna to, što mi znademo.

— Ja ju dakle mogu otpustiti prije, nego li se dozna moja sramota?

Samosvijest ove žene bijaše velika.

— Vi ste mene upozorili na moju sramotu; zahvaljujem vam za to, nastavi ona. — Većega zla niste mi mogli učiniti. A sada moram ja reći vama, kao pouzdaniku i odvjetniku ove kuće, da su sve dragocijenosti na svojem mjestu, a ja imadem uza se samo neznatnu svotu novaca. Ja ostavljam ovu kuću, da se u nju nikad više ne vratim.

Ona ustaje, ali on, sabran i nestrastven kao što je i prije bio, zakima niječno glavom.

— Ja ne smijem otići? Vi zaboravljate, da moja prisutnost osramoćuje taj dom?

— Ni najmanje, lady Dedlock.

Ne udostojavši ga odgovora, mylady ustade i krene, da će van iz sobe. Mr. Tulkinghorn zaustavio ju.

— Lady Dedlock! prije nego dodjete do stepenica, ja ću probuditi čitavu kuću i govorit ću otvoreno pred svima.

Time ju on u jedan mah ukrotio i ona se, zateturavši, spustila u naslanjač.

— Zašto sprječavate moj bijeg? — pita ga lady Dedlock.

— Za to, što do izvijesnog vremena ne ću da se razglasi ova tajna, a čim biste vi pobjegli, ova bi tajna odmah bila otkrivena, što bi vrlo loše djelovalo na vašega muža, čije probitke ja zastupam. Za to bih vas molio, mylady, — dodaje mr. Tulkinghorn: — da ni u čemu ne mijenjate svoje djelovanje i držanje.

— Dakle moj život mora od dana do dana ići prema vašim propisima? — upita ga mylady, ne okrećući k njemu glave. Ja da moram ostati na ovoj sjajnoj pozornici i gledati, kako se sve ruši, čim vi dadete za to prvi znak?

— Ja ne ću ništa učiniti, a da vas prije ne obavijestim, mylady.

— Hoćemo li se vidjati, kako smo se i prije vidjali?

— Na svaki način, mylady.

Mylady ostade još nekoliko trenutaka nepomičnom, a zatim ustane i veličajno prodje kroz sobu, a odvjetnik ostade sjedeći, misleći na samosvijestnost lady Dedlockove.

Slijedećega jutra otputovao je mr. Tulkinghorn u London, gdje je imao posla i otkud se istom u večer vratio u svoj dom maštajući o svojem starom vinu iz Porta.

Ušao je u svoj kabinet, zapalio svijeću i uzeo ključ od svoga podruma, kadno netko zakuca na vratima.

— Ah, to ste vi m-lle Hortenzo, — progovori on i postavi svijeću na kamin.

— Meni je bilo vrlo teško doprijeti do vas, sir, — poče Francuskinja, bivša sobarica lady Dedlockove: — mene nisu htjeli pustit k vama.

— No sad ste me eto zatekli, govorite dakle, što želite?

— Vi ste, sir, postupali sa mnom kao škrtac! Vi ste od mene ispipali sav prijašnji život, prisilili me, da vam pokažem opravu, koju je mylady uzimala od mene, u kratko, prevarili ste me! — reče naglo i otresito Francuskinja.

— No ja sam vam platio.

— Platili! — ponavlja sobarica s prezirom. Eto vam vaše dvije guineje, ja vam ih bacam.

I ona baci dva dukata, koji se skačući otkotrljali u kutove.

— Biti će, da ste vrlo bogata, kad tako razbacujete novac? — govori spokojno odvjetnik.

— Da! ja sam bogata mržnjom prema mylady, i to vi dobro znadete! Vi znate, kako sam ja bila ljutita onda, kad ste me vi propitkivali. Vi ste znali, kako ju mrzim:

— Što dakle želite?

— Ja sam još sveudilj bez mjesta. Nadjite mi mjesto, a ako mi ga ne možete naći, tad mi naložite da proganjam, uhadjam i sramotim mylady. Ta i vi sami hoćete, da ju osramotite. To znadem.

— Vi znadete odveć mnogo. A ako ne mogu ispuniti vaše prošnje, to ćete opet doći?

— Da, doći ću opet i opet, — progovori ljutito sobarica.

— No, dakle eto što ću vam reći, gospodjo: uzmite svijeću i dignite vaše guinee. Ne ćete? Onda si pogledajte ovaj ključ. On je velik, ali ključ od uze neprispodobivo je još veći. Ja mislim, da ženskoj s vašim značajem ne će nipošto biti ugodno ako se za njom na nekoliko godina zatvore vrata tamnice. Što velite na to?

— Velim, da ste vi čovjek prezira dostojan...

— Pokušajte samo još jednoč doći k meni, i vi ćete onda...

— Sjedjeti? Vi ćete me dati dakle zatvoriti?

— Neosporivo.

— Vidjet ćemo! Vidjet ćemo, hoćete li se usuditi, da to učinite! Ona otidje ni ne pogledavši odvjetnika.

POGLAVLJE PETO.

ESTHERINO PRIČANJE.

Nisam smjela ni posjetiti moju majku, niti joj pisati; nisam se usudila ni njezino ime izgovarati. U potonje doba silno me uzrujavali i uznemirivali Richardovi poslovi. On se sprijateljio s mr. Skimpoleom, a to se meni nije ni najmanje svidjalo, pa sam izrazila svoje nezadovoljstvo i skrbniku.

— Da, njegvo prijateljstvo s Richardom vrlo je neugodno, — potvrdi Ada: — kad on i ne bi davao loših savjeta, uza sve to biva povodom za velike troškove.

— Je li moguće? — viknu moj skrbnik: — tomu se mora učiniti kraj.

— Osobito mi je žao, — rekoh sad ja, — što je Skimpole predao Richarda u pandže novoga odvjetnika ili lihvara mra. Vholesa (č. Hulsa) i zato je dobio od potonjega banku od pet funti.

— Kako, banku od pet funti! — viknu mr. Jarndyce strašno razgnijevljen: — ta to je upravo strašno!

— On mi je to sam pričao, — odvratih.

— Vidite! — odvrati sa slavodobitnim pogledom moj skrbnik: — kakvo je to dijete. On ni ne sluti, kako je važna ta činjenica i pripovijeda o tome. No ja ću u svakom slučaju o svemu govoriti s njim.

On zaista podje odmah k mr. Skimpoleu i skupa s njim dodje slijedećega dana u Hladnu kuću.

Teško si je pretstaviti, kako sam se zbunila, kad su mojemu skrbniku najavili, da je došao sir Leicester Dedlock. Tako sam se smela, da sam odmah otišla i zatvorila se u svojoj sobi. Što ću činiti; budemo li morali poći, da posjetimo lady Dedlockovu? Dok je još trajao posjet baronetov, odlučila sam da svoju tajnu saopćim mr. Jarndyceu i zato još iste večeri, kad sam se oprostila s Adom, odoh u knjižnicu, gdje je mr. Jarndyce obično barem dva sata čitao prije, nego li će leći na počinak.

— Može li se ući? — zapitah.

— Pa naravno da može, gazdaričice.

— Potreban mi je vaš savjet, skrbniče, osobito odonda, kad je u vas bio gost.

— Sir Leicester? Nikad ne bih ni u snu pomislio, — reče skrbnik sa smiješkom: — da biste vi mogli imati i najmanji odnošaj prema baronetu.

— Sjećate li se, skrbniče, onoga dana, kada nas je u perivoju Chesney Wolda zatekla oluja i kad vam je lady Dedlock govorila o svojoj sestri?

— Sjećam se.

— No, dakle, ja tu sestru dobro poznajem. Ona je bila mojom odgojiteljicom, a sestra moje odgojiteljice — moja je majka.

Htjedoh mu ispripovjediti sadržaj pisma, što sam ga primila od mylady, ali on ne htjede slušati.

Slijedećega jutra pozvao me je skrbnik k sebi u sobu i ja sam mu ispripovjedila sve ostalo.

— Dogodilo se što mu drago, — rekne mi on, — tu vi niste ništa krivi i ni čemu ne možete pomoći.

On je dugo razgovarao sa mnom o tome i tako me umirio, da sam već htjela otići, kadno li me on zamoli, da ostanem još nekoliko minuta.

— Ja davno već razmišljam o jednoj osnovi, koju vam želim predložiti, — rekne on.

— Kakva je to osnova, skrbniče?

— Teško mi je, izrazit vam ju riječima, a jer je potrebno, da se jasno razloži, to ću ju napisati, ako dopuštate.

— Kako vam drago, skrbniče. Ja ću u svakom slučaju radosno primiti vaš predlog.

— Vidjeti ćemo, — rekne on nasmiješivši se. — Dajte mi ruku, dijete drago. Vi ste od onoga zimnjega dana, kad sam vas ugledao u deležancu, proizveli u meni duboku promjenu. Koliko ste mi dobra od onda učinili!

— Protivno od toga. Ja sam za sve obvezana vama, skrbniče, — rekoh.

— Jeste li uvjereni o tome, Esthero, da se ne ću nikad promijeniti prema vama?

— Uvjerena sam, skrbniče.

— To je meni dovoljno. Pročitajte moje pismo, po koje pošaljite Charley, ako hoćete.

Minula je čitava sedmica, a za to vrijeme nismo obnavljali našeg razgovora, i sedmoga dana u večer pošljem Charley k skrbniku, da mi donese njegvo pismo.

Otvorivši pismo, pohlepno sam ga pročitala. Ono je bilo tako puno nesebičnosti i ljubavi, da su mi se oči napunile suzama. Ja sam naslućivala, što će biti sadržaj pisma: on me je pitao — privoljujem li, da postanem gospodaricom Hladne kuće?

O ljubavi nije spomenuo, premda je svaki redak govorio o njegvome čuvstvu. Pisao je o svojim sijedim kosama i molio me da ozbiljno porazmislim prije, nego li ću mu odgovoriti. Ja od toga braka ne ću ništa dobiti, pisao je on, a glavno je ništa ne ću izgubiti, ako li ga se odreknem. Ali, nadoda: — kad biste vi sada predmnijevali mogućnost, da postanete družicom poslijednjih godina moga života, ipak želim, da mirno razmislite moju ponudu i ne zaboravite, da ću u slučaju, te vi ne privolite, ostati za vas ono, što sam i prije bio i nadam se, da ćete htjeti te ostanete na onome mjestu, koje sada zapremate.

On nije ni riječcom spomenuo u pismu, da mi je ponudio svoje ime i imetak istom onda, kada, izgubiv ljepotu, nisam imala drugoga miraza, do li sramote. To sam znala i mislila sam, da, ako i posvetim njemu sav svoj život, ne ću mu ipak dosta zahvaliti za njegvu veledušnost niti naplatiti njegvu dobrotu. Željela sam dokazati mu svoju zahvalnost, no suze su curkom tekle iz mojih očiju — ne od sreće, već od neke nejasne spoznaje, da me sadašnja sreća sili da se odreknem nečega nejasnoga, neodredjenoga, a gubitak toga zadavao mi je okrutna stradanja.

Gorko sam i dugo plakala, i zatim si zadadoh riječ, da ću vazda biti vesela, ako postanem domaćicom Hladne kuće.

Drugog mi se dana desilo nekoliko puta, da sam ostala u četiri oka s mojim skrbnikom, ali on se nije okoristio ovim prigodama te mi ni riječcom napomenuo svoje pismo. I dan poslije on je šutio i tako minu nekoliko dana, minu tjedan jedan i drugi. Napokon nekoga dana, kad smo bili naumili, da ćemo izjašiti, obukoh se brzo i sidjoh dolje ranije od Ade; mr. Jarndyce bio je u salonu i gledao na prozor, kad sam ja ušla, obrnu se on i reče sa smiješkom:

— A, to ste vi gazdaričice!

Zatim stane iznova gledati predmet, koji je svratio na sebe njegvu pažnju. Sada odlučim čvrsto, da govorim s njim o pismu.

— Skrbniče, — rekoh ja, drhćući čitavim tijelom: — kad želite primiti odgovor na pismo, koje ste mi onomadne poslali po Charley.

— Kad bude gotov, dijete moje.

— On je davno već gotov, — odvratim ja.

— Hoće li ga Charley donijeti? — zapita on šaljivim glasom.

— Ne, skrbniče: Ja sam ga sama donijela.

I rekavši te riječi ovijem mu obje ruke oko vrata.

— Mene grli domaćica Hladne kuće?

— Da, odvratih.

U našim vanjskim odnosima nije se na oko ništa promijenilo. Kad je Ada došla k nama, mi smo sve troje pošli i ja ne rekoh ništa ni svojoj najboljoj prijateljici.

Jednoč ujutro, kad smo ja i Ada šetale perivojem, dotrča Charley po mene i reče mi, da me mr. Jarndyce moli, neka dodjem u salon.

U salonu zatekoh skrbnika s mr. Vholesom.

— Mr. Vholes, — reče mi skrbnik, pogledavši mrko na gosta, — donio nam je tužne vijesti o našem nesretnom Richardu. On je naglasio riječ n e s r e t n i, kao da je htio izraziti da Richardova nesreća potječe od njegvih snošaja s mr. Vholesom.

— Vi, Esthero, — nastavi mr. Jarndyce, — sprijateljeni ste s Richardom, i meni bi veoma milo bilo, da čujem vaše mnijenje. Ne biste li izvoljeli, sir, da ponovite vaše saopćenje?

— Ja sam govorio, miss Summerson, — odvrati mr. Vholes, — da sam u svojstvu pravnoga savjetnika neprestano oslobadjao mra. Carstona iz novčanih poteškoća, ali da sve imade svoje granice. Ja sam iz svoga žepa isplatio njegve manje dugove, ali ja imadem starog oca i tri kćeri i sada ne vidim za mra. Carstona drugog izlaska, nego da prodade svoj patent, o čemu smatrah svojom dužnošću obavijestiti njegve rodjake.

— Pomislite sebi, što će biti s tim nesretnim mladićem ako izgubi i svoju plaću?, — reče mi skrbnik: — bijednik, vi ga poznate, Esthero! On ne će nikad ništa da primi od mene.

Na nesreću to smo svi znali vrlo dobro i odmah odlučimo, da ću ja poći u Deal gdje Richard bio u posadi, da se s njime porazgovorim. Pred Adom nije bilo moguće sakriti cilj mojeg putovanja i ona se strašno ožalostila, kad je čula, u kakvom se tužnom stanju nalazi Richard.

Za mene i Charley uzeše dva miesta u deležansu, i mi, provezavši se čitavu noć, uljezosmo istom u jutro u uske i maglovite ulice

Deala. More se burkalo, premda smo ga samo čule, a ne vidjele, a kada se magla raspršila, ugledale smo čitavu šumu jarbola svih mogućih ladja. Osobito je velika bila ladja, koja je došla iz Indije. Nju je okružavalo mnoštvo čamaca i Charley se strašno zainteresovala pričanjima u Calcutti. Osim toga joj ispripovjedih, da bura često razbija ladje o klisure i da tada neustrašivost jednoga katšto spasava život mnogih drugih ljudi. Charley me zapitala, kako to biva i ja joj ispripovjedih o brodolomu na Tihom oceanu, koje mi je potankosti kazivala miss Flyte.

Najprije sam htjela obavijestiti Richarda, ali sam kasnije odlučila, da će najbolje biti te dodjem iznenada k njemu. On je boravio u vojarni. Došavši onamo, ostavih Charley u hodniku, a sama pokucam na njegva vrata.

— Tko je tuj? — zapita poznat mi glas.

— Gazdaričica; može li se ući?

Sjedeći posred neopisivoga kaosa knjiga, cipela, četki, kovčega, Richard je pisao pisma i bio je na polak odjeven, bez odore, sa raščupanom kosom i smućena lica.

Opazivši me, on skoči i radosno me zagrli. Bijedni Richard! On je ostao prijašnji za mene i do smrti radosno me susretao.

— To ste vi? Ne bih vam se nikako bio nadao! — kliknu on. — Jeli Ada zdrava?

— Zdrava je i još milovidnija, nego li je prije bila.

— Ah, uzdahnu on i spusti se na stolac.

Zamolih ga, da se ne podaje tuzi i rekoh, da sam, doznavši slučajno za njegov položaj, došla prigledati, ne bi li mu se dalo kako pomoći.

— Uvijek ista, rekne on: — ali pomoći se ne može. Danas ostavljam pukovniju; meni je dozvoljeno, da prodam svoj patent, i za jedan sat otići ću odavle. Jedna mi je nada opet propala. Ne preostaje mi drugo, nego da stupim u duhovničko zvanje, jer sam već iskušao sve svjetske karijere.

— Vi niste još došli do toga, Richarde! — viknuh ja.

— O ne, došao sam. Uostalom, poglavari ne žale za menom: ja sam bio loš časnik te bih prije ili kasnije morao dati ostavku. Jesam li se mogao na čime baviti, kad su sve moje misli bile posve-

ćene jednomu predmetu... Ja znam, gazdaričice, da se o tome ne može govoriti, kako ne možemo govoriti o mr. Jarndyceu...

Ne htjedoh ga razdražiti mojim protivurijećjem, pa mu izručih Adino pismo.

Kad je pročitao pismo, pristupio je k prozoru i tamo dugo stajao, a kada se okrenuo k meni, opazih suze u njegvim očima.

— Vi znate, da mi ona nudja svoj maleni imetak, — rekne on, poljubivši pismo, — i to u svrhu, da poplatim svoje dugove, da ne moram prodati svoj patent. Milo djevojče, ali to je nemoguće.

— Vaš mir njoj je draži od svega na svijetu, — rekoh ja.

— Plemenito srce! Kako bih želio umrijeti... I takvo srce htio mi je oduzeti onaj čovjek! — nastavi Richard: — ubogo dijete! Tu veledušnu ponudu stavlja mi ona iz kuće sira Jarndycea, po svoj prilici po njegovu savjetu, da me sablazni i na taj način kupi od mene odustaju od parnice.

— Richarde! To je nisko! — viknuh sa svoje strane.

— Naravno, ja ne mogu pristati na predlog kuzinin, — nastavi Richard. — Kada dobijem novce za svoj patent, steći ću opet slobodu pa ću se dušom i srcem posvetit onome poslu, koji će obogatit i mene i kuzinu. Nada nije poginula.

Ja sam naravno odgovarala Richarda, ali moji savjeti nisu postigli cilj, pa je moj put doveo samo do toga, da sam se uvjerila u mojim turobnim naslućivanjima i turobno se vratila s Charley u svratište. Nekoliko koračaja od nas, na morskoj obali, okružavalo je mnoštvo pomorske časnike, koji su dolazili sa ladje na tri jarbola. Ovi časnici očevidno su se radovali, što su se vratili u Englesku.

— Charley! — viknuh ja: — žuri se!

U jednome od onih što su se vraćali, upoznadoh Allena Woodcourta i pobojah se, da me on ne opazi i ne zamjeti, kako je bolest mene iznakazila. Ja sam pošla tako brzo, da me je Charley jedva stizavala. Zašto sam bježala od njega? Kakvi bi odnosi medju nama bili mogući? — pitala sam samu sebe i zastidjeh se na toliko, da sam, unišavši u svratište, poslala mr. Woodcourtu svoju posjetnicu i poručila mu, da sam u svratištu s mr. Carstonom. On namah dodje i ja mu izrazih, kako mi je drago, što sam ga prva pozdravila na obali rodjene grude.

— Vi ste se izvrgavali velikim pogibeljima, sir, nastavih ja; ali se ne može kazati, da je onaj brodolom bio za vas nesrećom, jer vam je pružio mogućnost da pokažete svoju hrabrost i velikodušje. Mi smo s najvećom sućuti saznali za sve te potankosti. Ispripovjedila mi ih je miss Flyte, jedna od vaših pacientica, nakon moje teške bolesti.

Sada sam se na toliko umirila, da sam sasvim otkinula koprenu. On se tako ožalostio, opazivši, kako su boginje iskvarile moje lice, da u prvi čas nije mogao ništa progovoriti.

Povela sam razgovor o njegovu putovanju, o životu u Aziji i zapitah ga, kani li se onamo povratiti. On mi odvrati, da u Indiji nije našao sreće te se vratio kao prijašnji brodski liječnik.

Dolazak Richardov prekinuo taj razgovor. Rick je vazda bio odan mru. Woodcourtu i sad je bio sretan, što se je sreo s njime. Okoristivši se s izlazom Richardovim, saopćih u kratko, kako se je naš ubogi mladi prijatelj zavadio s mr. Jarndyceom te o njegvoj bezumnoj zanešenosti za nesretnu parnicu.

— Jeste li našli veliku promjenu na njemu? — zapitah ga.

— Golemu, — odvrati on. — Na njegovu se licu pojavio čudan do sele nezapamćeni izražaj, i ja nikad još ne sretoh u čovjeka njegvih godina takvog pogleda, kakav opažam sada na njemu.

— Ja vrlo dobro znadem uzroke, koji djeluju na njega tako pogubno. Vi, ako se ne varam, — odlazite u London?

— Sutra ujutro, miss.

— Richard vas je uvijek volio. On nada sve treba prijatelja. Molim vas, da ga pokatšto posjetite i da ga podupirete savjetima. Time ćete iskazati veliku uslugu mru. Jarndyceu, Adi i meni.

— Miss Summerson, — odvrati on uzbudjeno, — dajem vam poštenu riječ, da ću sveto ispuniti vašu želju.

POGLAVJE ŠESTO.

UBOGI JO.

U jednom od najžalosnijih četvrti grada Londona, četvrti, koje sačinjavaju sramotnu ljagu na prosvijetljenom gradu, u polumraku

dana, koji još nije nastupio, sjedi na stepenicama kućnog pristupa pred jednim vratima žena s nevelikim zavežljajem.

Mladi čovjek, koji je prolazio mimo, zaustavio se rek bi nehotice i stao gledati ženu.

— Što vi tuj radite, zar niste mogli nikoga dozvati?

— Ja čekam, kad u ovoj kući ustanu, — odvrati ukratko žena.

— Vi kanda ste vrlo umorni. Pokažite mi, što je kod vas na čelu? — progovori Allen Woodcourt, kao čovjek, koji je navikao da razgovara sa siromasima. Vas su jako udarili?

— Da, malko, — odgovara ona sa suzama.

— Dajte, ja ću vam povezati ranu. Moj rubac ne će vam škoditi. Vaš muž je klesar?

— Kako vi to znate? — zapita udivljeno ženska.

— Po mrljama na vašem odijelu i zavežljaju. Gdje je vaš muž?

— Prošle noći su ga uhapsili na dva dana. On će za menom doći u ovu kuću.

— Imate li novaca, da platite za noćište?

— Zahvaljujem vam. Imam.

Naokolo svuda sve spava. No eto nešto se miče. Allen ugleda čovjeka, koji se približava, svega u dronjcima, kako se vuče duž zidova, pružajući ruke napred, obazirući se oko sebe, kao da se boji, da ga netko ne prepozna. To se vuče mladenac, gotovo još dječak. Lice mu je do skrajnosti omršavilo, a oči gore čudnim bljeskom. On se stara, da tako oprezno i nezamjetivo prolazi kraj zida, da se ne zaustavlja ni onda, kad opaža gentlemana i samo krije lice za prnjave rukave i prelazi na drugu stranu blatne ulice, gdje se proverava dalje i bojazljivo obazire. Njegvo odijelo, koje je izgubilo prijašnji oblik, pretvorilo se u dronjke, koji gadno vise oko njegvoga tijela.

Mr. Woodcourt gleda na njega i nastoji, da se sjeti, gdje je vidio to lice, kad li najednoč začuje za sobom poklič:

— Zaustavite toga dječaka, sir.

Misleći da je dječak oteo onoj ženi novac ili zamot, jurne liječnik za njim, i ne gledajući na njegvo nastojanje, stigao ga oko jednog trulog obora.

— Nesretni Jo! — klikne klesarova žena.

— Jo! ponavlja mr. Woodcourt: — a! sad sam se sjetio, gdje sam ga vidio!

— Ja sam vas vidio, kada ste pisali zapisnik, — šapuće dječak: — što će vam takav prosjak, kao što sam ja? Svi me proganjaju... ja sam umoran... na meni ostali samo još koža i kosti. Ništa nisam učinio... pokojnik je bio dobar prema meni... on je jedini razgovarao sa mnom... Ja bih bio gotov i umrijeti za njega...

— Je li vam dječak što uzeo? — upita liječnik ženu klesarovu.

— Nije, sir. On je uvijek bio uslužan. Bio je kod nas u St. Albany, — reče klesarova žena Jenny, — i tamo je obolio, a neka mlada lady uzela ga k sebi. Nezahvalni ovaj i ludi dječak pobjegao je od nje noću, ta pako lijepušna mlada lady oboljela je njegvom bolešću i izgubila krasotu svoju tako, da ju je sad teško prepoznati. Znaš li ti za to, nezahvalni dječače? — kliknu Jenny.

— Zašto si otišao od one mlade lady? — upitao ga Woodcourt.

— Kako bih ja znao! Mene je netko odveo, govori Jo, obazirući se preplašeno.

— Tko te je odveo?

— Ne smijem kazati.

— Ja to moram znati. Šapni mi na uho.

Jo šapnu liječniku, da je njega odveo redarstveni agent, koji ga je smjestio u bolnicu, a kada je ozdravio, dali su mu novaca i zapovjedili, da se nosi iz Londona.

— Što si zla učinio? — upita ga dalje Woodcourt.

— Ništa, ništa, sir! — odvraća Jo. — Pustite me, ja moram ići i ne smijem se zaustavljati.

— Ne, Jo, ja te ne ću pustiti. Ja ću te negdje smjestiti, — govori Allen. — Samo mi daj riječ, da ne ćeš bježati.

Jo zadaje riječ, da ne će bježati i ujedno moli, da se poruči mladoj miss, da joj nije htio učiniti zla. On podje s Woodcourtom i osjeća, da mu je vrlo teško disati.

Mr. Woodcourt podje s dječakom do miss Flyte i saslušavši njezine oduševljene pohvale, zapita ju: kuda bi smjestio bijednoga dječaka? Starica se zamisli, a onda najednoč uskliknu:

— Generalu Georgeu! On je tako dobar!

I oni podju zajedno u dvoranu za mačevanje. Mr. George ne samo da je spreman da dade stan, nego odmah šalje Phila da dječaka odvede u kupelj i da mu se kupi potrebno odijelo. Joa odmah odveli u kupelj.

— A znate li, sir, — govori seržant liječniku: — zašto je agent redarstva proganjao dječaka.

— Zašto?

— Zbog mra. Tulkinghorna. To je ogavna ličnost, — kliknu sa žarom seržant: — taj bezdušni čovjek nalazi osobitu slast u mučenju ljudi... On se svaki dan grozi, da će me lišiti moga imetka i istodobno ne mogu nikako dobiti sastanak s njim... Njegva je sreća, što nam nikad ne će poći za rukom te se sretnemo na poprištu dvoboja,... jer bih ga inače odmah otpremio na drugi svijet.

Mr. George je tako uzbudjen, da raskapča ogrce košulje, da se ne uduši.

Mr. Woodcourt ne dvoji da mr. Tulkinghorn ne će dobro proći, sastane li se uz spomenute uvjete sa seržantom.

Phil dovede okupanoga Joa i spremi ga na postelju, koja je za nj bila pripravljena u jednoj sobici. Bijedni dječak diše još teže, nego li je disao ujutro. Ali njemu je ugodno ležati ovako i moli, da ga ne bi micali odavle. Mr. Woodcourt neprestance ga posjećuje. Posjetili su ga i mr. Jarndyce i Esthera, koju je zarazio boginjama. Napokon zapade Jo u nekakvo stanje ukočenosti. Allen promatra njegvo omršavjelo lice.

— Što je tebi? — pita ga ljubezno liječnik.

— Meni se čini, — odvraća Jo prepadnut, — da sam se vratio u prijašnji kut!...

— Ne, ne, Jo, ti nisi tamo!

— Ah, kako mi je drago!

On zažmiri a mr. Woodcourt, sagnuvši se k njemu, šaputa mu na uho:

— Jo, poznaš ti ma kakvu molitvu?

— Ja ništa ne znam, sir.

— Kratku molitvu?

— Ja ništa ne znam, sir. K nama su dolazila gospoda, čitala nam molitve i jako su vikali na nas...

Jo ustaje i opet natrag pada. Za nekoliko minuta kuša da sidje s postelje.

— Što je s tobom, Jo?

— Ja moram ići na groblje, sir.

— Na kakvo groblje? Što ti ne pada na um, Jo? Lezi!

— Moram ići onamo, gdje su položili njega. On mi je govorio: »Danas sam ja isto tako siromašan kao i ti što si«. A sada sam ja siromašniji od njega, ja idem, idem, da legnem polag njega.

— Još ne, Jo, pričekaj.

— Zar ne, mr. Woodcourt, vi ćete sa mnom, i naložit ćete, da mene polože pokraj njega?

— Obećajem, da ću ispuniti tvoju želju.

— Zahvaljujem, sir. Ali prije moramo naći ključ od vratiju... ondje je jedna stepenica, koju sam vazda meo. — Kako je tamno, mr. Woodcourt. Hoće li donijeti luč?

— Hoće, Jo, već ju donose.

— Put je vrlo loš, no, ja sam već došao do konca.

— Ubogi moj Jo!

— Ja vas čujem, mr. Woodcourt, ali vas ne vidim; dajte mi ruku.

— Jo, ponavljaj što ću ti govoriti: Oče naš...

— Oče naš! Lijepe riječi, mr. Woodcourt.

— Koji jesi na nebesima.

— ... Na nebesima... Hoće li odanle donijeti luč?

— Već su ju donijeli, Jo... Sveti se ime Tvoje.

— Sveti se ime...

Tamni put se projasnio i Jo, izgovarajući te riječi, preminuo.

On je umro! Mylordi i gentlemani! On je umro, duhovnici svih mogućih vjeroispovijesti! On je umro, sućutni muževi i žene, i koliko takvih bijednika svaki dan umire okolo nas!

POGLAVLJE SEDMO.

UBOJSTVO.

Na dvorcu Chesney Wold zatvoreni su prozori. Baronet i ponosita mylady preselili su se u London. Lady Dedlock oprostila se sa svojom ljubimicom Rozom i predala ju na brigu pretstavniku kovačkoga ceha, s čime je mr. Tulkinghorn bio vrlo nezadovoljan. On je razgovarao s lady Dedlock i kazao joj, da je naumio njezinu tajnu saopćiti siru Leicesteru. U osam sati mr. Tulkinghorn otišao kući. Nikakav nutarnji glas ne upozoruje starca, da sada ne bi smio poći kući. Došav kući, on uzme ključ i podje u pivnicu po vino. On se ne sjeća tako divne noći, kakva je današnja. Ta noć očarala je i lady Dedlock. Poslije razgovora s mr. Tulkinghornom bilo joj zagušljivo u raskošnim odajama i ona izašla u vrt. Sluga joj dao ključ; ona odaslala slugu kući, a sama pošla u šetnju. Mjesečina jarko osvijetljivala sve naokolo i najednoč, posred noćne tišine, planuo hitac. Susjedi jasno čuli hitac, otvorili vrata i prozore, a zatim se sve iznova smirilo i utihnulo.

Mjesec je zapao i pojavilo se opet sunce. Služavka mr. Tulkinghorna došla je, da pospremi kod njega i unišavši u kabinet, strašno kriknula. Sletili se ljudi i iznesli iz kabineta — truplo. Pokojnika su našli na podu kraj stola, gdje je stajala skoro puna boca vina, čaša i dvije svijeće, koje su istom bile napaljene i odmah ugašene. Tane ga pogodilo u srce.

Slijedeće večeri sreo poznati nam redarstveni agent mr. Georgea na ulici, kad je izašao iz kuće svoga druga topnika, i uzeo ga ispod ruke.

— Molim vas, da me slijedite, — veli mu on; vi ste uapšeni.

— Uapšen? A zašto? — upita seržant kao da ga grom ošinuo.

— Jučer je u Lincoln Innu ustrijeljen neki gentlemen po imenu Tulkinghorn.

— Je li moguće, da mene sumnjiče s toga ubijstva? — progovori seržant slabim glasom.

— Sjetite se, gdje ste bili sinoć u 10 sati.

— Bože moj! kliknu seržant; — ja sam stajao pred ulazom u njegvu kuću!

Mr. George sjedi u zatvoru, gdje ga posjećuju prijatelji. On je vrlo zadovoljan s posjeta mr. Jarndycea i Esthere. Zabavljajući se s njima o svemu, mr. George reče medju inim:

— Kad me moja nesretna zvijezda dovela onamo k žrtvi, baš u trenutak zločinstva, sreo sam na stubištu damu, umotanu crnim plaštem s dugačkim resama i tako sličnu vama, miss Summerson, da umalo te nisam počeo s njom razgovor.

Esthera zadrhće, ali se brzo sabere.

Seržant se vrlo hladnokrvno drži prema okrivljenju i ne namjerava da uzme branitelja. Žena njegova druga, topnika, tako je preneražena uapšenjem takvog poštenog čovjeka, da svakako želi nešto učiniti za njega; ona se odvažuje i polazi k staroj majci mr. Georgea i moli ju, da dodje te se zauzme za svoga sina.

Redarstveni nadzornik mr. Bucket (č. Beket) veoma je zaposlen istragom u stvari ubijstva, jer je baronet obećao nagradu od 100 guinea onome, tko otkrije ubojicu. Poslije pogreba ubijenoga dolazi nadzornik često u baronetovu kuću u svrhu, da pronadje ubojicu.

— Za vas je stiglo jedno pismo, — reče sluga, pružajući redarstvenom nadzorniku pisamce, što je stiglo poštom.

Mr. Bucket, pogledavši pismo, reče, da mu se rukopis čini poznat. On neprestance dobiva pisamca istom rukom pisana i gotovo jednakog kratkog sadržaja. U pisamcu se samo kaže: »Lady Dedlock«. On stavlja pismo u lisnicu, u kojoj čuva i druga slična pisma. Mr. Bucket vrlo je ljubezan prema slugi, koji je zabavljen u predsoblju, zapodijeva s njim odugački zanimivi razgovor, koji nema nikakve sveze sa istragom, što njega zanima.

U taj par zamnije šum kočije i onda naglo zvonenje.

Vrata se otvore širom; kroz predsoblje ulazi mylady i uspinje se po stubama. Mr. Bucket stoji dolje i gleda, kako mylady ulazi po onim istim stubama, po kojima je pred dva dana sišao u grob mr. Tulkinghorn.

— Koli čarobna ženska, — govori mr. Bucket, ispraćajući pogledom priliku lady Dedlock: — ali kako je u nje patnički izražaj na licu!

Od nekoga doba ona nije potpuno zdrava; ona često ima glavobolju, — odvraća lakaj.

— Ona bi trebala da češće šeta.

— Ona se šeće po čitave sate, pače i po večerima, — reče sluga.

— Je li moguće? Možda po mjesečini?

— Najvećma za mjesečine.

— Je li izlazila i one večeri, kad je počinjeno ubojstvo?

— Nedvojbeno; ja sam ju otpratio u perivoj.

— I tamo ste ju ostavili? Ja sam vas vidio.

— A ja vas nisam zamjetio.

— Ja sam slučajno prolazio mimo i žurio sam se. Koliko je onda bilo sati? Je li bilo devet sati?

— Polak deset.

— Posve točno. I ako se ne varam, mylady je imala na sebi široku kabanicu s dugačkim resama?

— Da, upravo je tako.

Redarstveni nadzornik oprosti se, jer da mu se žuri, — i on brzo otidje. Drugoga jutra ustane rano i pripravi se kao za glavnu bitku. I zaista toga dana on je zapodjeo glavnu bitku. Mr. Bucket ide u kuću baronetovu i traži sastanak sa sirom Leicesterom.

Sir Leicester prijazno pozdravlja mra. Bucketa.

— Sir Leicester Dedlock, — reče agent, — ja sam skupio sad sve dokaze, neophodne u svrhu, da se s pouzdanjem pokaže na zločinca.

— To jest na vojnika, koga ste vi uhapsili?

— Ne, sir Leicester. Zločinstvo je počinila ženska. A sada, nastavlja agent, moram vas pripraviti na niz otkrića, koja će se vas teško dojmiti. Ali vi, kao gentleman, izdržati ćete strašni udarac i ne treba da se uzrujavate radi toga, što su meni poznate neke tajne vaše obitelji. Redarstvo posjeduje tajne mnogih uglednih kuća. Lady Dedlock...

— Molim vas, da ne spominjete imena mylady u sličnoj stvari, — progovori hladno baronet.

— Na žalost, to nije moguće, sir Leicester, — odvraća smjerno agent. — Prije svega potrebno je da znate, da je mr. Tulkinghorn već odavna gojio sumnju protiv lady Dedlock.

— Da mi je samo malo o tome natuknuo, ja bih ga bio ubio, — kliknu baronet, udarajući šakom po stolu.

— Ja sam od njega samoga čuo, — nastavlja nepomućeno redarstveni nadzornik, — da je njegva sumnja nastala uslijed toga, što je lady Dedlock svratila pažnju na rukopis nekog siromaka, s kojim je lady Dedlock podržavala sveze prije svoje udaje za vas. Taj siromak imao se je oženiti s njom. Mr. Tulkinghorn povjerio mi je, da pazim na mylady i ja znadem, da je ona bila na grobu svojega negdašnjega ljubavnika. Prije svoje smrti imao je mr. Tulkinghorn živahan razgovor s mylady. Zapitajte, sir Leicester, nije li mylady nakon odlaska mr. Tulkinghorna išla u stan pokojnikov, zaogrnuta u crnu kabanicu s dugačkim resicama?

Sir Leicester, kao gromom ošinut, zagledao se u agenta.

— Recite joj, da sam sve to ja govorio i da je sasvim suvišno odupirati se, jer je ona prošla po stubama kraj onoga seržanta, koji je sada uapšen... Mora se uzeti, da vam je pokojnik htio o svemu tomu da govori drugog jutra...

U taj par začuju se u predsoblju glasovi i jer je baronet tako preneražen, da ne može izgovoriti ni riječi, to se agent udaljuje, da obazna, o čemu se radi, te da u slučaju potrebe izda odredbe.

Za nekoliko trenutaka dva baronetova slugana u livrejama unesli naslonjač s napolak živim mr. Smallweedom. Pošto je pustio i pratilicu lihvarevu, zatvori agent za njim vrata s ključem. Agent zamoli starca, da mu saopći uzrok svojeg bučnog dolaska.

— Ja sam bio prijatelj i klijent mra. Tulkinghorna, — poče stari Smallweed: — mi smo zajedno poduzimali razne poslove. Kad je umro Krook, moj šurjak, nadjem pod posteljom za mačke svežanj pisama, koja su bila vlasništvo pokojnoga stanara. Mr. Tulkinghorn zaželio je imati ta pisma i uzeo ih je sa sobom. A ja sam samo zavirio u ta pisma i razabrao sam, da ih je pisala ljubovca pokojnoga stanara i da su potpisana imenom H o n o r i j a. Koli divno ime! Ne postoji li kakva ugledna gospodja toga imena? Uostalom, što je baronetu do toga kapetana Hawdona, njegve ljubovce i njihovog djeteta! I eto ta pisma izručih mojemu odvjetniku.

— On vam je ta pisma platio.

— Pljujem na to. Ja hoću da znam, gdje su sad ta pisma? Ja hoću, da se nadje ubojica, jer znadem, komu je ustrebala pokojnikova smrt.

— A ja vam kažem sa svoje strane, — progovori strogo redarstveni agent: — da nikome ne ću dopustiti, da se upliće u ovu stvar. Zar mislite, da ja ne znam, tko je ubojica i da ću oklijevati da ga uhapsim?

Mr. Bucket pokaže svežanj pisama i opet ih spremi u žep.

— Ja hoću dobiti pet stotina funti sterlinga.

— Hoćete reći valjda pedeset?

Oni stanu pazariti. Poslije trgovanja pojavi se na pozornici mrs. Chadband (č. Čedbend) i stane pričati od prilike ovo:

— Ja sam odgojila miss Hawdonovu, myladynu kćer. Bila sam u službi sestre njezine svijetlosti, i ta sestra bila je tako osjetljiva prema sramoti mylady, da ju je uvjerila, e je dijete umrlo. Ali to nije istina. Ja znadem, da je miss Hawdon živa.

Rachel sa smiješkom gleda mr. Bucketa.

— Vi po svoj prilici hoćete takodjer ovom prigodom zaslužiti deset dvadeset guinea? — zapita ju prezirno agent.

— Zašto ne dvadeset penca? — odvraća mu ljutito Rachel.

Agent je u baronetovo ime kupovao šutnju i otpremao neprošene goste. Sir Leicester nepomičan je, kako je i prije bio i samo njegvo lice prati momentano agentove kretnje.

— Zločinku ću uhapsiti u vašem prisuću, sir Leicester, — reče agent, — sve će se zbiti bez buke i uznemirenja. Večeras vratit ću se k vama, ako dozvolite da se s vama porazgovorim o toj stvari i o najboljem načinu, kako da stvar ne proizvede odveć buke u javnosti.

Mr. Bucket pozvoni, pristupi k vratima i dade nekakav nalog lakaju. Za dvije minute udje mademoiselle Hortense, za kojom budu vrata zatvorena ključem.

— Ova osoba, sir Leicester Dedlock, — reče agent, — stanuje od nekog doba kao podstanarka kod moje žene.

— Što to znači? — progovori Franceskinja: — vaša žena dovela me je ovamo, a zatim otišla!

— Ta tudjinka, — nastavi mr. Bucket: — utvarala si je, da mylady, koju je zamrzila valjda za to, što ju je njezina jasnost proćerala...

— Mene proćerala? To nije istina! — viče Francuskinja; — ja sama nisam htjela da prljam svoju čast, ostajući u službi takve osobe. Gledajte, kako ja cijenim tu kuću... to ime... tu glupost!...

Pri svakoj riječi ona je prezirno pljuvala na sag.

— Ta tudjinka, — nastavi mr. Bucket, — utvarala je sebi, da imade pravo na pokroviteljstvo mr. Tulkinghorna i stala ga proganjati. Meni je povjereno, da tražim ubojicu i misao o krivnji ove žene došla mi je na um sasvim nenadano, nakon što sam već uapsio Georgea, kojeg ni minutu nisam smatrao krivim, makar znadem, da nije volio pokojnika. Moja žena, vrlo spretna i vješta žena, počela ju slijediti i mi smo svašta otkrili.

Mr. Bucket spusti tešku svoju ruku na rame Francuskinje i prisili ju, da sjedne.

— Što hoćete od mene? — upita ga tudjinka, — koja je problijedila.

— Moram vas uapsiti, moja draga, makar svaljujete svu krivnju na lady Dedlock.

Sir Leicester poskoči i opet se spusti u naslanjač.

— Što ćete kazat o toj ženskoj, koja mi je neprestance pisala pisma o krivnji mylady? Moja žena vidjela je, kako je ona otpravljala ta pisma. Ja znadem, da je lady Dedlock bila kod mr. Tulkinghorna u kobnom časku, kao što je bio i mr. George i da ju je Hortense upoznala. Našao sam fišek od pištolja, kojim je ubijen mr. Tulkinghorn; fišek je načinjen od komada štampanog spisa našeg dvorca Chesney Wolda. Mislite, da je to neznatna stvar? A ja ću vam reći, da je mrs. Bucket našla drugu polovicu toga listića u sobi naše stanarke i na tom listku manjkao je upravo komadić papira, od kojega je načinjen fišek. Zatim mi je pošlo za rukom naći i oružje, kojim je ubojstvo izvedeno. Naša stanarka odvezla se s mojom ženom izvan grada, da ondje piju čaj i to upravo poslije pogreba, i tamo, sjedeći za stolom, sjetila se, da je ostavila na travi žepni rubac sa šeširom. Ona je otišla i nije se brzo vratila, kako bi se bila mogla vratiti. Čaj su pile nedaleko ribnjaka. Noću

sam dao pretražiti ribnjak i meni su donijeli mali pištolj, koji je bio vlasništvo Hortensino. A sada dopustite da vam nadjenem ručne okove, — doda agent, stavljajući na ruke sobaričine taj strašni ukras.

Mademoiselle Hortense izašla je iz sobe, obasuv baroneta i mylady uvrijedama.

POGLAVLJE OSMO.

BIJEG.

Vrata u samicu seržanta otvorila se i George začuo glas, koji mu progovori:

— George, dijete moje! Pogledaj na me!

George zadrhće, baci se majci oko vrata i padši na koljena, sakrije glavu u njezinom zagrljaju. Taj prizor tako je dirnuo ženu topnika, koja je pošla s gospodjom Rouncewell, da se odvrnula i zaplakala.

— Majčice, oprostite mi! — kliknu seržant: — vaše oproštenje potrebno mi je, jer sam otišao od vas i proti vašoj volji stupio u vojničku službu. Sada me udes kazni za to, što vas nisam slušao.

Mrs. Rouncewell umiruje sina, rekavši mu, da ju je njegov odlazak ražalostio doduše, ali da se nikad nije srdila na njega. Majka ga suznih očiju ispituje o svim i najmanjim potankostima njegve stvari, a zatim ga zamoli da ništa ne štedi, nego da si uzme branitelja.

Iz uzišta podje mrs. Rouncewell ravno u londonsku palaču Dedlockâ i uđe u sobu mylady, koja se jako udivi, ugledavši upraviteljicu kuće.

— Mrs. Rouncewell! što je vas donijelo u London?

— Vrlo tužna zgoda. Sin moj George bačen je u tamnicu radi sumnje, da je umorio mr. Tulkinghorna.

Čemu taj umolni pogled i ruke pružene prema mylady? I kakvo to pismo ona drži u ruci?

— Mylady, dobra i milostiva lady, smilujte se meni, pomislite na moga sina; gle, vi možete samom jednom riječi dokazati njegvu nevinost! Izrecite tu riječ, molim vas!

Mylady ju gleda udivljeno i ustrašeno.

— Jučer su koraci na »stazi sablasti« strašno odmnijevali i jučer sam našla ovo pismo.

— Kakvo pismo?

— Ako vas kakav tajni uzrok sili da tajite istinu to pomislite, da moga sina uzalud okrivljuju i smilujte mu se! Spasite moga sina, ispripovijedite sve, što vam je poznato o toj stvari.

Mylady, ostavši sama, raspečati pismo i pročita turobnu pripovijest o umorstvu Tulkinghorna, pri čemu je dolje pod prezimenom mylady potpisana riječ »ubojica«. Pismo ispade iz njezinih ruku i ona ostala sjedeći, kao da ju je grom ošinuo te se sabrala istom onda, kad je unišao sluga, koji joj najavi, da s njim želi govoriti mr. Guppy. Mr. Guppy silno se ispričava što uznemiruje lady. Saopći joj, da je kod njega bila miss Summerson pa ga zamolila, da se kani svega, što se tiče nje.

— A sada, — nastavi Guppy, — došao sam k vašoj milosti samo za to, da vam kažem, da stvar vrlo zlo stoji, te da morate biti na oprezu. Nisu li danas k vama dolazili ljudi ne baš osobito pristojni — primjerice bivša sobarica miss Barbary, pa onda neki starac koji ne može hodati, već ga nose u naslanjaču?

— Nisu.

— Ali vas mogu uvjeriti, da su bili ovde. Vidio sam ih pred ulazom u vašu palaču i znadem, da su bili primljeni.

— Ja vas ne razumijem. Što može biti zajedničkoga izmedu mene i tih ljudi?

— Valja držati, da pisma, koja sam vam obećao pribaviti, nisu uništena i da ove osobe dođoše ovamo, da ta pisma prodadu. Posao je po svoj prilici sklopljen.

Mladi čovjek ustane, pokloni se i reče, da je došao jedino za to, da upozori mylady. Nekoliko časaka poslije odlaska mladog čovjeka lady Dedlock pozvoni.

— Je li jutros bio tko kod sira Dedlocka?

Sluga opiše ljude, koji su bili kod baroneta i taj opis uvjeri mylady, da je mladi čovjek govorio istinu.

Dakle sve je svršeno! Njezino ime postalo je predmetom gradskih spletaka. Muž je saznao za njezinu sramotu i sada ne samo, da se na nju nabacuju blatom, nego ju okrivljuju i s umorstva mr. Tulkinghorna! Ona se baci na divan i zarije lice u jastuk. Čime se, osim samoubojstvom može izbavit od neumoljivoga dušmanina, koji ju progania pače preko groba! Ona brzo napiše pismo svome mužu i zapečativši ga, ostavi na stolu.

»Budu li me tražili i optuživali s umorstva, budite uvjereni, da sam potpuno nevina. Ne vjerujte ništa drugo dobra od mene, jer ja ni u kojoj stvari koju mi spočitavahu ili koju će mi još spočitnuti, nisam nedužna. One kobne večeri saopćio mi Tulkinghorn, da će vam moju krivnju otkriti. Kad me ostavio, izadoh pod izlikom da se prošećem vrtom, kuda pokatšto šećem; ali uistinu, da ga slijedim i još jednoč zamolim, da prestane sa strahovitom neizvjesnošću s kojom me, vi ne znate kako dugo već, udara na muke pak da se smiluje i stvar slijedećeg jutra dovrši.

Kad sam unišla, bila je u njegvom stanu mračno i tiho. Dva puta sam pozvonila na njegvim vratima, ali nitko ne odgovori i ja se vratih opet kući.

Nemam više nikakve budućnosti i ne ću vam više dodijavati. U svojem opravdanom gnijevu možete slobodno zaboraviti nevrijednicu, koju ste obasipali plemenitcm ljubavi, kojoj se ona uklanja samo još dubljim osjećajem stida, nego li je onaj s kojim bi htjela od sebe pobjeći i koja vam piše ovaj posliednji zbogom!« Ona se obuče, prebaci koprenu na lice te izađe iz kuće, a da je nitko nije opazio.

Dvorane Dedlockov hladne su kao što su i prije bile; u njima vlada dosada, kao što je prije vladala. Miss Volumnija, koju muči ta dosada, ulazi u knjižnicu i čuje, da po kući ozvanja prodirni krič. Dvor se probudio, po stubama se ustrčali sluge, neki su odjurili po liječnike; služinčad traži mylady, ali mjesto nje nađu pismo, što ga je ona napisala baronetu, koji je dobio već opomenu s višega.

Njega su stavili u postelju, trljali i napokon se on, uzdahnuvši bučno, povratio k svijesti.

Još ujutro bio je veličajni velmoža, a sad leži kao slomljen starac, upalih očiju i mjesto krupnog nadutog glasa dopiru iz njegvih prsiju zvuci, koje jedva možeš razabrati. Baronet traži nekoga očima i piše ime myladyno.

— Mylady nije kod kuće, — odgovori mu mr. Rouncewell: — ona još ne zna, da ste oboljeli.

Bolesniku uruče myladynino pismo. On ga dva puta pročitao, zgužvao u rukama i spustio glavu. Tek za jedan sat osvijestio se i sa strašnim naporom piše slovo B, dalje se ne može dosjetiti i silno se muči. Upraviteljica kuće domišlja se i u sobu uđe mr. Bucket. Sir Leicester uruči mu myladyčino pismo i pronicavo gledaše u redarstvenika.

— Shvaćam, sir Leicester, — govori agent: — ne uznemirujte se; mi ćemo ju naći.

Leicester piše: »Potpuno oproštenje, nađite ju...« Bolesnik pokazuje na kutijicu; agent vadi novce i broji ih.

— Ništa ne štedite? I ne žalite novaca? Nije li tako?

Mrs Rouncewell se divi, kako to redarstveni agent izvrsno shvaća baroneta.

— Jeste li vi majka mr Georgea? — zapita redarstveni agent staricu Rouncewell.

— Da, ja sam njegva nesretna majka.

— Ne žalostite se, on je već na slobodi. Čuvajte bolesnika. A da ste vi majka Georgea, to sam odmah pomislio, čim sam vas ugledao.

Mr. Bucket pođe prije svega u sobu njezine jasnosti, da nađe kakav god trag, koji bi mu pomogao da otkrije smjer, kud je krenula bjegunka. On preruje sve povlake i kutijice, zanimajući se nada sve za tajne povlačiće. U jednom od ovih nađe žepni rubac i drži, da je ovaj rupčić po svoj prilici dan na uspomenu, za to se i posebice čuva. Na uglu rupčića zamjeti on znak »Esther Summerson«. Iskusnomu redarstvenom agentu to je dovoljno, da se zaputi odmah do mr. Jarndycea. Mr. Bucket mu se pretstavi i uručiv posljednje pismo lady Dedlockove, reče, da je njezina tajna otkriveno, a njemu da je povjereno, da ju nađe i uvjeri o potpunom oproštaju.

— Ona misli, da nju sumnjiče s ubojstva, — nastavi redarstvenik, — i ako mene opazi, tako će se preplašiti, da to može

uskoriti katastrofu; bude li uza me osoba, koju ona voli, ne će se uplašiti. Takva ju osoba može nagovoriti i mi ćemo ju dopremiti tako kući.

Mr. Jarndyce pristaje uz redarstvenog agenta i pođe da probudi Estheru.

*

U to vrijeme prolazila neka ženska pustim krajem, gdje je malo ljudi; taj kraj osvijetljuju same peći, u kojima se pali vapno i opeka. Ta je ženska sama; snijeg i vjetar šibaju joj lice; ona bježi od svijeta, koji se sad odriče nje; u tom svijetu nema nikoga, tko bi ju podržavao i bodrio. Ali gle, ta je ženska u dronjcima, a dronjci, kako je poznato, ne prekoračiše nikad praga sjajnih dvorova Dedlockovih.

Ti dvori stoje i sad kao nepristupna tvrđava, ali glas o baronetovoj nesreći brzo se raširio po Londonu, u kojem ugledne gospođe sad samo o tom govore. Sir Dedlock domogao se opet dara govora, makar govori s teškim naporom. George se preselio k majci i pomaže joj sada njegovati bolesnika. Baronet pako misli samo na mylady i govori samo o njoj. On moli miss Volumniju u prisuću svoje ključarice i njezinog sina, da za slučaj njegve smrti saopće mylady, kako ju je silno volio i nije prestao do smrti cijenit ju i uvažavati.

Volumnija obriče, da će doslovno izvršiti danu mu poruku, a ključarica plače, oborivši glavu. Bolesnik neprestance ispituje, čuje li se štogod o mr. Bucketu; ali prolaze sati i dnevi, ali ni o mladoj mylady ni o redarstvenom agentu ne dolazi glas, nema nikakve vijesti.

POGLAVLJE DEVETO.

PRIČANJE ESTHERINO.

Dobila sam pismo od Karoline, kojim me moli, da dođem k njoj, jer je oboljela. Kod Karoline sastala sam slučajno mr. Woodcourta, koji je silno zabrinut sa stanjem našeg bijednog

Ricka. Kad sam se jednoč vratila kući, predložila sam Adi da putuje do kuzina Ricka. Moj predlog rasćerao je na čas tugu i brigu s lica moje mile družice. Kad smo se dovezle do kuće, u kojoj je prebivao Richard, mene je vrlo udivilo to, što me je Ada, ne pitajući ni koga, ravno odvela u Richardovu sobu.

Ja se ne ću vratiti s tobom, Esthero!

Ugledavši Richarda protrnula sam od užasa. On se tako promijenio, da sam isprekidanim glasom stala s njim govoriti, e je neophodno da promijeni boravište.

— Na nesreću, — odvrati Richard: — ja mogu misliti na promjenu prebivališta istom onda, kad se svrši parnica.

Njegva nada mene je davno već jače žalostila, nego li njegova sjeta.

On se sprođe nekoliko krat po sobi i spustivši se na divan, progovori mračno:

— Kako sam umoran! Stvar se tako polagano i teško pomiče naprijed!

Ada ustade, skine šešir, spusti se na koljena do Richarda, ovine ruke oko njegvog vrata i okrenuvši k meni lice, koje je odisalo ljubavlju i odanošću, progovori:

— Ja se ne ću vratiti s tobom, Esthero! Ja ću ostati s mojim dragim mužem. Već su eto dva mjeseca, što smo se vjenčali.

Ona se spustila na prsa Richardova s takvom ljubavlju, koju je samo smrt mogla pobijediti.

— Ada, ispričaj Estheri, kako se je sve to dogodilo, — reče Richard.

No ja ju zagrlih i obasuh cjelovima. Zar je meni bilo potrebno što razjašnjivati? Unatoč mojemu prijateljstvu za Richarda, bilo mi je neizmjerno žao Ade.

— Hoćeš li mi oprostiti, Esthero? Hoće li mi oprostiti Jarndyce?

— Posumnjat o tome ma samo časak, značilo bi vrijeđati ga, — odvratih: — a što bih ti ja imala oprostiti?

Otrla sam joj suze i sjela na divan između muža i žene.

— Richard nije htio primiti moje novce i meni nije preostalo drugo, van postati njegvom ženom.

— Vi ste, gazdaričice, bili tako zaposleni, — doda Richard: — da nam nije ostalo vremena da vam to saopćimo. Nekog prekrasnog jutra odosmo i vjenčasmo se.

Kad sam se vratila kući, nisam mogla sakrit pred skrbnikom, što se dogodilo, pa sam mu sve iskazala.

— Moje oproštenje nije njoj potrebno, — odvrati skrbnik: — neka Bog blagoslovi nju i Richarda. Bijedna Ada! bijedni Rick!

Neko vrijeme prošutismo.

— Hladna kuća biva svakim danom sve pustija, — progovori s uzdahom skrbnik.

— Ali domaćica ga nije ostavila, — odvratih tiho, ganuta njegvim tonom: — ona će upotrijebiti sve svoje sile, da žitelji njegvi budu sretni, — dodah plaho.

On me uzme za ruke kao otac i reče mi:

— Ona će to postići, mila Esthero, pa ipak će Hladni dom svakim danom bivat pustiji.

Opetovanje ovih riječi učinilo je, da sam očajavala; bojala sam se, da za njega nisam više ono, što sam htjela biti od onoga časa, kad sam odgovorila na njegvo pismo.

*

Jedva sam zaspala, kadno na vrata pokuca moj skrbnik i zamoli me, da s mjesta ustanem. On mi saopćio, da je tajna moje majke poznata baronetu, ali je mr. Bucketu povjereno, da potraži moju majku i da joj izrazi uvjerenje, kako joj muž potpuno oprašta.

Mr. Bucket sve je potanko ispitao i doznavši, da je moja majka uzela rupčić od klesarove žene, poveo me je prije svega u kolibicu Jenny. Domišljatost toga čovjeka naprosto me prenerazila. Putem me mr. Bucket zabavljao razgovorom i od njega sam doznala, na koji je način bijedni Jo pobjegao iz Hladne kuće, kad je kod njega započela bolest boginja. Mr. Bucket dao je pet funti mr-u Skimpolu, a ovaj je dječaka predao u ruke agentu. Ovaj postupak odraslog djeteta, koje ne zna vrijednost novca, uzbudio me je. Pošto je bio kod klesara, mr. Bucket kazao mi je posve uvjerenim tonom:

— Ona je bila kod njih i ostavila im je svoj sat za dozvolu, da Jenny pošalju k vama. Sama mylady vratila se natrag u London.

Sjeđosmo u kočiju i odvezosmo se. Dan je bio strašan. Snijeg je uprav sipao. Kod svake kućice mr. se Bucket zaustavljao i propitkivao, je li tko vidio gospođu? Na pol puta promijenio je mr. Bucket smjer, kojim smo se vozili, neprestance je mijenjao konje i obilato plaćao za brzinu vožnje. Pod večer se međutim uvjerio, da se prevario i mi ponovno krenusmo cestom u London. U Londonu je svaki redarstvenik bio pomagačem u našim potraživanjima i stvar je napredovala znatno uspješnije.

— Miss Summerson, — reče mi napokon mr. Bucket, nakon poduljeg razgovora s nekim redarstvenim povjerenikom: — umirite se, mi smo našli trag osobe, koju tražimo. Izađite iz kočije, mi moramo proći nekoliko koračaja pješke.

Izadoh iz kočije i uzeh mr. Bucketa ispod ruke. To je bilo u šest sati ujutro. Stupali smo šutećke, proveravajući se niz zidove po snijegu, koji se na polak rastalio i najednoč se sudarim s nekakvim gospodinom, koji se maknuo na stranu da nas propusti. U isti par začujem usklik udivljenja i moje ime. Po glasu sam prepoznala mr. Woodcourta. Bila sam tako dirnuta, da sam zaplakala, kad sam ga ugledala.

Mr. Woodcourt znao je već za moj odlazak od mr. Jarndyeea i sada, ne pitajući ni o čemu, skinuo svoju kabanicu i prebacio ju na moja leđa. Dobivši dozvolu od mr. Bucketa, on me uzeo pod drugu ruku i mi brzo podosmo po uskim ulicama. Redarstvenik, koji je dao mr. Bucketu poslijednje obavijesti, stupao je za nama.

Kad smo se približili papirnici trgovca Snegsbya, mr. Bucket ostavio me s mr. Woodcourtom, a sam, pokucavši na vrata, pošao je u dućan. Za nekoliko minuta izašao je i zamolio me, da udjem u kuću i da se ogrijem. U kuhinji je bila naložena vatra, do koje sam sjela.

— Miss Summerson, — zapita me tajni redarstvenik, — ćutite li se dosta jakom?

— Potpunoma, — odvratih.

— Čiji je ovo rukopis?

To je bio rukopis moje majke. Pismo s mojom adresom bilo je napisano olovkom na jednostavnom grubom papiru. Evo što sam pročitala:

»Ja sam pošla do klesara, jer sam još jednoč htjela da vidim dragu mi osobu... samo da ju vidim: ne bih se a ma ničim odala, da sam tako blizo, jer sam se htjela ukloniti proganjanju. Jenny je privoljela, da mi bude na ruku, kad sam ju uvjerila, da djelujem na korist dobrog anđela. Privolu muškaraca sam kupila.«

Ove je retke pisala u kolibici ciglara, a slijedeće retke ponešto dalje. Nastavih čitati:

»Hodala sam dugo i mnogo s osjećajem, da ću doskora umrijeti, a da ne posegnem rukom na sebe. Učinila sam sve, da me ne uzmognu naći. Vrlo brzo će me zaboraviti, i njemu ću biti manje mrska. Ovo ću pismo nekome predati i sve će biti svršeno. Ja često mislim na mjesto, gdje ću se za navijeke uspokojiti, samo ako mi pođe za rukom dovući se do tamo. S bogom i oprosti mi.«

Ovo pismo bilo je uručeno služavci mr-a Snagsby-a i evo što nam je ona ispričala:

— Sinoć, kad se smračilo, poslali su me u dućan. Vraćajući se, ugledah prostu neku žensku — svu mokru i posve blatnu, kako

Viknula sam se od užasa i bacila se k njoj.

gleda na našu kuću. Ona mi reče, da je zalutala i ne može naći puta. Hramala je i bila je tako jadna, da ju je bilo tužno pogledati. Zatim me zapitala, da joj kažem, kako bi prošla na groblje, gdje pokapaju siromake. Rekoh joj, kuda se ide onamo, a ona zateturala, izvadila pismo i pružila ga meni, rekavši, ako dostavim ovo pismo, da će mi platiti, ali ona da nema čime bi me nagradila. Uzeh pismo i rekoh, da premda sam sirota, plaće nikakve ne trebam. Ona me blagoslovila i otišla.

Mr. Bucket bacio mi je plašt na ramena i mi izadosmo.

— Ne ostavite me! — šapnuh mr. Woodcourtu.

Groblje nije bilo daleko i mi doskora stigosmo pred rešetku i zaustavismo se pod mračnim svodom, gdje je gorjela svjetiljka. Na stepenicama pred rešetkom ležala je strašno blatna — Jenny.

Kriknuh od užasa i bacih se k njoj. Mr. Woodcourt ustavio me suznih očiju.

— One su u kolibici zamijenile haljine, — reče mi mr. Bucket. — Jedna se otputila u London, a druga je krenula nekud na sjever i zamela si trag, a zatim se vratila kući.

Ništa nisam shvaćala; vidjela sam samo, da je lice mr. Woodcourta poprimilo svečan izražaj, da je odveo na stran mr-a Bucketa i ne gledeći na snijeg, koji je silno padao, skinuo šešir. Napokon do mene dospio razgovor:

— Bi li ju pustili?

— Da; neka se radje ona prva dotakne nje; ona na to ima više prava od nas.

Pristupih krepko k rešetci i sagnuh se. Pripodigavši otešćalu glavu, otstranih crne kose koje su prekrivale lice. To je bila moja pokojna majka, koja se već bila ukočila.

POGLAVLJE DESETO.

OSNOVE BUDUĆNOSTI.

Smrt moje majke tako me se kosnula, da sam opet oboljela, pri čemu sam se još jednoč uvjerila, kako se lijepo vladaju prema meni ličnosti, koje me okružuju.

Kad sam se oporavila, pozvao me skrbnik k sebi u kabinet i saopćio mi, da ćemo pol godine ostati u Londonu.

— A što će biti s Hladnim domom?

— Ah, mila moja, Hladni dom mora da privikne te bude bez tudje pomoći. Mi ne smijemo boraviti daleko od Ade; mi smo njoj neophodno potrebni kao i Richardu.

— Što govori mr. Woodcourt o njegvome položaju?

— On ne nalazi nikakve bolesti kod njega, uza sve to smatra njegov položaj opasnim.

Tu sam ujedno doznala, da se mr. Woodcourt nada dobiti mjesto u vrlo ugodnom kraju.

Počeh iznova posjećivati moju milu Adu, koja je stanovala u vrlo tamnom zakutku grada, gdje je jedina sačinjavala svijetli pojav. Posjećivala sam ju ujutro, kad je Richard odlazio na sud, gdje je poput miss Flyte sjedivao od početka do konca svakog zasijedanja. Znala sam, da se je sav novac, što ga je Ada pridonijela kao miraz, rastalio kao svijeća u pisarni mr-a Hvolesa i da su mladi supruzi trpjeli veliku nuždu. Jednoč ostadoh kod njih na objedu; poslije objeda odveo mr. Woodcourt bijednog Richarda u šetnju, a ja sjedoh do Ade, koja je nešto udarala u glasovir. Ona mi je dugo i s ushitom govorila o Richardu i po običaju hvalila ga.

— Nada, da će mu čedo, kojemu se nadam, biti utjehom, podržava me, draga Esthero, — govorila mi ona; — ali pokatšto me obuzima strah, kad pogledam Richarda.

Pokušah ju umiriti i zapitah čega se boji.

— Ah toga, da on ne će ugledati svoje čedo, — odvrati mi ona kroz suze.

Prolazili su mjeseci a moja mila prijateljica, podržavana nadom, sveudilj je sjala kao jarka zvijezdica u svojem kukavnom kutiću. Richard, koji je svakim danom bivao mršaviji sasvim se zadubio u parnicu, od koje ga odvlačio samo mr. Woodcourt. Mr. Woodcourt često je i mene pratio do onog mjesta, gdje me je čekao skrbnik, s kojim sam odlazila kući. Jednoč ne nadjosmo skrbnika na ugovorenom mjestu i mr. Woodcourt ispratio me do kuće. Skrbnika nije bilo kod kuće; mi udjosmo u njegov kabinet, pristupismo k otvorenom prozoru i uzesmo gledati na ulicu. Kad je Woodcourt počeo govoriti, oćutila sam, da me voli i da se moje lice za njega nije promijenilo. No bilo je kasno i ja sam u duši nekoliko put ponavljala: »Kasno! vrlo kasno!«

— Kad sam se vratio u London kao prijašnji siromak, — poče on, — i sreo vas, nakon što ste se malo tek oporavili od bolesti i kad sam vidio, kako se starate samo za druge a ne za se, — oh, vi ne znate mila moja, kakvu je ljubav stekla Esther Summerson...

— Mr. Woodcourt! — viknuh, — ja nisam slobodna i ne mogu misliti na vašu ljubav.

— Pošto čujem, da niste slobodna, — nastavi mr. Woodcourt, — smatrao bi bezumljem da i unapred gojim maštanja mog srca; ali ne mogu, a da vam ne reknem, da me nježna uspomena na vas nije napustila ni s onu stranu oceana. Kad sam se povratio, nisam vam o tome govorio samo za to, što sam čekao, dok se ne poboljša moj položaj. Danas sam doznao, da je moj položaj obezbijedjen.

Saopćih mu, da nisam slobodna, jer da se udajem za najboljeg čovjeka i pruživši mu ruku, dodah:

— Zbogom, mi ćemo se sutra opet vidjeti. Postarajte se, da za uvijeke zaboravite ta snatrenja.

On izadje i čim ga nestade, ostavi me srčanost i suze me nesuzdržljivo obliju. Te večeri bojala sam se pače pogledati se u zrcalu, jer su mi se te suze činile prikorom. Unišavši u svoju sobu, pomolih se Bogu i legoh na počinak i postavih do sebe na jastuk pismo mr. Jarndyeca, kojega je svaki redak odisao ljubavju.

Skrbnikovo lice sjalo se za zajutrakom takvom radošću, da sam, pogledavši na njega, odmah pomislila: »Danas je učinio dobro djelo«. Pošto sam pripravila zajutrak, pristupih k njemu i rekoh mu, da sam voljna postati domaćicom »Hladnog doma«, kad god ushtije.

— Slijedećeg mjeseca?

— Ako izvolite, skrbniče!

— To će reći, da ću slijedećeg mjeseca izvršiti najbolje djelo moga života: dat ću Hladnoj kući domaćicu, — reče moj skrbnik.

Ja ga zagrlih i poljubih. U taj par izvijeste, da je došao mr. Bucket, koji za jedan minut ude, a odmah za njim unesu dva lakaja naslonjač s odvratnim starcem.

Ovaj starac baštinio je dućan u onoj kući, gdje smo prvi put posjetili miss Flyte.

Mr. Bucket ispričao nam malo ne čitavo rodoslovje mr-a Smallweeda, koji je, kako se ispostavilo, našao medju starim spisima i dronjcima oporuku Jarndyceovu i obećao ju uručiti mome skrbniku, ne tražeći nikakve naplate i nadajući se u velikodušje mr-a Jarndycea, ako se oporuka pokaže valjanom.

— Uslijed čega ste vi, — reče na koncu mr. Bucket, obrnuvši se k starcu: — uzeli sobom oporuku te vam sada ne ostaje drugo, van da ju predate.

— Bilo znamenovanje te isprave kakvo mu drago, mr. Bucket, — odvrati moj skrbnik: — ja sam vam vanredno obvezan za vaše nastojanje, pa ako spis imade uistinu kakvo znamenovanje, ja ću se, o tome budite uvjereni, pobrinuti za priličnu nagradu mr-u Smallweedu.

Dva sluge iznesu starca, a mi, uzevši sobom nadjenu oporuku, požurismo se u Lincoln Inn. Mr. Kenge sjedio je u svojem prašnom kabinetu, a mr. Guppy dovukao nam stolice.

Moj skrbnik kazao u nekoliko riječi, o čemu se radi i uručio spis, kojeg sam nije čitao. Kenge se upiljio očima u ispravu i pročitavši ju, odmah je poslao po Vholesa.

— Mr. Jarndyce! — reče Kenge: — da ste pročitali ovu ispravu, uvidjeli biste, kako smanjuje vaš dio u parnici, a uvećaje dijelove mr-a Carstona i miss Ade.

— Kenge, — odvraća moj skrbnik: — ja bih bio sretan, kad bi sve imanje, o kojemu se radi u parnici, zapalo oboje mojih mladih rodaka, ali molim vas, da se ne nadate mene uvjeriti, da iz te parnice može nešto pametna izaći:

— Predsuda, mr. Jarndyce! — zamjeti mr. Kenge. — Je li moguće, da u takvoj velikoj zemlji postoji tako loš sudbeni sustav!

Nekoliko dana iza moga razgovora sa skrbnikom uručio mi on ovitak, u kojemu je bilo dvije stotine funti, i ja si počeh nabavljat rušnicu, ravnajući se prema skrbnikovu ukusu. Nikome nisam govorila o predstojećoj ženidbi, jer je jednoč sama napomena o njoj, dovela Adu u negodovanje.

Otkriće zasijedanja, u kojemu se imala raspraviti parnica Jarndyceâ u novom obliku, t. j. s novom oporukom, već se približavalo, kad li moj skrbnik otputuje u Yorkshire, gdje je mr. Woodcourt dobio namještenje. Kad se jednoč vratih od moje drage Ade, nađoh pismo od skrbnika, kojim me pozvao, da dodem k njemu. Čitavim putem nisam se prestala pitati: zašto li me poziva? No to sam pitanje zaboravila, ugledavši njegvo dobro i zadovoljno lice. Pa je li on mogao da bude nezadovoljan? Ta u Yorkshire je otišao u svrhu, da iskaže kakvu uslugu mr-u Woodcourtu.

Sjedeći za objedom, skrbnik me zapitao:

— Domaćica bi sigurno htjela znati, zašto sam ju pozvao?

— Priznajem, vanredno bih željela.

— U tom slučaju ispričat ću vam — zašto: vi dakako znate, kako sam bio dirnut dobrotom mr. Woodcourta prema ubogome Jo-u te s njegovim neopisivim držanjem prema našemu Richardu; iz zahvalnosti za sve to htjedoh da mu darujem malu kuću. Na sreću desilo se, da naiđem nešto, što mi je bilo potrebno i ja sam takvu kućicu kupio te ju dao urediti za mr. Woodcourta. Ali prekjučer, kad je sve bilo gotovo, ne smatrah se tako dobrim gospodarom, da sam odlučim, je li sve u redu ili nije. Za to sam pozvao najbolju na svijetu gazdaricu u svrhu, da izreče svoje mnijenje. I gazdarica je došla! — rekne moj skrbnik, plačući i smijući se u isti par. On je bio tako dobar, tako divotno dobar, da od uzbuđenja nisam mogao prosboriti ni riječi. — Vi, čini se, plačete, gazdaričice? — upita on.

Kad sam legla na počinak, opet sam zaplakala i dva puta u misli pročitala skrbnikovo pismo.

Slijedećeg dana, proslije doručka odosmo da razgledamo kućicu i uđosmo u vrt kroz postrana vrata, od kojih je ključ imao mr. Jarndyce. Prije svega iznenadilo me to, što je uresno grmlje bilo zasađeno upravo tako, kako sam ja razredila moje u vrtu Hladne kuće. Sve je bilo tako lijepo i tako je odgovaralo mojemu ukusu, da ne smogoh riječi, kojima bih izrazila svoje odobrenje. Sobe su bile malene, ali udobne i prekrasne.

— A sada, domaćice, — reče skrbnik s tako radosnim i ponositim izražajem, kakvog nikad prije ne zamjetih kod njega: — sada nam preostaje, da samo doznamo naziv te kućice.

Izađosmo na izlaz i on mi pokaže natpis na pročelju: »Hladna kuća«.

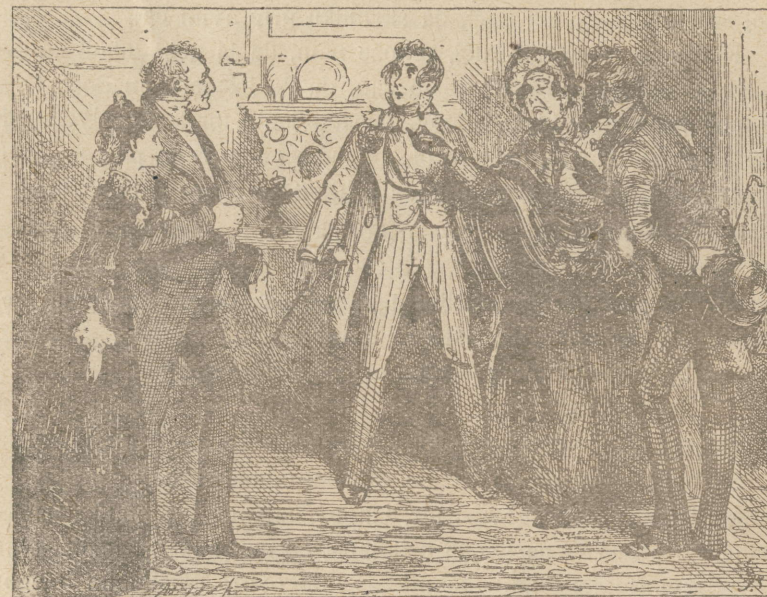
Zatim me povede do klupice, sjedne tu do mene i uzevši me za ruku, reče:

— Od onog trenutka, kad sam vas ugledao, porodila se u meni duboka privrženost prema vama, radi čega sam vam napisao poznato vam pismo. No onda sam mislio samo na svoju sreću, ne misleći na vašu. Slušate li me, dijete moje?

Drhtala sam čitavim tijelom i sa smjernim počitanjem gledala u njega.

— Čujte, dijete moje! U onom trenutku, kada sam sebi postavio upit: hoće li vas moj predlog učiniti sretnom? — pojavio se mr. Woodcourt... i sve moje sumnje iščeznuše.

Bacih se u njegov naručaj i sklonivši glavu na njegova prsa, proplačem.

Idite, potražite koga, tko je još gluplji od vas!

— Počivajte pouzdano na mojim prsima, — rekne mi on: — ja sam vaš otac, vaš skrbnik.

— Ja ne dvojim, — nastavi on: — da ne bi bili uza me nezadovoljni sa svojim udesom, ali doskora sam primijetio, tko bi vas mogao učiniti sretnom. Vašu tajnu odgonenuo sam prije od vas; što se tiče mr. Woodcourta, to sam odavna već uživao njegvo povjerenje, premda sam mu istom jučer, nekoliko sati prije vašeg

dolaska, otkrio moju tajnu. Danas je onaj sretni dan, o kojem sam davno već snatrio! — kliknu on, pripodigavši moju glavu.

Nismo bili sami, kraj mene je stajao moj muž (sad je već sedam godina, što ga nazivam svojim mužem).

— Alllen! — rekne mu moj skrbnik: — primite najbolju ženu, što je samo može biti, ali vi ste nje dostojan; primite također ovu kuću, koju vam ona donosi kao miraz. Dopustite meni, da pokatšto dijelim sreću, koja će se ovde nastaniti, i ja ću biti zadovoljan.

Kako smo bili sretni! Naumili smo, da se vjenčamo koncem mjeseca, a slijedećeg dana odosmo sve troje u London. Allenu je bila prva briga, da otide do Ade i Richarda i da ih obavijesti o našoj sreći. A ja pođoh kući, da skrbniku pripravim čaj.

Kad smo se vratili kući, rekoše nam, da je neki mladi čovjek htio sa mnom razgovarati te obećao, da će još jednom doći. Uručiše nam posjetnicu mra. Guppy. Ispripovjedih mr-u Jarndyceu, da mi je taj mladi čovjek jednom bio ponudio svoju ruku pa i to, da je poslije izrazio svoju bojazan, hoću li htjeti za njega poći.

— U tom slučaju, — rekne moj skrbnik; — moramo ga svakako primiti.

Mr. Guppy bio je primljen i zamjetivši, da nisam sama, već s mr-om Jarndyceom, ponešto se zbunio.

— Kako živite, sir? — zapitao ga moj skrbnik.

— Zahvaljujem vam, dobro. Dopustite, da vam pretstavim moju majku, mrs Guppy, i mojega davnoga prijatelja m-ra Weevlea.

Skrbnik ih zamoli da sjednu, što oni odmah učine.

— Tonny, — progovori mr. Guppy nakon male stanke uslijed zabune, obrativši se na svoga prijatelja, — ne biste li izložili stvar.

— Izvolite to sami učiniti, — odgovori tjeskobno njegov prijatelj.

I mr. Guppy poče u slogu službenih spisa govorit o tome, gdje služi, koliko imade plaće, kakvim se povišicama nada te kakva sretstva imade njegova majka.

— Možda vam je miss Summerson pripovijedala, kakov smo razgovor jednoč imali već? — zapita mr. Guppy.

— Uistinu, miss Summerson pripovjedila mi je nešto, — odvrati sa smiješkom moj skrbnik.

— Prema tome nije potrebno da vam ponavljam, — nastavi on, — da se slika miss Summersonove davno već uvriježila u mojem srcu i da sam joj već ponudio svoju ruku.

— To mi je poznato, — odvrati moj skrbnik.

— Zatim su neke okolnosti oslabile moje čuvstvo i tada je ponašanje miss Summersonove bilo najplemenitije i najvelikodušnije.

Skrbnik me u znak odobrenja potrepta po ramenu.

— Sada se nalazim u takvom duševnom raspoloženju, koje me potiče da to ponašanje dostojnim načinom nagradim! — kliknu mr. Guppy: — i ja eto polažem k nogama miss Summerson moj službeni položaj, svoj dekret i svoju ličnost s najponiznijom molbom, da ih primi.

— Uistinu, sir, — prihvati moj skrbnik, — vaše je ponašanje velikodušno! U ime miss Summersonove mogu vam odgovoriti, da je ona vrlo zahvalna i želi vam sretan put!

— Što to znači? — upita neodlučno mr. Guppy, — je li to otkaz ili odgoda?

— Potpuni otkaz, sir, — odvrati skrbnik.

— Tako dakle! Da ste moj pravi prijatelj Weevle, vi biste pružili ruku mojoj majci i odveli bi ju, — reče Guppy.

No mrs. Guppy odlučno se kratila otići.

— Nosite se sami, — viknu ona mojemu skrbniku: — što znači vaš otkaz? Zar moj sin nije nje dostojan? Ne stidite li se? Nosite se odatle!

— Draga gospodo, nije baš sasvim sgodno tjerati mene iz vlastite kuće, — odvrati skrbnik.

— Briga to mene, je li to sgodno ili nije! — odvrati mrs Guppy; — ako mislite, da mi nismo vas vrijedni, tad si potražite koga boljega. Idite, nosite se i potražite si!

Ništa ju očito nije tako vrijedjalo, kao to, što smo ostali mirno stojeći.

— Ta nosite se! — viknu ona; — idite, potražite koga, tko je još glupiji od vas! Što čekate?

— Ta šutite, majčice, — govorio je sin, starajući se, da mater odvuče iz sobe.

— Ne ću zašutjeti dok oni ne otiđu odavle.

Ipak je m-ru Guppyu i njegvome prijatelju pošlo za rukom, da izvedu mrs. Guppy iz sobe.

POGLAVLJE JEDANAESTO.

ZAVRŠETAK.

Zasijedanja su započela. Vrativši se iz Yorkshirea, moj je skrbnik našao obavijest, da će se parnica raspravljati za dva dana. Pošto sam na pronadjenoj novoj oporuci gradila velike nade, to sam zamolila mr-a Woodcourta, da podje sa mnom. Richard je bio užasno uzbuđen. Ta parnica raspravljala se već stoti put.

Ja i Woodcourt hodali smo vrlo živahnim ulicama, kad li najednoč začujemo poklike: Esthero! Esthero!

To je bila Caddy Jelliby; pruživši glavu na vratašca kočije, koju je najmila, da se vozi po lekcijama, kojih je sad imala mnogo, ona, činilo se, htjela me poljubit iz daleka. Caddy je već znala, da sam sretna zaručnica i sad je bila gotova, da me se do mrtva nacjeliva, želeći mi sreću.

Ovaj susret zadržao nas i kad smo došli u sudbenu dvoranu, započelo je već raspravljanje stvari, tako da smo morali sjesti otraga, otkud ništa nismo čuli. Ali valja držati, da se je događalo nešto zabavno, jer su do nas dopirale salve smijeha. Zapitamo nekog gentlemana, koji je sjedio nedaleko od nas, o čemu se radi, i on nam reče, da je parnica Jarndyceov napokon svršena.

Mnoštvo se maknulo iz dvorane i mi, ugledavši Kengea, zapitasmo: što se dogodilo?

— Ništa osobita. Ali mi smo bili razoružani, — odvrati on. — Za ovakvu dugotrajnu i veliku stvar valjalo je utrošiti i silne novce, i za to . . .

— I za to je baština potrošena na parničke troškove? — rekne Allen.

— Čini se, da je tako, — odvrati Kenge. — Parnica se dovršuje, jer već nema novaca.

— To će ubiti Richarda, — šapnu mi Allen.

— Ako hoćete vidjeti mr-a Carstona, — rekne nam mr. Vholes, — naći ćete ga u sudbenoj dvorani.

— Dragi prijatelju, — rekne mi Allen: — obavijestite što brže mr-a Jarndycea i dodjite k Adi, a ja ću se zabaviti s Richardom.

Skrbnik se veoma razveselio koncu parnice, ali je bio zabrinut za udes Richarda i Ade. Mi smo mnogo govorili o tome, ne bi li se moglo što za njih učiniti i poslije objeda odveo me skrbnik k njima. Začuvši moje korake u hodniku, Ada je izašla i bacila mi se oko vrata, rekavši, da je Richard davno već pitao za mene.

— Allen ga našao sasvim potištena, — nastavi ona, — i to u jednom kutu dvorane. Prenuvši se, Richard je stao sipati prikore sudbi svojoj, ali pri prvim riječima ispunila mu se usta krvlju i Allen ga doveo kući jedva živoga.

Kad sam unišla u sobu, ležao je na divanu i očito spavao. Na stolu opazih ljekarije, propisane za jačanje, zrak je u sobi bio svjež, a naokolo je bilo tiho i mirno. Njegvo lice učinilo mi se strašno bijedim, i sada sam prvi put shvatila, kako je strašno oslabio.

Sjedoh šutećke do njega. Za nekoliko minuta otvorio on oči, nasmiješio se i rekao slabim glasom:

— Poljubite me, gazdaričice.

Ne gledeći na strašnu slabost, on se veselio i radovao našemu braku. Allena je nazivao svojim anđelom čuvarom.

Teško mu je bilo govoriti i mi zašutismo. On je neprestance drijemao, staviviši ruku na glavu Adi i otvarajući oči, svaki put je pitao: »gdje je Woodcourt?« okrenuvši se pri najmanjem šušnju.

U večer, podigavši oči, ugledala sam skrbnika, koji je stajao u maloj sobici.

— Tko je tamo, gazdaričice? — upita Richard.

Obratih se pogledom za savjet Allenu. On mi kimnuo glavom, i ja, sagnuvši se k Richardu, rekoh mu, tko je došao.

Skrbnik pristupi k nama i uze Richarda za ruku.

— Kako ste dobri, sir kako ste dobri! — kliknu Rick, prolijevajući suze.

— Koprena je, dragi Rick, pala s tvojih očiju, — rekne skrbnik, sjedajući na moje mjesto: i ti si ugledao svjetlo. Ali tko se među nami nije varao? Kako se ćutiš, mili moj?

— Vrlo sam slab, sir, ali se nadam da ću se doskora oporaviti i tad ću si odabrati zanimanje.

— Izvrsna misao, — rekne moj skrbnik.

— Ja ne ću koracati prijašnjim putem... pouka je bila vrlo surova...

— Dobro, dobro, mili moj.

— Ovaj čas sam pomislio, — nastavi Richard, — da će me vid doma... Woodcourta i gazdaričice silno zadovoljiti i razveseliti. Tamo bih se brzo oporavio.

— Mi smo baš o tome danas razgovarali, — reče skrbnik.

— Kako će to biti lijepo za moju ubogu Adu, koja se neprestano brine za mene, dok joj je samoj nužno, da se netko pobrine za nju. Bijedni anđeo!

Pored duboke tišine on ju uzme u svoj naručaj i zagrli.

— Kad dođem onamo, činit će mi se, da sam u prijašnjoj Hladnoj kući, nastavi bolesnik.

— Nadam se, Rick, da ćeš se navratiti i u prijašnji »Hladni dom«. Ja ću tamo sam prebivati pa će bit dobro djelo, ako dođete k meni, — doda skrbnik, pogladivši Adu po kosi i prinesavši k ustima svilenu njenu pletenicu.

Meni se činilo, da u duši stvara zaključak, da bude potporom za Adu.

— To je bio ružan san! — klikne najednoč Richard, stisnuvši obije skrbnikove ruke.

— Ništa drugo nego san, bijedni moj Rick.

— I vi žalite nesretnika i opraštate mu?

— Zar i ja sam nisam snatrio? — odvrati skrbnik.

— Ja ću započeti nov život, — reče Richard a lice mu zasjalo. Allen pristupi k Adi i učini znak mome skrbniku.

— Kad li ću otić iz ovog mrkog grada? — nastavi Richard: — kad ću ugledati selo, gdje ću smoći snage, da iskažem, što je meni bila Ada? Kad ću otić odavle?

— Kad se oporaviš, mili moj, — odvrati mr. Jarndyce.

— Ada, anđelu moj!

On se kušao pripodići. Allen mu pomogao sjesti tako, da uzmogne zagrliti ženu.

— Ja sam ti mnogo skrivio, — rekne on: — oženio se s tobom, osudio sam te na siromaštvo i uzrujanost, uzeh tvoj imetak i potratih ga; hoćeš li mi oprostiti, Ado, prije nego stupim na novi put?

On se sagnu i poljubi ju. Smiješak zatitra na Richardovu licu.

On tiho spusti glavu na ženine grudi, zagrli ju posljednji put i uzdahnuvši, preseli se u novi život, koji nas izmiruje sa svime, što trpimo na ovom svijetu.

Kad se sve umirilo, došla je u večer k meni miss Flyte, da se naplače i reče mi, da je pustila na slobodu sve svoje ptice.

* * *

U dvorcu Chesney Wolda tako je tiho, da se čini, e su svi njegvi žitelji izumrli. Pouzdano se znade, da krasna lady Dedlock počiva u posebnoj grobnici u perivoju, pod starim hrastovima; no otkud su ju donijeli na ovo osamljeno mjesto i kako je umrla, — to ostaje tajna.

Iz pustog drvoreda zamnijeva dan na dan u ovom osamljenom mjestu topot konjskih kopita: to jezdi stari gotovo slijepi sir Leicester u pratnji junačkoga Georgea. Baronet se zaustavlja pred mauzolejem, skida šešir, zamišlja se i opet jaši natrag.

Sir Leicester sjedi kao i prije u velikom salonu svoga opustjeloga dvora, naprama slici mylady Dedlock. U večer se rasvijetljuje samo onaj kutić, gdje on sjedi. Miss Volumnia, čije lice biva svake godine žuće, čita mu za dugih zimnih večeri, ali sir Leicester drijema i budi se samo onda, kad ona zašućuje. U dvorac ne dolazi nikad nitko i nitko ne vidi prijašnje gordosti Dedlockâ.

* * *

Minulo je sedam godina od onda, kad sam ja postala gospodaricom Hladne kuće. Milu moju Adu doveli su k meni i ona je ostala kod mene više tjedana. Dijete, koje je očekivala, rodilo se

ZA ODRASLIJU OMLADINU

CHARLES DICKENS: OLIVER TWIST. Pripoviiest sa 14 originalnih drvoreza i naslovnom slikom Vl. Kirina. Tvrdo vezano. K 45.—.

CHARLES DICKENS: HLADNA KUĆA. Pripoviiest sa 20 originalnih drvoreza i naslovnom slikom Vl. Kirina. Tvrdo vezano. K —.—.

ČUDNOVATE ZGODE ŠEGRTA ILAPIĆA. NOVO! IVAN BRLIĆ-MAŽURANIĆ. Sa naslovnim listom i slikama u tekstu od Vl. Kirina. Tvrdo vezano. K —.—.

D. HRANILOVIĆ: IZ ZAPISAKA JUGOSLAVENSKOG DOBROVOLJCA. Sa naslovnom slikom Vl. Kirina i 40 originalnih fotografija. Tvrdo vezano. K —.—.

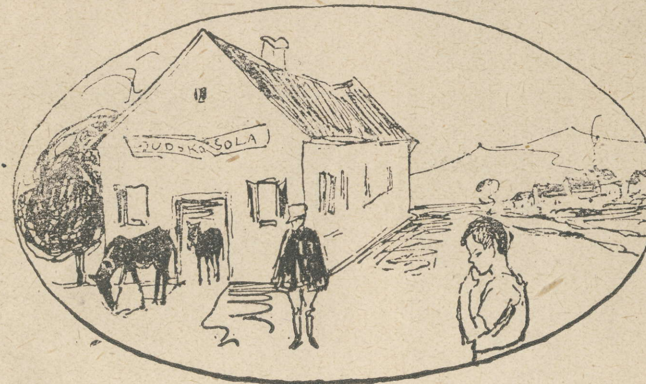
MLADI PRIJATELJI. NOVO! MARIJA VIDALE. Male pripovijetke sa slikama Vladimira Kirina. Tvrdo vezano.

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV I LUJO DORČIĆ: IZ PODJARMLJENIH KRAJEVA. Pripoviiesti za zreliju mladež sa slikama akademskog slikara prof. Mirka Uzorinca. — Tvrdo vezano. K 50.—.

PRIČANJA SERŽANA JERKA II. jugoslavenske divizije. Sa 3 slike u bojama i naslovnom slikom. Pripoviietke za odrasliju omladinu. Napisala i ocrtala domaća dva umjetnika, koji ne će, da im se za imena znade. Tvrdo vezano. K 80.—

Potpuni popis „Spisa za mladež“ šaljemo svakomu tko isti od nas zatraži.

U IGRI I ŠALI. Priredio Josip Milaković. — To je slikovnica bojadisanih i crtanih dietinjih igara. Umiljati mali stihovi nedavno premnuloga pjesnika Milakovića, koji je izvrsno poznavao dječju dušu, tumači svaku igru, a tako su naivno složeni, da ih djeca odmah i na izust nauče. U svemu je 11 slika, što crtanih što koloriranih. Mekovezano stoji K 35.—.

У ИГРИ И ШАЛИ. Приредио Јосип Милаковић. То је сликовница бојадисаних и цртаних детињих игара. Умиљати мали стихови недавно преминулога песника Милаковића, који је изврсно познавао дечју душу, тумачи сваку игру, а тако су наивно сложени, да их деца одмах и на изуст науче. У свему је 11 слика, што цртаних што колорираних. — Меко везано стоји К. 35.—.

KATALINIĆ-JERETOV: JEDAN, DVA, TRI, VESELI SMO SVI. Slikovnica sa stihovima. Strana 14. Slike u bojama. K 50.—.

ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ. Врло укусне слике попраћене малим песмама. — Тврдо везано. К 20.—.

ODABRANI ILUSTROVANI ROMANI ZA OMLADINU

Odabrali smo kao prvoga ovog ženijalnog engleskog pisca, Charlesa Dickensa, čiji su romani prevedeni u sve živuće jezike i koji su doživjeli nebrojena izdanja radi svojih literarnih kvaliteta, da

našoj omladini pružimo, jedno zaista u svakom pogledu, izvrsno štivo. Pojedini su svesci dobro opremljeni i urešeni sa mnogo lijepih drvoreza i crteža domaćih i stranih umjetnika, tako da će u svakoj knjižnici zauzimati odlično mjesto.

Do sada izašlo:

OLIVER TWIST
i
HLADNA KUĆA

Skorih će dana izaći:

DAVID COPPERFIELD, DOMBEY I SIN, MARTIN CHUZZLEWIT, NICOLAS NICKELBY, DUĆAN STARINA, MALA DORIT, DVA GRADA, VELIKA OČEKIVANJA, i NAŠ ZAJEDNIČKI PRIJATELJ.

KNJIŽARA ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30.